

הישיבה המאתיים-ותשעים-ושמונה של הכנסת השישית

יום רביעי, כ"ג סיון תשכ"ח (19 יוני 1968)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הבין-לאומי: (א) אמנה מס' 125, בדבר תעודות הכשר לדייגים; (ב) אמנה מס' 126, בדבר תנאי מגורים בספינות דיג; (ג) המלצה מס' 126, בדבר הכשרה מקצועית של דייגים; (ד) המלצה מס' 127, בדבר תפקידן של אגודות שיתופיות בפיתוחן הכלכלי והסו-ציאלי של ארצות מתפתחות.

הז"ר ד. נצר:
אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:
ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו על שולחן הכנסת, לפי בקשת הממשלה, האמנות וההמלצות דלקמן, שנתקבלו על-ידי ארגון העבודה

ב. שאלות ותשובות

וגם לכל השגרירויות האפריקניות בארץ. אחדות משגרי-רויות אלו הביעו הערכתן על עמדת ישראל במקרה הנדון, וממשלת קמ"א שלחה איגרת ברכה ועידוד לשגרירנו בבנגי.

3. עמדת משרד החוץ לגבי צווים שפורסמו על ידי משרד הפנים בעניין שטחים משוחררים מסוימים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ה באדר תשכ"ח (25 במארס 1968):

על פי ידיעה, שפורסמה בעתון „הארץ" מיום 3 במארס 1968, הסתייג משרד החוץ משלושת הצווים שפרסם משרד הפנים ב„רשומות" מיום 29 בפברואר 1968, ושלפיהם הוצאו שטחים משוחררים מגדר שטחי אויב.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכון הדבר?
2. האם הסתייג משרד החוץ מתוכן הצווים?
3. האם הסתייג משרד החוץ מצורת הצווים?
4. האם ניתן פרסום להסתייגות זו וכיצד?
5. מה היא הסתייגותו של משרד החוץ – אם אמנם יש כזו?
6. האם נועצו שני המשרדים זה בזה בעניין הצווים לפני פרסומם?

7. האם דנה הממשלה בחילוקי-הדעות בין משרד החוץ למשרד הפנים – אם אמנם חילוקי-דעות כאלה קיימים?

8. אם דנה הממשלה – האם הגיעה לכלל החלטה?

שר-החוץ א. אבן:

משרד החוץ לא הסתייג משלושת הצווים האמורים – אלא מאופן פרסומם, אשר בוצע ללא תיאום אתו ועם המשרדים האחרים הנוגעים בדבר. שר הפנים עצמו הזהיר עם הסתייגותנו זו.

בינתיים הוסדרה השאלה וסוכם בין המשרדים השונים הנוגעים בדבר על הדרכים שיבטיחו תיאום פעולה מלא ביניהם בעתיד.

הז"ר ד. נצר:

הכנסת תעבור לשאלות ותשובות.

1. פרסום מפעל הבינוי בגבעת-המיתר

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ב באדר תשכ"ח (12 במארס 1968):

הגיעו אלי ידיעות שמשרד החוץ מתנגד לפירסום רשמי של מפעל בינוי גבעת-המיתר במזרח ירושלים ומנע הדפסת מודעות המביאות תנאי השיכון וכו'.

אודה לשר אם ישיבני:

1. האם ידיעה נכונה?
2. אם כן – מה ההצדקה לכך?

שר-החוץ א. אבן:

הידיעה אינה נכונה.

משרד החוץ לא התנגד לפרסום מפעל הבינוי בגבעת-המיתר. חומר הדרכה בעניין זה הופץ לכל דורש על-ידי מינהל מקרקעי ישראל.

2. מחאה על הוצאות להורג ברודיה

חבר-הכנסת ש. מיקוויס שאל את שר החוץ ביום כ"א באדר תשכ"ח (21 במארס 1968):

אודה לכבודו אם יואיל להשיבני:
האם ובאילו צעדי מחאה נקט משרד החוץ בעניין ההוצאות להורג ברודיה?

שר-החוץ א. אבן:

1. בוועידת זכויות האדם של או"ם בניו-יורק, במארס 1968, התבטא שגרירנו, מר שבתאי רוזן, בלשון חריפה בגנות ההוצאות להורג של אפריקנים ברודיה.
2. בנאומי באוניברסיטה העברית לרגל „יום זכויות האדם", ב-13 במארס 1968, התייחסתי להוצאות להורג ברודיה ואמרתי כי „הגדומים האכזריים, הבלתי-אנושיים והבלתי-חוקיים, שעשו עבודתם הנואלת בסלס-בורי, מעידים עד כמה רחוקים אנו מעולם שבו זכויות אדם ושוויון זוכים להכרה אוניברסלית. ישראל עומדת בתוקף על התנגדותה לאפליה גזעית הפוגעת בצלם האדם והשוללת את השוויון הטבעי בו".

3. דברי דוברי מר רוזן הועברו לכל נציגויות יש-אל באפריקה למסירה למשרדי החוץ בבירות אפריקה,

1. האם הדיעה ישראל לשגריר יארינג, כי היא מקבלת את החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967?

2. אם כן - האם לוותה ההודעה בסייג כלשהו, ומהו הסייג?

3. האם הדיעה ישראל לשגריר יארינג, בדרך כלשהי, כי תהא נכונה לבצע את החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967?

4. אם כן - מתי ובאילו דרך נמסרה הודעה זו?

שר-החוץ א. אבן:

אין לי מה להוסיף על תשובתי ב-29 במאי לש-אילתה של חבר-הכנסת ארזי בעניין זה.

7. הודעת נציג ישראל באו"ם בעניין החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר החוץ ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

"מעריב" מיום 17 במאי 1968 פרסם כי הנציג הקבוע של ישראל באו"ם, מר יוסף תקוע, מסר למועצת הבטחון הודעה, בה נאמר: "כפי שהודענו בהודעות קודמות, מקבלת ממשלת ישראל את החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967 בשלימותה ומוכנה לדון עם כל ממשלה ערבית, בחסותו של ד"ר גונאר יארינג, על הנושאים הכלולים בהחלטה זו לשם השגת הסכם שלום בר-קיימא".

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הנוסח הנ"ל הוא הנוסח הנכון של הודעת מר תקוע במועצת הבטחון?

2. אם לא - מהו הנוסח הנכון?

3. נוכח ההודעות הסותרות בנוגע לעמדת ממשלת ישראל - האם מקבלת ממשלת ישראל את החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967 בשלימותה ומוכנה להשתתף בביצועה?

שר-החוץ א. אבן:

הנני מפנה את השואל הנכבד לתשובתי ביום 29 במאי על השאלתה של חבר-הכנסת ארזי בעניין זה. תשובה זו כוללת את הנוסח המדויק של הודעת נציגנו.

8. בירור בדבר מכתב השגריר יארינג אל מזכיר האו"ם בעניין הסדר הסכסוך הישראלי-ערבי

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

ביום 17 במאי 1968 פורסם בעתון "ידיעות אחרות" נוסח מכתבו של השגריר יארינג למזכיר האו"ם או תאנט, אשר לפי מה שפורסם, נאמר בו:

"ממשלות ישראל, מצרים וירדן הבהירו לי למעשה, כי הן מסכימות להצעות מועצת הבטחון שמגמתן להשיג הסדר מוסכם לשלום במזרח התיכון.

הממשלות מוכנות לחפש דרכים, תחת חסותי, לביצוע כל סעיפי החלטת המועצה. הממשלות הביעו את נכונותן לשתף עמי פעולה להגשמת משימתי, בתוקף תפקידי כנציג מיוחד, וזאת על מנת להגיע להסדר.

בשל דחיפות המצב, והנכונות לסייע למאמצי להשיג הסדר, הומנתי את נציגי הממשלות להיפגש עמי

4. תגובת ישראל על החלטת ארצות-הברית לספק נשק לירדן

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ח באדר תשכ"ח (28 במארס 1968):

בעתון "הארץ" מיום 14 בפברואר 1968 נמסר, כי חוגים מדיניים בישראל רואים בהספקת הנשק מארצות-הברית לירדן את הרע במיעוטו, וכי ישראל לא תביע התנגדות או תרעומת על החלטת ארצות-הברית לחדש הספקת נשק לירדן.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. האם חוגים מדיניים אלה מביעים את דעת ממשלת ישראל?

3. אם כן - מה הסיבות להעדר נסיון התנגדות מטעם ישראל להחלטת ארצות-הברית לחידוש הספקת נשק לירדן?

שר-החוץ א. אבן:

לעולם אין הכינוי "חוגים מדיניים" מחייב את משרד החוץ או את ממשלת ישראל במעט או בהרבה.

5. ידיעה בעתונות על שליחות מיוחדת של מר כתרילאל כץ

חבר-הכנסת מ. וילנר שאל את שר החוץ ביום א' באייר תשכ"ח (29 באפריל 1968):

מר כתרילאל כץ, שגריר ישראל לשעבר במוסקבה, נפצע בתאונה שאירעה למטוס חברת "בריטיש אוברסיין איירווייז" ביום 8 באפריל 1968 בנמל-התעופה של לונדון. המטוס היה בדרך לישראל. למחרת היום, בידיעה על התאונה, פרסם העתון "ג'רוסלם פוסט" בין היתר: "שגריר ישראל לשעבר במוסקבה ווארשה (מר כ. כץ) שהה באירופה בשליחות מיוחדת הקשורה במצב הנוכחי בפולין".

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכון הדבר?

2. אם כן - מה היה טיב שליחותו של מר כתרילאל כץ בקשר למצב הנוכחי בפולין?

3. הנעשתה שליחות זו בידיעתו או בשירותו של משרד החוץ?

4. באילו ארצות ביקר מר כ. כץ בקשר לשליחותו המיוחדת הקשורה במצב בפולין?

6. עם אילו אישים נפגש בכל אותן הארצות בקשר למילוי שליחותו הנ"ל?

6. מה היתה תוצאתה של שליחות זו?

שר-החוץ א. אבן:

הידיעה בעתון "ג'רוסלם פוסט", ששימשה עילה לשאילתה של חבר-הכנסת מאיר וילנר, היא מחוסרת כל יסוד. מכאן שהתשובות לכל סעיפי השאילתה הן שליליות.

6. הודעת ישראל לשגריר יארינג בעניין החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ג באייר תשכ"ח (21 במאי 1968):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

10. עמדת ישראל בעניין החלטת מועצת הבטחון **מיום 22 בנובמבר 1967**

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

1. האם שלח שר החוץ או האם נשלח מטעם משרד החוץ לד"ר יארינג מכתב, בו מודיעים לד"ר יארינג, כי ישראל מוכנה לקבל את החלטת מועצת הבטחון מס' 242, מ-22 בנובמבר 1967, להשגת הסדר מוסכם ברוח של שלום לבעיות המזרח התיכון?
2. אם לא נשלח מכתב כנ"ל — האם נמסרה מטעם שר החוץ או מטעם המשרד לד"ר יארינג הצהרה כנ"ל בעל-פה?

שר-החוץ א. אבן:

1. לא נשלח מכתב כזה.

2. אני מפנה את השואל לתשובתי ביום 29 למאי לשאלתה של חבר-הכנסת ראובן ארזי בנושא זה.

היו"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, בינתיים פורסם בעיתונות, שכבוד השר תומך במה שמכונה „תכנית אלון“. האם הצעות ברוח זו, — כלומר ברוח „תכנית אלון“ — הוגשו לשגריר יארינג?

שר-החוץ א. אבן:

התשובה היא שלילית.

11. הודעת נציג ישראל באו"ם בעניין החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

האם חדרה הצהרת השגריר תקוע, אשר הושמעה באו"ם, ושבה אמר השגריר, בין השאר, כי ישראל מקבלת את החלטת מועצת הבטחון בשלמותה ומכונה לדון עליה עם כל ממשלה ערבית בחסותו של שליח האו"ם ד"ר יארינג, וזאת לשם השגת שלום ברי-קיימא, מהחלטת הממשלה בסוגיה הנדונה?

שר-החוץ א. אבן:

התשובה שלילית.

אשר לנוסח הודעת נציגנו באו"ם, אפנה את השואל לתשובתי ביום 29 במאי לשאלתה של חבר-הכנסת ראובן ארזי בעניין זה.

היו"ר ד. נצר:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, מאז ממישיה התעמולה העוינת ליש-ראל, וביחוד הסובייטית והערבית, לטעון כי ישראל לא קיבלה את החלטת מועצת הבטחון. מה עושה משרד החוץ כדי להעמיד את הדברים על דיוקם?

שר-החוץ א. אבן:

לאחר התשובה שהשמעתי בכנסת ב-29 במאי, שלחתי הוראות לכל נציגותינו להביא את התשובה

בוועידות, במסגרת ההחלטות של מועצת הבטחון. יש לי הכבוד להודיע לך, שהממשלות הביעו את נכונותן להיענות בחיוב להומנטי.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ידוע לכבודו על מכתב זה?

2. אם כן — האם תוכנו מדויק?

3. אם לאו — במה אינו מדויק?

4. אם אינו מדויק — האם הורה כבודו לערוך בירור במזכירות האו"ם ואצל השגריר יארינג, לגבי משלוחו של מכתב כזה?

5. אם כן — מה העלה הבירור?

6. אם לא נערך בירור — מדוע?

שר-החוץ א. אבן:

נמסר לנו רשמית, כי איגרת כזו לא נשלחה על-ידי השגריר יארינג אל המזכיר הכללי של האו"ם.

את עמדתנו בעניין שליחות יארינג הבהרתי בתשובתי ביום 29 במאי 1968 לשאלתה של חבר-הכנסת ראובן ארזי בנושא זה.

9. עמדתה של ממשלת ישראל בעניין החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר החוץ ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

ב„ניו-יורק טיימס“ ובעוד עתונים בעולם ובארץ פורסם נוסח של מכתב מאת שליח האו"ם ד"ר יארינג אל מזכיר האו"ם אוֹתֶאֱנֶט. במכתב הנ"ל, שהועתק על-ידי העתון „היום“ ב-19 במאי 1968, נאמר: „הממשלה של ישראל ושל הקהילה הערבית המאוחדת הביאו לידיעתו, כי הן מקבלות את החלטת מועצת הבטחון מס' 242, מ-22 בנובמבר 1967, להשגת הסדר מוסכם ברוח של שלום לבעיות המזרח התיכון ומתכוונות לקבוע תחת חסותי סידורים לביצוע ההוראות של ההחלטה. שתי הממשלות הביעו את נכונותן לשתף פעולה אחי, כנציג מיוחד של המזכיר הכללי, למילוי תפקידי להשיג הסדר של הבעיה.

לאור דחיפות המצב וכדי להחיש את המאמצים להשגת הסדר, אפגש בניו-יורק עם נציגים של ישראל ושל הקהילה הערבית המאוחדת לוועידות, במסגרת החלטת מועצת הבטחון. אני שמח להודיע לך כי שתי הממשלות נתנו תשובה חיובית לנ"ל.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הדברים המופיעים במכתב הנ"ל מבטאים את עמדת ממשלת ישראל?

2. האם אחרי החלטת הממשלה מ-20 במאי 1968 תמשיך ממשלת ישראל לשתף פעולה עם ד"ר גונאר יארינג להגשמת החלטת מועצת הבטחון, בהתאם לנאמר במכתבו הנזכר של שליח האו"ם לאוֹתֶאֱנֶט?

שר-החוץ א. אבן:

הנני מפנה את השואל לתשובתי שניתנה זה עתה לשאלתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר בעניין זה.

13. קיום התחייבויות של חברות גרמניות לספק פלדה לישראל

חבר-הכנסת מ. סרדינס שאל את שר החוץ ביום ב'
בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

מהעתונות נודע לי, כי שני בתי-חרושת גדולים בגרמניה חתמו הסכם עם חברת קו הנפט „אילת — אשקלון“ להספקת פלדה. לאחר שסיפקו חלק מהפלדה הם עומדים להפוך את ההתחייבות לספק את יתר החומר בלחץ החרם הערבי.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן — מה הצעדים שמשדרך עומד לנקוט על מנת שהספקים לא ייכנעו לחרם הערבי וימשיכו לעמוד בהתחייבויותיהם?

שר-החוץ א. אבן:

אני מפנה את השואל הנכבד לתשובתי שניתנה זה עתה לשאלתה של חברת-הכנסת ארבל-אלמזליו בנושא זה.

14. פעולות ישראל נגד החרם הערבי

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החוץ ביום ח'
בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

בידיעה בעתון „מעריב“ מיום 28 במאי 1968 נמסר, כי שתי החברות הגרמניות „מאנסמן“ ו„טיסן“ נכנעו ללחץ החרם הערבי ומקיימות חרם, מלא או חלקי, ביחסיהן הכלכליים עם ישראל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. האם למיטב ידיעת משרדו היה תיאום, מלא או חלקי, במפורש או מכללא, בין החברות המחרמות לבין משרד החוץ הגרמני?
3. כמה חברות גרמניות נכנעו ללחץ החרם הערבי?
4. כמה חברות יאפניות נכנעו ללחץ החרם הערבי?
5. מה מידת הנזק המשוער שגורם לכלכלת ישראל החרם הערבי?
6. מה הן פעולות ישראל להפחתת השפעת החרם הערבי?
7. האם מארגנת ישראל פעולות-נגד כלכליות ישירות כלפי אותן החברות המחרמות את ישראל על-פי לחץ משרד החרם הערבי?

שר-החוץ א. אבן:

לשאלה 1: אני מפנה את השואל לתשובתי שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת ארבל-אלמזליו לינו בעניין זה.

לשאלה 2: אין לנו כל ידיעה על כך.

לשאלה 3: מספר מועט.

לשאלה 4: מספרן אינו רב, אולם לתעמולת החרם הערבי ביאפן היתה עד כה השפעה ניכרת. בשיחתו אתי לפני שבועות מספר הודיע לי סגן שר החוץ של יאפן, כי ממשלתו מסתייגת מכל מאמץ להפריע למהלך התקין של המסחר עם ישראל או עם כל מדינה אחרת.

הזאת לידיעתם של משרדי החוץ ולדעת הקהל באותן ארצות, על מנת לשלול את ההנחה הבלתי-מדויקת שהיתה רווחת בארץ, כאילו ממשלת ישראל חזרה בה מהודעתו של שגרירנו יוסף תקוע מ-1 במאי. ישראל לא חזרה בה מהודעה זאת והיא מוסיפה להיות ביטוי מוסמך ומדויק של עמדת ישראל.

12. קיום התחייבויות של חברות גרמניות לספק פלדה לישראל

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזליו שאלה את שר החוץ ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

בעתון „למרחב“ מיום 27 במאי 1968 פורסם שחברות הפלדה המערב-גרמניות „טיסן“ ו„מאנסמן“ נכנעו לחרם הערבי והפסיקו את קשרי המסחר שלהן עם ישראל.

אי לזאת ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות?
2. בכמה הסתכם יבוא הסחורות מחברות אלה לישראל בשנת 1966/67?
3. האם ישנן הזמנות ליבוא סחורות מחברות אלה שטרם בוצעו?
4. באילו אמצעים עומד לנקוט משרד החוץ על מנת לבטל את החלטתן של החברות הנ"ל?

שר-החוץ א. אבן:

לשאלה 1: למפעלי הפלדה „מאנסמן“ ו„טיסן“ בדיסלדורף נמסרה הזמנה על-ידי חברה ישראלית להספקת 71,500 טון פלדה בשווי של 33 מיליון מרקים גרמניים. משרד החרם הערבי פנה לחברות הנ"ל בדרישה להמציא לו הצהרות מתאימות על הפסקת קשרי המסחר של החברות עם ישראל. עד כמה שידוע לנו, ניהלו שתי החברות משא-ומתן בכתב ובעל-פה עם משרד החרם הערבי וגם נכנסו כלפיו להתחייבויות מסוימות, אשר לפיהן הכריז משרד החרם הערבי על כניעת החברות לדרישותיו. משרד החוץ קיים מגעים הן עם ממשלת גרמניה והן עם החברות הנ"ל וכתוצאה ראשונה מכך פרסמו החברות ב-28 במאי 1968 את ההצהרה דלהלן:

1. אנו חברות עסקים פתוחות לכל העולם ובתור שכאלה אנו מעוניינים ביחסים טובים עם כל הלקוחות על פני העולם כולו.
2. היינו נאמנים להסכמים ולחוזים שחתמנו עם לקוחותינו וביצענו אותם בעבר וכך נעשה גם בעתיד.
3. אין אנו רואים סיבה להחרים לקוחות כלשהם, לא במזרח ולא במערב, לא בישראל ולא בארצות ערב. בעקבות הצהרה זו קויימו מגעים נוספים בין החברות לבין שגרירותנו בבון והובהר לנו כי החברות תכבדנה בשלמות את החוזים שנחתמו בעבר ואינן מתכוונות להטיל חרם כלשהו על מדינת ישראל בעתיד.
- לשאלה 2: אין בידינו כרגע מספרים מדויקים.
- לשאלה 3: התשובה חיובית.
- לשאלה 4: ראה תשובתי לשאלה 1.

5. האם תספקנה החברות הנ"ל לישראל את כל ההזמנה?

6. האם הבטיחו חברות אלה ללשכת החרם הערבי שלא יספקו עוד מוצרים לצינור הנפט הישראלי בנוסף לפלדה שהוזמנה?

7. האם היתה התערבות מצד גורמים מדיניים מערב-גרמניים לטובת הזמנת הפלדה משתי חברות אלו?

שר-החץ א. אבן:

אני מפנה את השואל לתשובתי שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו בנושא זה.

17. הזמנת מר אינוק פאול לביקור בישראל

חברת-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החץ ביום ט' בסיון תשכ"ח (5 ביוני 1968):

כפי שהתפרסם בעתונות, עומד מר אינוק פאול, המנהיג השמרני הבריטי, לבקר בישראל לפי הזמנת משרד החץ.

מר פאול הודח מתפקידו כדובר מפלגתו בענייני הגנה עקב קריאתו להפסיק את הגירתם של לא-לבנים לבריטניה. כזכור, נאום זה עורר סערה ציבורית בבריטניה עצמה וגרם למורת רוח רבה בקרב ארצות אסיה ואפ-ריקה משום הנימה הגזענית שבן.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הוזמן מר פאול לבקר בישראל בטרם השמיע את דבריו בזכות איסור הגירתם של לא-לבנים לבריטניה?

2. האם לאחר השמעת הנאום הנ"ל על ידי מר פאול נשארה בעינה ההזמנה, ואם כן — מדוע?

שר-החץ א. אבן:

1. כן.

ההזמנה הוגשה לפני למעלה משנה. התאריך נקבע לפני כמה חודשים לפי משאלת האו"ר. ההזמנה נשלחה במסגרת מאמצי ההסברה שלנו, הכוללים מתן אפשרות למנהיגים פרלמנטריים בבריטניה לבקר בארץ ולהתרשם ממפעלנו.

2. נכון שההזמנה נשארה בעינה. ראינו אותה כמחייבת. ישראל אינה מתבקשת להזהרות עם דעותיהם של אורחיה.

18. העסקת סטודנטים ישראליים בשגרירות

ישראל בווינה

חברת-הכנסת א. אבנר שאל את שר החץ ביום י' בסיון תשכ"ח (6 ביוני 1968):

פנו אלי סטודנטים ישראליים השוהים בווינה. מדבריהם מתברר, כי שגרירות ישראל בווינה קבעה לה נוהל, לפיו היא מעסיקה סטודנטים ישראליים בעבודות שמירה. ברם מספר הסטודנטים הנוקמים לעבודות אלה הוא כנראה אינו מועט, ואילו מספר המשרות הוא מצו-מצם למדי.

ישנם מקרים חורגים מסעיפי התקשי"ר החל על עובדי המדינה. בשני מקרים מועסקים בעבודה בשגרירות בעל ואשתו. במקרה אחד מועסקים בשגרירות סטודנט ואחותו שאינה סטודנטית, בתפקיד מינהלי.

לשאלה 5: במשך עשרים שנות פעילותו לא עלה בידי החרם הערבי למנוע או להאט את התפתחותה הכלכלית של ישראל. מדינת ישראל השיגה את כל הדרוש לה בשווקים הבין-לאומיים. מספר רב של חברות מסחריות, בכל הארצות, סירבו להיכנע לאיומי החרם, וכמה מהן ממשיכות בעסקיהן הן בישראל והן בארצות ערב. רבים הם גם המקרים שהסתלקו, לאחר נסיון, חברות ועסקים פרטיים מהתחייבויות אשר קיבלו על עצמן כלפי החרם הערבי.

עם זאת מהווה החרם גילוי של לוחמה כלכלית, אשר אינה אלא אחד הגילויים של התוקפנות הערבית נגד ישראל, הנמשכת זה עשרים שנה. החרם מקיים שיטה מסועפת של ריגול אחרי חברות הסוחרות עמנו ושל תעמולה אנטי-ישראלית ואנטי-שמית. באיומי ובהט-רדותיו מנסה החרם הערבי להכריח חברות מסחריות, אשר אין להן כל עניין בסכסוך הערבי-ישראלי, לקחת חלק פעיל במערכה הערבית להחנקת כלכלתנו.

לשאלה 6: ישראל פועלת נגד מזימותיו של החרם במישור המדיני, הכלכלי ובתחום קשרי הציבור וההסברה.

לשאלה 7: ישראל מתנה יבוא מוצרים של חברות הנכנעות לחרם הערבי באישור מיוחד.

15. קיום ההתחייבויות של חברות גרמניות

לספק פלדה לישראל

חברת-הכנסת י. תמיר שאל את שר החץ ביום ח' בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

1. מה אמת בידיעות שהחברות התעשייתיות הגר-מניות לייצור פלדה ומוצריה „מאנסמן“ ו„טיסן“ נכנעו לחרם הערבי?

2. ואם הידיעה נכונה — מהי תגובת הממשלה לצעד זה?

3. האפשר להשיג מוצרים דומים לאלו של „טיסן“ ו„מאנסמן“ במקומות אחרים?

4. מה גודל העסקות עם התעשיות הנ"ל?

5. האם נכון שמפעלים אלו השתדלו מאוד לקבל את ההזמנות מישראל?

שר-החץ א. אבן:

אני מפנה את השואל לתשובתי שניתנה היום לשאלתה של חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו בעניין זה.

16. קיום ההתחייבויות של חברות גרמניות

לספק פלדה לישראל

חברת-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החץ ביום ט' בסיון תשכ"ח (5 ביוני 1968):

נוכח ההודעות הסותרות בשאלת כניעתן של שתי החברות המערב-גרמניות — „מאנסמן“ ו„טיסן“ — לחרם הערבי, הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם ערך משרד החץ בירור בנושא זה?

2. אם כן — מה מצאיו?

3. בכמה מסתכם סכום ההזמנה לשתי חברות אלה?

4. האם לא ניתן לייבא סחורה זו מחברות אחרות באותן תנאים עצמם?

ד. מבוגרים בהכשרה - 7,000. ה. במסגרות השונות של אימון בעבודה המבוצע במפעלים עצמם ישותמו כ- 8,200 עובדים. 7,000 מתאמנים בתעשיה, 800 איש יקבלו אימון במפעלי יהלומים, ו- 400 יוכשרו בסוגים הגבוהים של מקצועות הבניה, טכסנות, רצפות, טיח וכיוצא באלה.

הרשות לתכנון כוח-אדם במשרד העבודה הכינה בשנת 1966 תחזית כוח-אדם מפורטת ברמות השונות. אולם לאחר מלחמת ששת הימים חלו שינויים רבים במגמות הפיתוח התעשייתי, המחייבים בדיקה מחודשת של הנושא. בהתאם לכך מונחה על-ידי שר המסחר והתעשיה ועל-ידי ועדה ציבורית בדרג בכיר, בראשותו של אלוף עמוס חורב, שמתפקידה לבדוק צורכי כוח האדם בתעשיה לשנים 1968-1973 ודרכי אספקתו. ממציא הוועדה ינחו את משרד העבודה ומשרד החינוך והתרבות בפעולות ההכשרה המקצועית הענפות, ויבטיחו את הבסיס הנאות להכנת כוח-האדם שיירש למשק.

2. התחזית האמורה, שנערכה על-ידי הרשות לתכנון כוח-אדם, הראתה כי בשנת 1971 צפוי היצע של כ-540,000 עובדים ברמה בלתי-מקצועית וחצי-מקצועית, מהם 300,000 ברמה חצי-מקצועית ו-240,000 ברמה בלתי-מקצועית. תחזית זו מחייבת כיום עידכון והתאמה, כמבואר לעיל.

20. פרסומי משרד העבודה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר העבודה ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מהו מספר הפרסומים שמשרדך מוציא לאור?
2. למי מיועדים הפרסומים הנ"ל?
3. מה תפוצתם של הפרסומים האלה?
4. מה גודלו של התקציב הכספי המוקצב לפרסומים אלה?
5. האם נערך סקר כדאיות ביחס לפרסומי משרדך?
6. אם נערך - מתי ומה הוכיח?

שר-העבודה י. אלון:

1-4. א. "ירחון העבודה והביטוח הלאומי". מיועד למגוונים המתעניינים בבעיות עבודה וביטוח סוציאלי, פעילי איגודים מקצועיים וארגוני מעסיקים, חברי כנסת, עובדי משרד העבודה, רשויות מקומיות, ספריות ועוד. מופץ ב-2,000 טפסים. התקציב - 31,000 ל"י. הביטוח הלאומי משתתף ב-50%.

ב. "כוח-אדם בישראל - דו"ח שנתי". מופץ ב-1,000 טפסים. מיועד למשרדי ממשלה, לחברי כנסת, לאנשי האיגוד המקצועי והגורמים המעסיקים, לחברי המועצות הציבוריות של משרד העבודה, למוסדות מחקר בחוץ-לארץ, לכתבים לענייני עבודה, לחברי המועצה לכוח-אדם וכו'. ההוצאה השנתית - 2,000 ל"י.

ג. "סיכומי פעולה של מחלקת עבודות ציבוריות". פרסום שנתי על פעולות מע"ץ, כולל עיונים וסקירות על בעיות הנדסיות ותכנוניות בעבודות סלילה ובניה. מיועד בעיקרו לעובדי מע"ץ ולמעוניינים אחרים בבעיות הנדסיות ותכנוניות. הוצאה כספית - כ-2,000 ל"י.

בקשר לכך הגני מבקש לדעת:

1. האם העובדות דלעיל הן נכונות?
2. האם הוראות התקשי"ר חלות על נציגויות ישראל בחוץ-לארץ?
3. האם קיימים סידורים המאפשרים חלוקת עבודה בין הסטודנטים?

שר-החוץ א. אבן:

ל-1: בשני המקרים, שאליהם מתכוון השואל, מוסקת האשה כמוכירה-כתבנית מקומית מטעמי חסכון, במקום עובדת של שירות החוץ, אשר שיוגרה מהארץ היה כרוך בהוצאות ניכרות. בעליהן מועסקים כמחליפים לעתים מוזמנות לשומר הקבוע מספר שעות בחודש (המסתכמים בכחמישה ימי עבודה לחודש), וזאת לאחר שעברו הבדיקות הדרושות לגבי יכולתם ומהימנותם כדי למלא תפקיד אחראי בשמירה יעילה ושירות לקהל לאחר שעות העבודה.

ל-2: הוראות התקשי"ר אינן חלות על עובדים מקומיים וארעיים המועסקים על-ידי הנציגויות.

ל-3: בשיתוף פעולה עם מוסדות ומפעלים יהו-דיים עושה הנציגות את הכל כדי להקל על אותם הסטודנטים הנמצאים במצוקה כספית.

אשר להעסקת הסטודנטים הישראליים על-ידי שגרירות ישראל - בחירת המועמדים נעשית על פי: (א) המלצת גוף נבחר של הסתדרות הסטודנטים היהודים והישראלים; (ב) בדיקת יעילותו ומהימנותו של המועמד.

19. מרטים על פעולות ההכשרה המקצועית

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום ד' בחשון תשכ"ח (7 בנובמבר 1967):

מנהל הרשות לתכנון כוח-אדם במשרד העבודה, מר ח. סמית, מסר (למרחב - 18 באוקטובר 1967) כי האבטלה בתקופת המיתון פגעה בעיקר בפועלים בלתי-מקצועיים. לדבריו, הכעיה המעשית היא כיצד להכשיר כ-70,000 פועלים בלתי-מקצועיים הנמצאים במשק.

אי לואת הגני לשאול את כבוד השר:

1. כיצד חושב משרדך להתגבר על הבעיה של מתן ההכשרה מקצועית ל-70,000 הפועלים הבלתי-מקצועיים?
2. מה התחזית לגבי מספר הפועלים הבלתי-מקצועיים לקראת השנים הבאות?

שר-העבודה י. אלון:

1. בשנים האחרונות הורחבו במידה ניכרת מסגרות ההכשרה המקצועית למבוגרים ולנוער. בעוד שמספר לומדי המקצוע בשנת 1966/67 הסתכם ב-12,000 לערך, מגיע מספרם בשנת 1967/68 ל-16,500, ואילו התכנון לשנת 1968/69 הוא להכשרה ולאמון של 36,600 מבוגרים ובני נוער, לפי הפירוט הבא: א. הניכים - 15,500. ב. מתבגרים (בגיל 16-18) - 2,500 (בשיתוף עם צה"ל). בשנת התקציב הנוכחית הועלו דמי הקיום ללומדי מקצוע במידה ניכרת והוששו לרמת השכר המקובלת בעבודות יזומות. בכך נוסף תמריץ נכבד ללמוד מקצוע המבטיח את קיומו של הלומד, משך כל תקופת הכשרתו. ג. בני נוער - בקבוצות נוער, בחבורות נוער ובמרכזי נוער - 3,400.

3. כיצד בדעת משרדו לבצע המלצות אלו?
4. מה הן הסיכויים לעליית אקדמאים יהודים מארצות-הברית ומאנגליה לישראל?

ש"העבודה י. אלון:

1-2. הממצאים וההמלצות הכלולים בו הוגשו לחברי הכנסת בתורת חומר לוואי בעת הדיון על תקציב משרד העבודה, ב' 25 במאי 1968.

3. לא אחטא לאמת אם אומר כי ההמלצות העיקריות והחשובות, והן הספקת מידע שוטף לסטודנטים על הביקוש לבעלי מקצוע והמשרות שבהן יש ביקוש לאקדמאים; יצירת וקיום קשר עם מקומות עבודה אפשריים; הפגשת הסטודנט החוזר עם מעסיקים פוטנציאליים וקיום קשר כללי אינפורמטיבי עם הסטודנטים - מוגשמות הלכה למעשה על-ידי הלשכה לעובדי האקדמאי במשרד העבודה זה תקופה ארוכה ובהצלחה רבה. דבר זה היה בעל חשיבות וקווים בקביעות אף בימים הקשים של המיתון, מה עוד שכיום במרבית המקצועות האקדמאיים מתחיל להיות מורגש מחסור בכוח-אדם, וכך נעלמת למעשה הבעיה העיקרית הכלולה בדו"ח "קולומביה", שהכבידה על שובם של אקדמאים לישראל, והיא בעיית התעסוקה. בנוסף על כך קיימת מערכת תמריצים, הכוללת הקלות בדמי נסיעה והלוואות נוחות למימון הנסיעה ולרכישת דיור.

4. לשאלה זו קשה להשיב תשובה מוסמכת. מסתמנת התעוררות חיובית ואקדמאים מתעניינים באפשרויות העליה והקליטה יותר מאשר אי-פעם בעבר.

23. הכנת חוק ביטוח מפני אבטלה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום י"ט באדר תשכ"ח (19 במרס 1968):

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. מה גורל המלצות הוועדה לבדיקת ההצעות לחקיקת חוק ביטוח מפני אבטלה?
2. האם ומתי בדעתך להגיש לכנסת הצעת חוק ביטוח מפני אבטלה?

ש"העבודה י. אלון:

1. הוועדה סיימה את עבודתה ועיקרי ממצאיה והמלצותיה פורסמו כבר בעתונות.

יושב-ראש הוועדה הודיעני, כי בראשית השבוע הבא יניח על שולחני את הדו"ח, מסוכסם ותחתום על-ידי חברי הוועדה.

2. מיד עם קבלת הדו"ח אניח אותו על שולחן הממשלה בצירוף המלצות.

24. חלוקת עבודה יוזמה ומענקי אבטלה לפועלי דיר-חנא

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום כ"ב באדר תשכ"ח (22 במרס 1968):

קיבלתי העתק מתזכיר שנשלח לכבודו בתאריך 10 בינואר 1968 על-ידי 54 פועלים מכפר דיר-חנא שבגליל המערבי. הם מתלוננים שלשכת העבודה בסח'נין, שאליה הם שייכים, אינה מקיימת את הוראות משרד העבודה בקשר למתן ימי עבודה יוזמה ומענק אבטלה לפועלים מובטלים. הם כותבים שרק 12 ימי עבודה

ד. נוסף לכך מוציאות יחידות המשרד המהוות רשויות עצמאיות מבחינה מינהלית ותקציבית, כמו המוסד לביטוח לאומי, המכון לפירון העבודה והייצור, המוסד לביטוח ולגיהות, פרסומים שונים שלא על חשבון תקציב משרד העבודה. פרסומים אלה כוללים: "המעפל" - מוצא על-ידי המכון לפירון עבודה (10,000 עותקים) כירחון; "בטיחות" - מוצא על-ידי המוסד לביטוח ולגיהות (7,500 עותקים) כירחון; "המוסד לביטוח לאומי" - מוצא על-ידי המוסד לביטוח לאומי כעלון פנימי, 6-7 פעמים בשנה; "בשירות התעסוקה" - מוצא על-ידי שירות התעסוקה כירחון. 5-6. לא. מהותם והתפקיד שממלאים פרסומים אלו אינם נשקלים על-ידי מאוניה מן מקום לעריכת "סקר כדאיות" במובן המוגדר של מונח זה. פרסומים אלו ממלאים תפקיד של הדרכה, הזרמת אינפורמציה, החלפת דעות מקצועיות, נתונים כבסיס לתכנונים וסיכומי פעולות ואין לבחון אותם בבחינת כדאיות מוחשית לעין.

21. תעודות זמניות לעולים חדשים בעלי מקצוע

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר העבודה ביום י"ד בשבט תשכ"ח (13 בפברואר 1968):

משרד העבודה הוציא צו על רשימת מקצועות החייבים בתעודה ממשלתית. הגיעו אלי תלונות, שהסדר זה פוגע בבעלים חדשים בעלי מקצוע ובעלי תעודות מתאימות מחוץ-לארץ, הנרשמים על-ידי לשכת העבודה כפועלים פשוטים עד אשר יקבלו את התעודה הממשלתית המאשרת את מקצועם, תהליך המחייב ציפה של שבועות וחודשים.

הריני מתכבד לשאול:

- א. האם נכונות העובדות הנ"ל?
- ב. האם נעשו הסדרים להוצאות תעודות מקצוע זמניות, אשר יינתנו לעולה בעל המקצוע מיד עם בואו ארצה, עד אשר יקבל את תעודת המקצוע הקבועה?

ש"העבודה י. אלון:

א-ב. הדות לשאלתה זאת הוריתי לבחון מחדש בעיה זו.

עולים חדשים יקבלו תעודות זמניות עד שיעמדו בבחינה הנדרשת. כמו-כן הוצאו הנחיות לתת לעולים חדשים עדיפות בתור לבחינות מקצוע.

אני מודה לחבר-הכנסת פלד על שאלתו, שהביאה לפיזור בנושא חיוני זה.

22. עידוד שובם של אקדמאים לישראל

חבר-הכנסת ד. ארזי שאל את שר העבודה ביום כ"ג בשבט תשכ"ח (22 בפברואר 1968):

בעתונות מספר, שבומן ביקורו של השר בארצות-הברית נתפרסם מחקר, שגערך על ידי האוניברסיטה "קולומביה" ביוזמת הלשכה לאקדמאים של משרד העבודה הישראלי, על הסטודנטים הישראליים הלומדים בארצות-הברית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הן הממצאים העיקריים של המחקר הנ"ל?
2. מה הן ההמלצות הכלולות במחקר זה לשם עידוד חזרתם של הסטודנטים הישראליים ארצה?

1. האם חוקי העבודה והבטיחות בעבודה חלים על אותם יהודים שהתנחלו בחברון?
2. האם חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו חלים בשלמות על מתנחלים אלה בחברון?
3. אם החוקים המצויינים לעיל אינם חלים, מה הם תנאי הבטיחות וזכויות הפיצוי למתנחלים, במקרה של פגיעה בעבודה, והאם הם זהים לתנאי הבטיחות ולזכויות הפיצוי הנהוגות לגבי כלל אזרחי ישראל?

שר-העבודה י. אלון:

1. חוקי העבודה והבטיחות בעבודה החלים על המתנחלים בחברון, הם החוקים החלים על כל התושבים בחברון.

2. חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו חלים בשלמות על המתנחלים בחברון, ככל שהם תושבי ישראל.

3. תנאי הזכאות לגימלאות הביטוח הלאומי למתנחלים בחברון שווים לכל יתר המבוטחים בביטוח הלאומי, בתנאי שפירטתי בסעיף 2 לעיל. גם במקרה שתנאי זה לא חל — קיימות אותן זכויות לאנשים המועסקים בחברון על-ידי מעסיק ישראלי.

אולי תודשה לי הבהרה בעל-פה. תושב ישראל הנמצא לא רק בשטחים המוחזקים, אלא אפילו בחוץ-לארץ, אינו מאבד את זכויותיו בביטוח לאומי.

היז"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת טיאר.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

האם כבוד השר סבור שהחוקים הישראליים חלים גם בשטחים המוחזקים? כך מסתבר מהתשובות שלו.

שר-העבודה י. אלון:

תשובותי אינן משאירות מקום לספק. בחברון קיימים החוקים מלפני המלחמה ותקנות הממשל הצבאי. הוא הדין לגבי כל השטחים המוחזקים.

27. תעסוקה לפועלי עראבה

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

קיבלתי העתק ממכתב שנשלח אל משרד העבודה ע"י 61 מפועלי עראבה, בעלי משפחות מרובות ילדים, הטוענים כי לשכת העבודה מספקת לפועל המובטל רק 15 ימי עבודה בחודש, למרות שהוא מפרנס משפחה גדולה ומגיעים לו לפי התקנות 24 ימי עבודה לחודש. הם מתלוננים גם כי לשכת העבודה אינה משלמת את חלקה בקרן הביטוח בעד הפועלים המובטלים. הם דורשים פתיחת סניף של לשכת העבודה בכפרם.

אי לזאת הנני לשאול:

מה גורל שלוש הדרישות הנ"ל של פועלי עראבה?

שר-העבודה י. אלון:

1. חוק שירות התעסוקה מבחין בין שני סוגים של פועלים: (א) פועל שכיר מלא; (ב) פועל חקלאי המשלים את פרנסתו על-ידי עבודה בשכר. שני סוגי הפועלים בכפר עראבה מקבלים מכסות עבודה בהתאם לזכאותם על פי התקנות.

יוזמה לחדש חולקו לפועלים נשואים המפרנסים עד 4 ילדים, ו-14 ימי עבודה לפועלים נשואים המפרנסים למעלה מ-4 ילדים. כן כותבים, שסידור העבודה נעשה לא בראשית החודש אלא ב-10 לחודש. החותמים על התזכיר גם מתלוננים על אי-מתן מענק אבטלה לפועלים מחוסרי עבודה בכפר בעד חודשי האבטלה מלפני חודש ספטמבר 1967, בו החלה חלוקת עבודה יוזמה לפועלי הכפר.

אי לזאת הנני לשאול:

1. המוכן כבוד השר לברר טענות אלו?

2. האם כתוצאה מהבירור תבואנה על סיפוקן הדרישות החוקיות הנ"ל של פועלי דיר-חנא?

שר-העבודה י. אלון:

1-2. בדקתי את הטענות הכלולות בשאילתה והוברר לי כי פועלי דיר-חנא מקבלים את מלוא זכויותיהם לעבודה על-פי נוהלי שירות התעסוקה, בהתאם לתורם ולמצבם המשפחתי.

אמנם קיימים מספר מעסיקים בגליל המתחילים בהספקת עבודה רק מהיום השלישי למניין כל חודש, אך אין לכך קשר עם מספר ימי העבודה שהזכאים מקבלים אצלם.

בארבעת החודשים שקדמו לספטמבר 1967 חולקו בכפר דיר-חנא 5147 ימי עבודה, ולפיכך לא היה צורך במענקי אבטלה.

25. חלוקת ימי עבודה לפועלים מובטלים

בכפר נחף

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום כ"ב באדר תשכ"ח (22 במארכ 1968):

הגיע אלינו תלונות של פועלים מובטלים מכפר נחף שבגליל, לפיהן מסרבים פקדי לשכת העבודה במקום לחלק ימי עבודה לפועלים מובטלים, בטענה כי בבעלותם חלקות אדמה, למרות שחלקות אדמה אלו הופקעו על-ידי הממשלה. כאשר הפועלים מציינים עובדה זו, עונים הפקידים: עליכם קודם כל להסכים לקבל פיצויים בעד אדמותיכם.

הנני לשאול את כבוד השר:

הנוונים דברים אלה, שנמסרו לנו, כמצויין לעיל?

שר-העבודה י. אלון:

הדברים המובאים בשאילתה אינם נכונים. שירות התעסוקה אינו עוסק בהפקעת קרקעות ואינו מפעיל לחצים אחרים על פועלים. שירות התעסוקה מחלק ימי עבודה לדורשי-העבודה בהתאם לזכאותם, בכפר נחף כמו בכל מקום.

בכפר נחף נרשמו בחודש מארס, בו הוגשה השאילתה, 61 דורשי-עבודה, וכולם קיבלו עבודה בהתאם לזכאותם.

26. תחולת חוקי העבודה והבטיחות ותנאי הזכאות

לגימלאות לגבי המתנחלים בחברון

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר העבודה ביום א' באייר תשכ"ח (29 באפריל 1968):

בעקבות ביקורו של שר העבודה בחברון, ביקור שבו, לפי המצוטט בכל העיתונים הישראליים, הבטיח תעסוקה למתיישבים היהודים בחברון — אבקש את כבוד השר להשיבני:

שר-העבודה י. אלון:

לשאלות 1, 2, 3: מדינת ישראל אישרה בשנת 1953 את אמנת העבודה הבין-לאומית מס' 94, משנת 1949, בדבר תנאי עבודה בחווים ציבוריים, ונוהגת בהתאם להתחייבותה. לפי בקשת משרד העבודה פרסם החשב הכללי שתי הוראות בנדון, במסגרת "תקנות כספים ומשק": הוראה מס' 100/61 על תנאי עבודה בחווים של בניין ועבודות ציבוריות, והוראה מס' 109/62 על תנאי עבודה בחווים אחרים.

הפיקוח על מילוי הוראות החשב הכללי הוא בידי משרד האוצר. עד כמה שידוע לי, מתבצעות ההוראות אלה הלכה למעשה.

בחווים הסטנדרטיים הנהוגים במשרדי הממשלה הוכנסו סעיפים התואמים את ההוראות האמורות.

30. הבטחת תעסוקה לפועלי עראבה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום י"ז באייר תשכ"ח (15 במאי 1968):

קיבלתי תזכיר חתום על ידי עשרות עובדי דחק מן הכפר עראבה הקובלים על מצבם הקשה. מספר ימי העבודה שלשכת העבודה מספקת להם והשכר שמקבלים תמורתם אינו מספיק לסיפוק הצרכים החיוניים ולפרנסת המשפחות מרובות הילדים.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. מה מספר המועסקים בכפר עראבה במסגרת עבודות יומיות?

2. מה מספר המובטלים בכפר?

3. האם הוא מוכן להגדיל את מכסת ימי העבודה ל-24 יום לחודש למובטל, בהתחשב במשפחות מרובות הילדים?

4. מה עושה משרדך כדי להבטיח תעסוקה למובטלי המקום?

5. האם הוא מוכן לעשות למען פתיחת לשכת עבודה במקום?

6. האם הוא מוכן להבטיח כי יבוצעו התשלומים לקרן הביטוח בעד הפועלים המועסקים באמצעות לשכת העבודה, כדי שזכויותיהם הסוציאליות לא יקופחו?

שר-העבודה י. אלון:

1. בחדשים האחרונים נע המספר בין 117 ל-127.

2. באותם חודשים נע המספר בין 118 ל-129.

3-4. מכסות ימי העבודה בכפר עראבה ניתנות בהתאם למקומות העבודה שהמועצה המקומית מציעה כעבודות ציבוריות. בשלב הנוכחי מציעה הלשכה עבודות טבעיות לפועלים ומספר דורשי-העבודה פוחת מיום ליום.

5. לשכת העבודה המשרתת את הכפר עראבה נמצאת במרחק של 2 ק"מ מהכפר ותנאי התחבורה תקינים. לגבי דורשי-עבודה בעיר נחשב מרחק כזה לסביר ואין הצדקה לפתיחת לשכה מיוחדת.

6. משרד העבודה אחראי לביצוע תשלומים לקרן הביטוח לגבי עבודות ייעור והכשרת קרקע. לגבי עבודות המוצעות על-ידי המועצה המקומית - האחריות לבני-צו התשלומים חלה על זו האחרונה.

2. משרד העבודה מממן את שכרו של העובד בלבד, בעוד שתשלום התנאים הסוציאליים חל על המעסיק, ובמקרה דנן על המועצה המקומית.

3. מספר הפועלים הנרשמים לעבודה מכפר סח'נין הוא קטן יחסית ואינו מצדיק פתיחת לשכת עבודה מיוחדת. לשכת העבודה בכפר עראבה השכן מטפלת בפועלים הנרשמים בסח'נין, וחלק מהפועלים שחתמו על הפטיציה, שאליה מתייחס חבר-הכנסת הנכבד, כבר שובצו בעבודות טבעיות.

28. תעסוקה למובטלים בכפר-כנא

חבר-הכנסת ע. זועבי שאל את שר העבודה ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

בעתון "אל-מרצאד", בערבית, פורסמה עצומה חתומה על-ידי פועלים מכפר-כנא, המתארת שמספר המובטלים בכפר הוא קרוב ל-350 נפש. חלוקת העבודה נמסרת לא לפי התור, אלא לפי חשבונות עדתיים ומשפחתיים, בהתאם להרכב הוועדה המייעצת לפקיד לשכת הרישום של משרד העבודה, ואין הבדל בין פועלים בעלי משפחות מרובות ילדים לבין רווקים.

הריני מתכבד לשאול:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות בחלקן או ברובן?

2. המוכן כבודו להורות שהעבודה תחולק לפי תור ולפי מצב משפחתי?

3. האם יוגדל מספר ימי העבודה לכפר זה במיוחד, שסבל מסכסוכים משפחתיים ושפיכות דמים בעבר, דבר שגרם לו נזק ופיגור ביחס לכפרים אחרים בסביבה?

שר-העבודה י. אלון:

1. הידיעות שהופיעו בעתון "אל-מרצאד" אינן מדויקות. מספר הפועלים שגרשו כדורשי-עבודה בכפר-כנא לא עלה על 250.

2. ימי העבודה בכפר-כנא מחולקים לפי התור ולפי המצב המשפחתי.

3. נציגי משרד העבודה היוו גורם פעיל בהרגעת הרוחות ועשיית ה"סולחה" בכפר-כנא, ובכלל זה גם התחשבות מיוחדת בקביעת מכסת העבודה לכפר, על מנת לפצות את אנשיו על התקופה שבה סבלו בשל הסכסוכים המשפחתיים.

29. שמירה על כללי העבודה המאורגנת

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר העבודה ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

ישראל חתמה על אמנה בין-לאומית, המחייבת את מוסדות הממשלה לשמור על כך שהמעבידים, שהממשלה קשורה אתם בביצוע עבודות והספקת סחורות ושירותים, ישמרו על כללי העבודה המאורגנת. אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ניתנו ההוראות הדרושות לכל מוסדות הממשלה ולכל החברות הממשלתיות להקפיד על ביצוע ההתחייבויות הנובעות מן האמנה הנ"ל?

2. אם כן - האם קיים מטעם משרד העבודה הפיקוח הדרוש על ביצוע התחייבויות אלו הלכה למעשה?

3. אם טרם ניתנו ההוראות הדרושות לשמירה על כללי האמנה הנ"ל - מהי הסיבה לכך והאם עומד משרד העבודה לתקן את המעוות?

שוריינו כ-600 מקומות עבודה לפועלי נצרת, אולם מתוך 600 הפועלים שהופנו לייעור, רק 300 נענו להפניה. יורשה נא לי להעיר בהזדמנות זו, כי במקרים רבים מעדיפים פועלים בנצרת קבלת מענקי אבטלה על יציאה לעבודה יזומה. שירות התעסוקה אינו יכול להשלים עם תופעה זו, אפילו היא שולית.

33. חלוקת עבודה לנוער בכפר ערה

חברי הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

בעת סיור חברי ועדת העבודה של הכנסת בכפר ערה העלו נציגי הנוער במקום את הדרישה להקים בכפר לשכת עבודה לנוער. לשכת העבודה למבוגרים אינה מטפלת בבני נוער מחוסרי-עבודה.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הוא מוכן לעשות למען פתיחת לשכת עבודה לנוער בכפר ערה?
2. מה מספר לשכות העבודה לנוער ביישוב הערבי?
3. האם בתכניות משרדן להקים לשכות עבודה לנוער בכל הכפרים הערביים?
4. אם לא - מה הטיפול אשר שירות התעסוקה מבטיח לנוער ערבי מחוסר-עבודה?

שר-העבודה י. אלון:

לשכות עבודה לנוער קיימות רק בערים.

לשכות העבודה למבוגרים בכפרים מטפלות גם בנוער, על-ידי קביעת שעות קבלה שבהן רק בני הנוער פונים לשכח. לשכות העבודה למבוגרים מקיימות קשר עם לשכות הנוער בערים או במרכזי ישוב והללו משבצות את הנוער לפי הדרישה.

34. נחונים על "שבוע הספר העברי"

חברי הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

בימים אלה מתקיים בארץ "שבוע הספר העברי".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מי מארגן "שבוע" זה?
2. מי מקפיד על כך ששיעור ההנחה שנותן המוכר לקונה הספר בדוכן המכירה מתאים לפרסומיו והוא באמת ריאלי?
3. האם לפי הגתונים שבדי משרדן עוזר "שבוע הספר העברי" להפצת הספר העברי?
4. או שזכונה טענתם של מורי ירושלים, ש"שבוע" זה עוזר לחיסול מלאי הספרים בדרגות ב' וג'?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לשאלה מס' 1: "שבוע הספר העברי" מאורגן על-ידי מועצה ציבורית, המורכבת מנציג משרד החינוך והתרבות, התאחדות הוצאות ספרים בישראל, המרכז לתרבות של הוועד הפועל, ומרכז השלטון המקומי, בשיתוף עם מחלקות התרבות של העיריות ואגודת הסופרים. האחראיות לניהולם התקין של השווקים היא בידי התאחדות המו"לים.

31. פרטים על הכביש החדש תל-אביב-לוד

חברי הכנסת י. תמיר שאל את שר העבודה ביום י"ז באייר תשכ"ח (15 במאי 1968):

יואל נא השר להשיבני:

1. מתי תושלם סלילת הכביש המהיר תל-אביב-נמל-התעופה לוד?
2. כמה נתיבים יהיו בו?
3. כמה הצטלבויות יחצוהו?
4. מהו הזמן שיידרש להגיע מלוד למרכז תל-אביב?
5. האם ישופרו צדי הדרך מבחינת הנוף הראשון שיתגלה לבא לישראל?

שר-העבודה י. אלון:

1. לאחרונה חלו שינויים בלתי-צפויים שהזמן גרם, המכבידים על ביצוע עבודות פיתוח הכבישים בארץ, לרבות הכביש המהיר לנמל-התעופה לוד, וזאת בעקבות קיצוץ תקציב הפיתוח והמחסור הומני בציד מכני בכד לעבודות עפר. נעשים מאמצים רבים על-ידי מע"ץ להשלים סלילתו של כביש חיוני זה בהקדם, ולפי התחזית היא תסתיים בעוד כשנה, אלא אם כן יחולו שינויים נוספים לטובה או לדעה במערכת הנו"מ מים שצינתי לעיל.

2. הכביש מתוכנן לארבעה נתיבים, המחולקים בשני מסלולים מקבילים. ברשל ראשון ייסללו שני נתיבים במתכונת מסלול רחב. כשעומס התנועה יצדיק זאת - ייסללו מסלול דו-נתיבי נוסף, כמתוכנן.

3. בין צומות גנות לבין נמל-התעופה לוד לא תהייה כל הצטלבויות.

4. הכביש המהיר מוביל עד מבואות תל-אביב ולא עד מרכזה. זמן הנסיעה לוד - מבואות תל-אביב נאמד ב-15 דקות.

5. כן. הדבר ייעשה בשיתוף עם הרשויות המוס' מכות לכך.

32. חלוקת עבודה או מענק אבטלה לפועלים בלתי-מקצועיים בנצרת

חברי הכנסת ע. זועבי שאל את שר העבודה ביום י"ז באייר תשכ"ח (15 במאי 1968):

בעצומה מיום 12 באפריל 1968, החתומה על-ידי עשרות פועלים מנצרת, אשר פנו אל כבודו וכן שלחו העתק למועצת הפועלים בנצרת, מציינים החותמים שלשכת העבודה בנצרת מפנה אותם, מקצועיים ובלתי-מקצועיים, לעבודה בייעור. מחלקת הייעור אינה קולטת יותר מ-250 פועלים, והיתר נשארים מובטלים ומוזעים בעדם להירשם כלשכה, בטענה שהם נשלחו לייעור, פרט למקצועיים שביניהם, ואין מעניקים להם דמי אבטלה. הריני מתכבד לשאול:

1. האם התיאור בעצומה הנ"ל הוא מדויק?
2. מה דעת כבודו לעשות כדי שאותם פועלים בלתי-מקצועיים יקלטו בכל עבודה שהיא או יקבלו את דמי האבטלה לפי החוק?

שר-העבודה י. אלון:

1-2. התיאור בעצומה הנזכרת בשאלתה אינו תואם את המציאות. במחלקת הייעור באזור נצרת

36. הסיבה לפיטורי 60 מורים

חבר הכנסת מ. ארם שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ח' בסיון תשכ"ח (4 ביוני 1968):

בעתונות נמסר שמשרד החינוך עומד לפטר כ-60 מורים, לפי דעתו מטעמים פדגוגיים, בלי השתתפותה של הסתדרות המורים, המסרבת לשתף פעולה עם משרד החינוך, תוך מאבקיה על דרישות מקצועיות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

האם אכן עומד משרד החינוך לבצע פיטורי מורים מבלי לשתף את ההסתדרות בדיון על סיבת הפיטורים וגורלם של המורים?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

בהתאם למוסכם עם הסתדרות המורים, משרד החינוך והתרבות אינו נוהג לפטר מורים אשר סיימו את תקופת הנסיון, בלא לקיים דיון מוקדם בועדה פריטטית עם נציגי הסתדרות המורים, לגבי כל מקרה לחוד.

השנה, כמקובל, פנה משרד החינוך והתרבות, עוד בחדשים פברואר ומארס, מספר פעמים, למרכז הסתדרות המורים בבקשה למנות את נציגיו לוועדות הפריטטיות השונות לדיון בפיטוריהם של כ-40 עובדי הוראה קבועים. רובם ככולם של מורים אלה הוזהרו בתשכ"ז, על-ידי המנהל הכללי במשרדנו, על-סמך דווח שלילי של הפיקוח, שאם לא יחולו שיפורים בעבודתם — יפוטרו בסוף תשכ"ט.

מרכז המורים סירב לשתף פעולה בנייני זה והעביר לידעתנו החלטה מיום 29 במארס כלהלן: „הנהלה דנה בהצעת המטה למאבק מקצועי לצמצום שיתוף הפעולה עם משרד החינוך. בשל החששות שנתעוררו שמא כרוכה מדיניות פיטורי מורים בסוף שנת הלימודים הנוכחית בתכניות מרחיקות לכת של משרד החינוך בתחום הצבת מורים, החליטה ההנהלה לא לשתף, לפי שעה, פעולה עם משרד החינוך בפיטורי מורים קבועים“.

המנהל הכללי פנה שנית למרכז המורים במכתבו מיום 25 באפריל 1968 בו כתב בין היתר: „החששות שהנכם מעלים... אין להם על מה להסתמך. פיטורין חוזרים ונשנים מדי שנה בשנה, והיפקס הוא כמעט קבוע. המשרד השתתפותכם בישיבות הוועדות יוכיח, כי אכן כך הדברים. אין המשרד יכול לוותר על הוצאת עובדים בלתי-מתאימים“.

מרכז המורים השיב בשלילה למכתב זה וביום 3 ביוני הודיע למשרד כלהלן: „הנהלת מרכז המורים חזרה ודנה ביום ה', ג' בסיון תשכ"ח (30 במאי 1968) במכתב מיום כ"ז בניסן תשכ"ח והחליטה כלהלן: הסתדרות המורים, המייצגת רובו המכריע של ציבור המתכנסים במדינה, מעוניינת לשאת באחריות לענייני החינוך ולקחת חלק בדיונים על מדיניות ותכנונו. התעל-מותו של משרד החינוך מהסתדרות המורים בכל הנוגע למדיניות החינוך ותכנונו הגיעה עד כדי נכונות לבצע ריפורמה בדרך של כפייה חוקתית, על אפה ועל חמתה של הסתדרות המורים. במצב דברים כזה אין הסתדרות המורים מוכנה עוד להשתתף באחריות פורמלית לפיטורי מורים כל עוד יהיו המגורר היחיד שבו המשרד מוכן לשתפה“.

הפיטורים בוצעו לאחר עיון מדוקדק לגופו של עניין לגבי כל מקרה ומקרה, ובהתאם למקובל נשלחו מכתבי הפיטורין לעובדי הוראה קבועים עד ל-31 במאי.

לשאלה מס' 2: התאחדות המו"לים הדפיסה, ב-40,000 עותקים, קטלוג מיוחד, שהכיל את רשימת כל הספרים שהוצעו לציבור בהנחה אחידה של 40%. הציבור יכול לבדוק כל מחיר בהתאם למודפס. המו"לים התחייבו כלפי ההתאחדות למכור את ספריהם לציבור בהתאם לפרסומים, והמפר את ההתחייבות הנ"ל היה צפוי לסנקציות, בכלל זה ביטול חברותו בהתאחדות. התאחדות המו"לים אף מינתה אחראים בשווקים המר-כויים, שמתפקידם היה לוודא שהכל בוצע בהתאם לפרסומים. בדוכנים שליד חנויות הספרים, וכן בחנויות הספרים, מוכר הספרים הוא האחראי למכירה הוגנת. וגם על מוכרי הספרים הטילה התאחדות המו"לים פיקוח. ההתאחדות מבררת כל תלונה המובאת לתשומת-לבה.

לשאלה מס' 3: לפי דיווחים חלקיים, עלה דיון „שבוע הספר העברי“ על שני מיליון לירות נטו. חלק גדול מן הספרים שנמכרו בו אינם מצויים כלל במלאי של חנויות הספרים במשך כל השנה, ואין לציבור שום אפשרות לראותם במדפי החנויות. תצוגת הספרים על-ידי בתי-ההוצאה בשווקים המרכזיים וכן בדוכנים השו-נים מאפשרת לציבור לעלל ולעייין ברבבות ספרים, שבמכירתם חלה תזוזה עקב המגע הבלתי-אמצעי הנוצר ביניהם ובין דורשי הספרים. עם הספרים הללו נמנים ספרי שירה, סיפורת מקורית, ספרי ילדים, ספרי הגות וכו'. יש לזכור שמוכרי הספרים מחזיקים במלאי הקבוע שלהם בעיקר שמכירתם מובטחת, ואינם מסתכ-נים בהחזקת מלאי עשיר וייצוגי.

לשאלה מס' 4: לא הגיעה למשרד החינוך והתר-בות כל טענה מצד מורי ירושלים. לגופו של העניין: כיוון שכל הספרים — פרט לספרי לימוד — של כל ה-מו"לים המשתתפים במבצע מוצעים באחת משתי ה-הנחות — 25% או 40% —, ברור שאין שחר לטענה, שכן הציבור תופשי לבחור את הנראה לו מתוך כל הספרים. הספרים המוצעים בהנחה של 40%, שהם כ-4,000 במספר, והמפורטים בקטלוג המיוחד, מהווים כשליש מכל הספרים שראו אור על-ידי כלל חברי ההתאחדות.

35. ממצאי סקר קריאה בבתי-ספר יסודיים בדרום

חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

לאחרונה נערך סקר קריאה בבתי-ספר יסודיים בדרום, ומתברר („מעריב“, 27 במאי 1968) שבתי-ספר רבים מפגרים בקריאה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. הנוכחה הידיעה דלעיל?

ב. מה בדעת משרדך לעשות לחיקון פיגור זה?

סגן שר החינוך והתרבות א. דילן:

הידיעה איננה נכונה.

הסקר הוגדר בוצע בשנת הלימודים תשכ"ו במחוז הדרום בלבד, ללא כל מחקר השוואתי עם שאר חלקי הארץ. עיון יסודי בממצאי הסקר מגלה, שחלה התקדמות ניכרת בהבנת הנקרא על-ידי התלמידים בבתי-ספר טעוני טיפוח במחוז הדרום בין השנים תש"ך—תשכ"ו.

ג. סקירת שר העבודה על פעולות משרדו *

תשובת השר

הי"ד ד. נצר:

הכנסת תעבור לסעיף י"ב בסדר-היום: תשובת שר העבודה לדיון על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר העבודה.

שר-העבודה י. אלון:

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. רוצה אני, רא' שית כל, להביע תודה על דברי ההערכה של המשתתפים בדיון ועל דברי הביקורת ככל שהיתה עניינית. רבות מן ההערות היו חשובות ומשרדנו יתן דעתו עליהן. על חלק מהן רואה אני צורך להשיב במיוחד, ואלך לפי סדר הנואמים.

חברי-הכנסת גרוס אמר, כי תשלום של 13 לירות ליום בעד עבודה יוזמה אינו תואם את צרכי הקיום המינימליים, במיוחד במשפחות מרובות-ילדים. השכר בעבודה יוזמה אינו נמוך מן השכר ההתחלתי בכמה וכמה ענפי משק אחרים. שכר גבוה יותר בעבודה יוזמה עלול רק להכביד על מעבר עובדים לענפי המשק בעת שנוצרים מקומות עבודה בענפי המשק השונים.

אשר להכנסה הכוללת של משפחה מרובת-ילדים שמפרנסה עובד בעבודות יומות, צריך להביא בחשבון גם את תוספת המשפחה לשלושת הילדים הראשונים ואת המענק למשפחות-מרובות ילדים: לעובד בעבודות יומות, אב לשישה ילדים, הכנסה חודשית נוספת בסך 76 לירות מן הביטוח הלאומי. יחד עם שכרו המסתכם ב-338 לירות לחודש שיש בו 26 ימי עבודה + 24 לירות מענק התייקרות, הכנסתו מגיעה לסכום של 438 לירות, וזאת בלי התשלום תמורת התנאים הסוציאליים בסכום של 63 לירות נוספות. על כך יש להוסיף הקלות אחרות המוענקות לתושבי ערי הפיתוח, כגון חינוך חינם, פטור גבוה יותר במס הכנסה וכדומה.

אם נזכור כי סכום זה ממומן על-ידי תקציב המדינה, הרי גם חברי-הכנסת גרוס יסכים עמנו, כי מאמץ מעין זה אינו מן הנחותים לעומת מה שעושות בתחום זה מדינות אחרות, עשירות מאתנו. מלבד זאת יש לזכור, כי במשפחה עם 5 ילדים יש במקרים רבים גם מפרנס נוסף ויותר.

אשר לקיצבות זקנה, אמרתי אף אני שהייתי רוצה להגדיל את שיעורן, ואני מקווה שלא יארכו הימים ונוכל לעשות זאת.

להערתו ולהערות חברי-הכנסת זר, ביטון ואחרים, על בעיית התאונות בעבודה, רוצה אני להעיר, כי צריך להעריך את ההתקדמות שחלה בשנתיים האחרונות לא רק במובנה האבסולוטי - ירידת שיעור התכיפות של תאונות העבודה מ-109 לאלף בשנת 1962 ל-88 לאלף אשתקד, אלא גם לאור העובדה, שבמרוצת שנים אלה גדל המיכון ובהתאם לכך רבו גם הסיכונים, ולמרות זאת חלה ירידה מרשימה בשיעור תאונות העבודה.

לאחרונה קראנו כי בצרפת נהרג אדם כל עשר דקות כתוצאה מתאונת עבודה. באמריקה רוגשת דעת הקהל מריבוי תאונות בעבודה. אני יודע, כי צרפת רבים אינה לא נחמה ולא חצי נחמה. אומרים, שהרג בר' אילן י"ל היה נוהג לומר שהוא מעדיף את הדאגה שב-ריבוי נכסים על פני הנחמה שבצרת הרבים. אולם יש

לראות את הבעיה בהיקפה הכולל על מנת להעריך נכונה את ההתקדמות אצלנו. נעשית פעולה מתמדת להגדלת הפיקוח על העבודה ולהרחבתו, לחיזוק פעולות ההסברה וההדרכה מצד אחד, ולקידום חקיקת הבטיחות, מצד שני, וההתקדמות בתחום זה בשנים האחרונות - אם מותר לי לומר - היא רבת-רושם.

אני מסכים לדברי חברי-הכנסת ארם, כי באחת המטרות שהצבנו לנו: שינוי המבנה הענפי של המשק - לא נתקיימו כל התקוות. אולם צריך לומר, כי שינוי המבנה הענפי של המשק אינו עניין שאפשר להשלימו במרוצת שנה או שנתיים או אפילו חמש שנים. הוא כרוך בפיתוח הענפים שאנו רואים אותם כבעלי יתרון יחסי בהכשרה מקצועית, בקידום פרוץ העבודה והייצור, ובהרבה גורמים נוספים. התהליך של שינוי המבנה הענפי של המשק הוא מעודד, ואני משוכנע כי המדיניות הכלכלית שנקטנו תשא פרי בשנים הקרובות.

אשר להערתו בדבר השתמטות מעסיקים מן התש"ל המגיע מהם לקרנות הפיצויים לעובדים, נראה לי, כי זו הונחה לא רק מצד המעסיקים, אלא גם במידה רבה מצד הקרנות עצמן. יש לא מעט אמצעים לגבות את המגיע לקרנות, ומן הראוי שהקרנות עצמן תהיינה רגישות הרבה יותר לעניין זה.

אני יכול להודיע לכנסת כי ועדת השרים לענייני כלכלה כבר החלה בדיוניה על הצעת חוק שהבאתי לפניה, המחילה את הוראות חוק הגנת השכר גם על הפרשות לקרנות גמל ופנסיה.

אנו מטפלים גם בשיפור זכויותיהם של פועלים במפעלים פושטי רגל. כפי שידוע אל נכון לחברי הכנסת, הוקמה ועדה משותפת להסתדרות ולממשלה וזו בדקה את מכלול הבעיה. היא הגישה דו"ח לשר העבודה, ובו ממליץ על הגדלת חלק השכר והפיצויים שישולמו לפור עלים במפעלים פושטי רגל וכן על העמדת חלק מן הסכום המגיע להם כראש סולם התשלומים (יחד עם החזרת משכנתאות ושעבודים). את הדו"ח שלחתי בצי-רוף המלצותי לשר המשפטים, הממונה על תחום חקיקה זה, כדי שיכין הצעת חוק לממשלה. הצעת החוק המבוי-ססת על המלצות הוועדה הנ"ל, שאגב אורה אושרו על-ידי ועדת העבודה ביום 1 בינואר 1968, מונחת עכשיו על שולחן הממשלה.

ההשוואה של תנאי השכר והתנאים הסוציאליים המקובלים בגדה לאלה הנהוגים בישראל, כפי שמציע חברי-הכנסת ארם היא, כמובן, גם בעיה מדינית שאין לי אלא לקוות כי תמצא את פתרונה מוקדם ככל האפשר. כל עוד לא גובש פתרון מדיני לבעיית האוכלוסיה בשטחים המוחזקים, מקוים שם משק נפרד, המושפע כמובן מן התנאים השוררים בחברה הערבית בשטחים אלה.

אנו נותנים את דעתנו לבעיה של רישוי עבודה לפועלים ערבים מן השטחים המוחזקים בשטחי המדינה שחלים עליהם חוקי מדינת ישראל - לרבות חוק שירות התעסוקה המחייב זיקת חובה של פועלים ומעסיקים ללשכת העבודה. ככל שיהיה צורך ואפשרות להעסיק פועלים מחוץ לתחומי השיפוט המקובלים של לשכות

מלא עם כל הזרמים הקואופרטיביים, הצעת חוק האיגוד השיטופי. הצעת החוק מונחת על שולחן חברי הכנסת והיא תוגש לקריאה ראשונה במועד שתקבע לכך נשיאות הכנסת. ביקשתי מכבוד יושב-ראש הכנסת לתת להצעת חוק זו עדיפות ככל שבידו לתת. ככל שיוקדם הדבר - כך ייטב, שהרי ככל שאנו מחפשים את הסיבות למצב בקואופרציה בגורמים חברתיים כגון אופי העליה, או בגורמים כלכליים, הרי מסתבר כי אחד מגורמי המצב הוא דווקא העדר מסגרת חוקית מגובשת ומעודכנת, אשר תמצה את הנסיון הישראלי, את ההתפתחויות הטכנולוגיות והחברתיות ותשמש מנוף להתקדמותה של התנועה הקואופרטיבית.

אני מקווה בכבוד-ראש כי עוד במושב זה של הכנסת נביא את החוק הקואופרטיבי החדש לקריאה ראשונה, ואני מקווה כי החוק יעניק גם לממשלה אפ-שרות של פיקוח וסיוע גדולים יותר לקואופרציה. הוא אף יתן ביד התנועה הקואופרטיבית עצמה, שבה תלוי יותר מבכל גורם אחר עתידה היא, הכוח והסמכות לקדם את הקואופרציה בישראל.

איני מקבל את עצתו של חבר-הכנסת פלד להמ-תין לגבי הגשת הצעת החוק בעניין הודעה מראש על הכרזת שביטה או השבתה. אני משוכנע כי הגיעה השעה להסדיר גם עניין זה בחוק המדינה. הדבר לא יפגע פגיעה כלשהי בזכות המאבק המקצועי, אך ימנע תו-פעות של הפקרות ביחסי עבודה, העומדת לא רק בניגוד לאינטרסים של המעסיקים אלא גם בניגוד לאינטרסים של האיגוד המקצועי עצמו. דעתי בעניין זה עולה בקנה אחד עם דעתם של מוסדות האיגוד המקצועי, ואין הצעת החוק אלא ביטוי להסדר מוסכם על דעת האר-גונים היציגים של העובדים והמעסיקים.

חבר-הכנסת ורדיגר העלה את עניין שיעור הקיצ-באות של הביטוח הלאומי למשפחות מרובות-ילדים. ארשה לעצמי להעיר, כי בהערכת שיעורי הקיצבאות של הביטוח הלאומי, אי-אפשר לנתק כל גורם לעצמו. הבעיה היא בעיית ההכנסה הכוללת של המשפחה, וכבר העירוני על כך בתגובה לדברי חבר-הכנסת גרוס. אם יזכור חבר-הכנסת ורדיגר, כי רק לפני שנים מועטות היה גדל תוספת המשפחה 4-5 ל"י לכל אחד משלושת הילדים הראשונים, אשתדק 10 לירות והשנה 12.5 לירות, יראה גם הוא כי אין אנו שוקטים על השמרים וכי הכוונה היא באמת לעשות את תוספת המשפחה והקיצ-באות למשפחות מרובות-ילדים כלי מסייע לאיוון ההכ-נסה המשפחתית.

כחבר-הכנסת ורדיגר, מיצר גם אני על הקיצוצים בתקציב הפיתוח של הכבישים, אבל, עת לעשות לב-טחון - הפרו תקציבנו, ואז אין מנוס מקיצוצים גם בפיתוח הכבישים.

אשר לדבריו בעניין התמיכה בבני הישיבות, אומר רק שעניין זה אינו בתחום טיפולו של משרד העבודה ודומני כי יש לעורר בעיה זו בדיון אחר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
התכוונתי למבנים.

שר-העבודה י. אלון:

גם בניית בתי-ספר וישיבות אינה בתחום משרד העבודה.

לא אתחמק מתשובה לחבר-הכנסת אבנרי, ששאל

העבודה - וקרוב לוודאי שיהיה צורך בכך -, יותנה הדבר ברשיון מיוחד, בכפוף להסדרים שייקבעו לצורך זה, ובימים אלה מוגש לממשלה תוכיר להצעת חוק בעניין זה.

חברי-הכנסת כהן-מגורי וידיד עשו מלאכתם קלה. שעתם לא הספיקה להם כנראה ועל כן ניצלו את זמנם כדי לעשות פומבי נוסף להערותיו של מבקר המדינה על פעולות משרד העבודה, שעליהן כבר דנו בבית זה במסגרת הדיון המיוחד על דו"ח מבקר המדינה.

חברת-הכנסת סנהדראי, נאמנה לדרכה, העלתה שוב את עניין היתרי העבודה בשבת. אין לי אלא לחזור ולומר, כי אנו רואים את יום השבת כיום מנוחה לעובד. אין אנו רוצים שפועל יהודי יעבוד ביום מנוחתו, אבל לא נוכל שלא לקיים גם ביום השבת את השירותים החיוניים לבטחוננו ולבריאותו של הציבור ולא נוכל שלא לפעול למניעת נזק גדול למערכת הכלכלית על-ידי השבתת מפעלים המחייבים תהליכים רצופים. אני בטוח כי רוב העם בישראל, ואף חלק גדול מן הצבור הדתי, לא יסכימו שדברים אלה ייעשו על-ידי גוים של שבת". מדינה יהודית צריכה להיות מוכשרת לקיים את כל שלוחותיה החברתיות, הכלכליות והבטחוניות בידי היהודים עצמם. חוק שעות עבודה ומנוחה נתקבל בכ-1951. בחוק הוגדרו הסמכויות בבהירות ועל-פיתן זכאי ואף חייב משרד העבודה לתת היתרי עבודה בשבת. אני יכול להבטיח את חברת-הכנסת סנהדראי כי אין אנו חורגים מהוראות החוק.

עניין ההכשרה המקצועית שעמדו עליו בהרחבה חבר-הכנסת ורטמן, חבר-הכנסת פלד וחברי כנסת אחרים, הוא נושא לדאגה רבה. ההכשרה המקצועית אינה מספקת עדיין את מלוא הדרישות לכוח-אדם מקצועי - לא מבחינת ההיקף ולא מבחינת הרמה, אף כי חלה התקדמות רבה. אנו יודעים כי בגורי בתי-הספר המקצועיים, בגורי הקורסים להכשרה מקצועית ו"חני-כות" הגיעו להישגים מקצועיים נכבדים, אבל הבעיה אינה מחסור בקורסים, בבתי-ספר ובאמצעי לימוד. היא יותר בעיה של העדר כוונות מספקת מצד גורמים מתבג-רים ומבוגרים לנצל את האפשרויות העומדות לרשותם - ללמוד מקצוע ולהשתלם במקצוע. נראה, כי המסורת היהודית של העדפת השכלה עיונית על פני השכלה מקצועית מכבידה על גכונותם של הורים ושל בני נוער לבחור בדרך של לימוד מקצוע. בה במידה היא גם בעיית העדר תודעה מספקת בקרב ציבור המעסיקים, פרטיים, ציבוריים וממשלתיים כאחד, לתכנן את צרכיהם המפורטים בכוח-אדם, ולהעניק לעובדיהם תמריצים מספיקים לרכישת הכשרה ולהשתלמות נוספת.

אני מסכים לדברי חבר-הכנסת ורטמן, כי המצב בקואופרציה אינו משיב רצון. קשיים בתוך קואו-פרטיבים, פירוק קואופרטיבים, עבודה שכירה, אלו הן תופעות-לוואי מצערות בקואופרציה. אולם עלינו לזכור כי הקואופרציה היא מסגרת וולונטרית. הממשלה אמנם מעמידה אמצעים לפעולתה. אולם אין היא יכולה לבוא במקומה. ככל שהקואופרציה תגלה כוח-יזמה, תתאר-גות ויעילות, כך יסייעו בידה מוסדות הממשלה. אני סבור, כי מסגרת חוקית מגובשת ומעודכנת, אשר תמצה את הנסיון הישראלי ואת ההתפתחויות הטכנולוגיות והחברתיות, יכולה לסייע לקידום התנועה הקואופר-טיבית. משום כך עובדה על-ידי משרד העבודה, בשיתוף

הטלתי, לאחר התייעצות בשר האוצר, על מנהל המכון לפירון העבודה והייצור, מר ישראל מידן, לבחון את עניין איחוד הגביה מבחינת היעילות המינהלית. באופן עקרוני אני תומך באיחוד הגביה, אך בתנאי שיביא לידי חסכון במנגנון ולירי יעילות יותר בשירות. אולם אם יוברר כי אין באיחוד הגביה לא זה ולא זה - אראה אותו כמשנה.

לחבר הכנסת מיקוניס הייתי רוצה לומר, שלא רק שאינני מתכוון לרוקן את ההסתדרות מסמכויותיה כאי-גוד מקצועי, אלא אני מוכן להושיט לה עזרה באמצעות חקיקה לחיזוק סמכויותיה. כן מעולם לא הייתי ואינני חסיד של בוררות חובה, פשוט מפני שאינני מאמין בשיטה זו. לא פעם הצעתי לכנסת, שנענתה לבקשתי, להסיר מסדר-היום הצעות חוק פרטיות שהתכוונו להג' היג בוררות חובה, כשם שהסירה הכנסת, לפי בקשתי, הצעות חוק פרטיות שנתכוונו להנהיג חקיקה בענייני שכר. כל מה שאני רוצה הוא למנוע אנרכיה ביחסי עבודה. האנרכיה פועלת לרעת שני הצדדים גם יחד ולרעת משק המדינה. חקיקת עבודה היא נשק מועיל ויעיל גם ביד העובדים אם הם יודעים להשתמש בו כהלכה. אולם, אם חבר הכנסת מיקוניס מבקש לטפל עלי אשמות-שווא, אין זאת כי אין בפיו נימוקים חזקים בוויכוח עם עמדת האמיתית.

לחבר הכנסת ביטון רצוני להעיר הערה אחת. מד-בריו השתמע כאילו היה כושר עמידתן של ערי הפיתוח בתקופת המיתון קטן יותר מכישר עמידתם של מרכזי הארץ. האמת היא כי אחת מן התופעות המשמחות היה כוח עמידתן של ערי הפיתוח. חבר הכנסת פתל ראה את הדברים האלה נכונה. ערי הפיתוח הראו אפילו כושר התקדמות בתוך המיתון, וכיום כל ערי הפיתוח משוועות לירידים עובדות. ערים אלו נעשות גורם משיכה הן לדורשי עבודה, בעלי-מקצוע וזוגות צעירים, והן - דובר זה או צריכים לעודד במיוחד - לעליה חדשה. במרוצת שמונה שנות פעולתה של היחידה להכוונת מועמדים לערי פיתוח ולהתיישבות שבמשרד העבודה, הועברו קרוב ל-13 אלף נפש שם העיר לאזורי פיתוח, ומהם קרוב ל-3,500 לקיבוצים.

חבר הכנסת עופר הקדיש את עיקר דבריו לבעיותיה של הקואופרציה העירונית. זהו נושא נכבד ורבי-היקף. אולם, כפי שאמרתי קודם לכן, תידון הכנסת בקרוב, בקריאה ראשונה, בחוק הקואופרציה החדש, ותהא לנו אז הזדמנות נאותה לגולל לפני הבית את המסכת הרחבה של הפעילות הקואופרטיבית ומכלול בעיותיה.

צורך שהשעה גרמתו הוא השוואת זכויות נפגעי ספר לזכויות נפגעי צה"ל וכן הבטחת הזכויות, כפי שהן מוגדרות בחוק נפגעי הספר, לאזרחים נפגעי פעולות חבלה בכל מקום. אנו מטפלים בניסוח הצעת חוק בעניין זה ואנו מקווים כי היא תידון כאן בהקדם האפשרי.

אריה בהיר (מפלגת העבודה הישראלית):
חוק חדש ?

שר העבודה י. אלון:

אני מניח שיהיה זה בצורת תיקון, אבל תיקון כה נרחב עד שיזכה החוק לחידוש נעורים.

אריה בהיר (מפלגת העבודה הישראלית):
אפשר לזרז הבאת התיקון.

מדוע הבטחת עבודה יומה למתנחלים בחברון ומדוע אין משלמים שכר שווה למועסקים על-ידי הממשלה בשטחים המוחזקים ? שכר איננו יכול להיות דבר תלוש מן המציאות הכלכלית ומרמות ההכנסה הקיימות בחברה כלכלית מסוימת. אילו הנהגנו מיד השוואת שכר, היה לחץ הביקוש לעבודה בשטחים המוחזקים גובר במידה כזאת ששוב לא היה עומד בשום פרופורציה לרמות ההכנסה בעיסוקים האחרים המצויים בשטחים המוחזקים. תיתכן, בלא ספק, התפתחות מדינית אשר תביא, בדרך הטבע, לאינטגרציה כלכלית, לרבות השוואה ברמות ההכנסה והשכר, אבל עוד לא הגיעו הדברים לידי כך. ומתי יגיעו - תלוי קודם כל בנכונותן של מדינות ערב, כולן או כל אחת מהן, לשבת אתנו לשולחן אחד כדי שנוכל להגיע להסכם שלום ושיתוף-פעולה בין עמים שנגזר עליהם לחיות בשכנות.

אשר למתנחלים תושבי חברון, היהודים יושבים בה בזכות ולא בחסד. הבהרתי זאת בשעתו ואני מרוצה שגם הממשלה קיבלה את השקפתי, של המתנחלים בחברון לא עברו על שום חוק או תקנה של הממשל הצבאי. מכיוון שיושבים הם בזכות ובדין, רואה אני חובה לעצמי לספק להם תעסוקה, כשם שאני עושה למתיישבים בכפר-עציון ולתושבי חברון הערביים. אין קשר הכרחי בין מדיניות משרד העבודה לבין הפתרון המדיני של חברון (יהי הפתרון אשר יהיה, אני מאמין כי בכל מקרה יישבו יהודים בחברון). מכל מקום נראה לי, שחבר הכנסת אבנרי צריך להיות אחרון חברי הכנסת המתנגד לחיים בצוותא של יהודים וערבים.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

האם המתנחלים האלה רוצים לשבת בצוותא ? לשם כך באו ?

שר העבודה י. אלון:

אני מאמין שהמתנחלים היהודיים בחברון אינם מתכוונים לגשל ערבים מחברון וישמחו לחיות בשלום ובשיתוף-פעולה עם התושבים הערבים בעיר עתיקת-היומין המקודשת גם ליהודים וגם למוסלמים.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אף אני חושב שהם לא חשבו אחרת.

שר העבודה י. אלון:

סגן שר הפיתוח, חבר הכנסת שערי, נגע בבעיות הגדולות של קליטת עליה. גם בלי להיכנס להערכת שיעור הסכום שיידרש להבטחת כל הזכויות שחבר הכנסת שערי מציע להעניק לעולים חדשים וגם בלי לעמוד על מה שעלול לקרות כתוצאה מהפליה מכוונת לטובת עולים חדשים לעומת העולים שקדמו להם בשנים אחרות, אין ספק שהבעיה הזאת עומדת עתה בראש דאגותינו, ואפילו בראש דאגותי שלי. אני מקווה שעם כיוונו של משרד לקליטת עולים ייבחנו, בשיתוף-פעולה הדוק עם הסוכנות היהודית, דרכים חדשות להגברת העליה ושיפור דרכי הקליטה.

אשר לעניין איחודה של גביית דמי הביטוח הלאומי ומס הכנסה, - המגמה הכללית היא להקטין את מנג'וניה הגביה הממלכתיים, המוציפים לליום, ולאחדם ככל האפשר. בקשר לעניין סגולי זה, נתעוררו קשיים לרגל העובדה שהביטוח הלאומי גובה דמי ביטוח ממבוטחים רבים שאינם נישומים של מס הכנסה. יחד עם זאת

חוברת ל', ישיבה רצ"ח

— סקירת שר העבודה על פעולות משרדו (תשובת השר) (אלון, מיקוניס, נצר); ענייני נוהל (נצר, אבנרי, מיקוניס, כהן-צידון) —

דמי אבטלה, כדי להבטיח קיומו של דורש העבודה ומשפחתו כל עוד אין הוא עובד.

שמואל מיקוניס (מק"י):

צריך להבטיח שזה לא יהיה חוק של פיקציה.

שר-העבודה י. אלון:

נראה לי כי המלצות אלו קובעות הלכה נכבדה במסכת הבטחון הסוציאלי של מדינתנו. היא מגינה על הביטוח מפני אבטלה מפני תוצאות שליליות של הביטוח המכונה קלאסי — אם זהו מה שחושב בלבו חבר-הכנסת מיקוניס — שנתפתח בארצות רבות לאחר משברי התע-סוקה בשנות השלושים ויש בו אלמנטים של הגנה על המשטר הבורני מפני הזעם הסוציאלי של מחוסרי-העבודה לא פחות מאשר הגנה על העובד מחוסר-העבודה.

בפגישות רבות שהיו לי בחוץ-לארץ עם שרי עבודה ומומחים לענייני ביטוח מפני אבטלה, הזהירו אותי רבים מפני התופעות השליליות הנלוות אל שיטת הביטוח הקלאסי. אם נצליח לפתח מערכת טובה יותר של ביטוח מפני אבטלה על בסיס העקרון המומלץ על-ידי הוועדה, מאמין אני כי תהיה זו תרומה חשובה לא למוטלים בלבד, אלא למבנה החברה של העם בישראל.

הי"ר ד. נצר:

אני מודה לשר העבודה על תשובתו. בזה תם הדיון על סקירת שר העבודה על פעולות משרדו.

ד. ענייני נוהל

הי"ר ד. נצר:

בעוד שעה ?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

לפי סעיפים 31–32 של התקנון, אין סמכות ליו-שבת-ראש לדחות את הדבר. אני מסב את תשומת-לב כבוד היושבת-ראש לסעיפים אלה בתקנון, בהם נאמר, שאין סמכות ליושבת-ראש הישיבה לדחות הצעות לסדר-היום והצעות חוקים ביום ד' בשבוע. כל יתר הסעיפים שבסדר-היום חייבים לבוא אחרי ההצעות לסדר-היום והצעות החוקים. אני מסב את תשומת-לב היושבת-ראש לסעיף 31 (ג) ו-32 של התקנון.

שמואל מיקוניס (מק"י):

ההצעות לסדר-היום והצעות החוקים קודמות לכל סעיף אחר.

הי"ר ד. נצר:

האם אני מערערת על התקנון? אתם מעוניינים בכך שהשרים יענו על הצעותיכם לסדר-היום ועל הצעות החוקים שלכם. קיבלנו הודעה שהשרים שהיו צריכים להיות נוכחים כאן עכשיו, נקראו באופן דחוף לישיבה, והיו כאן בעוד שעה בערך.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש מוסמכת, במקרה זה, להחליט רק על הפסקה, ולא לשנות את סדר-היום.

שלמה כהן-צידון (נח"ל):

יש לי הצעה לסדר.

שר-העבודה י. אלון:

אעשה ככל האפשר כדי לזרז את הדבר. הייתי מודה לכנסת, אילו יכלה לדחות יציאתה לפגרת הקיץ, כי אז היינו יכולים להביא הצעת התיקון לפני צאת הכנסת לפגרה.

ואם בחוקים עסקינן, רוצה אני להודיע לבית כי משרד העבודה מטפל בימים אלה בניסוח הצעת החוק שכבר אושרה על-ידי ועדת השרים לענייני חקיקה, כדי לתת גושפנקה חוקית לדרג המרחבי בשירות התעסוקה. כידוע, היה כל השנים תחום שיפוטה של לשכת העבודה חופף בדרך כלל את התחום המוניציפאלי. מצב זה הכביד במידה רבה על נידות עובדים, אפילו בין לשכות סמוכות. אזורי תעסוקה מרחביים אשר יבטיחו, על-ידי הדרג המרחבי של שירות התעסוקה, ויסות תעסוקה מרחבי וניידות יעילה של עובדים לפי צרכי התעסוקה העונתית והמקצועית — תהא זו בלי ספק תרומה חשובה ליעול משק כוח-האדם.

ולבסוף רוצה אני להודיע לחברי הכנסת כי בשבוע הבא אנחנו על שולחן הממשלה את המלצת הוועדה לבדיקת הצעות בדבר חקיקת חוק להבטחת תעסוקה וביטוח מפני אבטלה.

אני שמח כי רוב חברי הוועדה ממליצים על פיתוח שיטת ביטוח מיוחדת, שבמידה מסויימת כבר נבחנה בהצלחה רבה במציאות הישראלית, והמבוססת על חובת המדינה לספק עבודה לכל דורש עבודה. רק במקרה שאין המדינה יכולה לספק עבודה, חייבת היא בתשלום

הי"ר ד. נצר:

הכנסת תעבור לסעיף ז' בסדר-היום: חוק המכר, תשכ"ח–1968, קריאה שניה ושלישית.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

לפי סעיף 31 של תקנון הכנסת...

הי"ר ד. נצר:

ההצעות לסדר-היום תועלינה בהמשך הישיבה. כפי שהודענו, ישיבה זו תהיה ארוכה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, זה סותר את תקנון הכנסת. (חברי הכנסת ש. כהן-צידון קורא קריאת-ביניים)

הי"ר ד. נצר:

עם כל כשרוני, אינני יכולה להשיב בעת ובעונה אחת לשני חברי כנסת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

פשוט מבקשים להמשיך בסדר-היום.

הי"ר ד. נצר:

הצעותיכם לסדר-היום תועלינה בישיבה זו. שרי הממשלה הצריכים להשיב על ההצעות הדיעו שאינם יכולים לבוא אלא בעוד שעה. ההצעות הדחופות תוע-לינה לסדר-היום עוד היום.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מה זה "היום"? אפשר לדעת מתי?

הי"ר ד. נצר:

סיימנו את הוויכוח על הנושא. בהתאם לתקנון יש אפשרות להוסיף נושאים גם ביום הרביעי בשבוע כאשר יש הצעות לסדר-היום. לחברי הכנסת נמסרה הדעה שהישיבה של היום הוארכה, ובמסגרת הישיבה של היום יש בסמכות היושב-ראש לקבוע מתי ובאיזו שעה יועלו הנושאים השונים העומדים לסדר-היום. בתקנון לא נקבעה השעה, בה יידון נושא מסוים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

עם כל הכבוד, אני מציע לגברתי היושבת-ראש לעיין בסעיף 31(ג) של התקנון.

הי"ר ד. נצר:

האם אני חולקת על התקנון? לא. גם בתקנון לא נקבע בדיוק באיזו שעה יידון כל נושא. אני מבקשת מחברי הכנסת לא להפריע עוד.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי טועה בפירוש.

הי"ר ד. נצר:

חבר-הכנסת אבנרי, סיימת את דבריך.

שמואל מיקוניס (מק"י):

זהו נוהג משפחתי מדי. אי-אפשר להשלים עם נוהגים משפחתיים כאלה. דוחים זאת כבר שלושה שבועות, וגם היום דוחים זאת. לשרים יש התחייבות גדולה לא פחות מאשר לאחרים.

ה. חוק המכר, תשכ"ח—1968 ***(קריאה שניה וקריאה שלישית)****הי"ר ד. נצר:**

בהתאם למה שכתוב בסדר-היום, אנחנו עוברים כאמור לסעיף ז' בסדר-היום: חוק המכר, תשכ"ח—1968, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שניה ושלישית את חוק המכר, תשכ"ח—1968. החוק הזה נדון בקריאה ראשונה ביום י"ג בתמוז תשכ"ה, במושב הרביעי של הכנסת החמישית, והועבר אחר-כך בכנסת השישית, בתוקף חוק הרציפות לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

לפני שנה בקירוב חוקה הכנסת שלושה חוקים נוספים במסגרת החלפת המג'לה. אל החוקים האלה, היינו חוק הערבות, חוק המשכון וחוק השומרים, מצטרפים עתה חוק המכר וחוק המתנה שצריך לבוא אחר כך לקריאה סופית.

דובר לא אחת על הקשיים שגורם הפיצול בחקיקה הזאת, ובמידה מסוימת הביקורת מוצדקת. אולם מתוך הנסיון הוברר שאין מנוס מללכת בדרך זו. ועדת החוקה, חוק ומשפט בודקת חוקים אלה ודנה בהם גם לגופם וגם מבחינת השתלבותם במערכת החוקים שכבר נתקבלו.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

מה יהיה אם השרים לא יבואו היום?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אין שום חוק האומר שהשר חייב להיות נוכח בזמן הדיון. כאשר השר איננו נוכח, אי-אפשר לדחות בשל כך את הדיון.

הי"ר ד. נצר:

סיימנו את הוויכוח. חבר-הכנסת אבנרי, אתה יכול לערער על החלטתי. זו זכותך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני בוודאי אערער על כך.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אני מציע להכריז על הפסקה.

הי"ר ד. נצר:

אינני מקבלת את ההצעה.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

לאור העובדה שלפי התקנון אין זה הכרחי שהשר יהיה נוכח בזמן שהמציע מנמק את הצעתו, אני מציע הפסקה של חמש דקות.

הי"ר ד. נצר:

אינני מקבלת את הצעתך.

היא מביאה גם בחשבון במידת האפשר את הצעות החוקים העומדות על הפרק בשטח המשפט האזרחי. מי שמשווה את החוקים יראה כי כל אחד מהם ניזון ומושפע מן האחרים. על כן נשמרת ביחס לכולם צורה אחידה, ככל שניתן הדבר מבחינה עניינית.

חוק המכר, המובא היום לקריאה שניה ושלישית, דן בעיסקה שהיא העיסקה הבסיסית והחשובה ביותר בחיים הכלכליים של חברתנו. אין לתאר חברה מודרנית שאינה מסדירה בצורה יעילה את יחסי המסחר שלה הן במישור המקומי והן במישור הבין-לאומי. עד היום חיינו בדיני המכר על-פי ההוראות המיושנות של המג'לה, שנחקקו לפני קרוב למאה שנה, בתוספת תיקונים שאומצו על-ידי המשטר העותומני. בינתיים חלו התפתחויות רבות בשטח זה במדינות המסחריות בעולם.

החוק, כפי שהוא מובא היום, בנוי בעיקרו על עקרונות שנתקבלו בוועידה הבין-לאומית בהאג בשנת 1964, בה נתקבלה אמנה המסדירה את המכירות הבין-לאומיות של מיטלטלין. אמנה זו, שהיתה לפני הוועדה במשך הדיונים, הותאמה לנוסח החקיקה המקומי תוך כדי השינויים המחוייבים בהתחשב במציאות הישראלית. לפי מתכונתו יחול החוק גם על מכירות בתוך הארץ וגם על מכירות בין-מדיניות. קבלת החוק תאפשר לישראל להצטרף לאמנה הבין-לאומית, אם יוחלט על

ההצעה המקורית בסעיף 1 (ב), שלפיה יש להתחשב גם בשיירות של המזין כקנה-מידה בשאלה זו.

סעיף 3 מקביל לסעיף 2 (ב) להצעת הממשלה (ומחיל הוראות החוק, בשינויים המחויבים, גם על חליפין).

סעיף 4 - סעיף קטן (א) מקביל לרישה של סעיף 2 (א) להצעת הממשלה. הסעיף קובע שחוק זה, להבדיל מן האמנה הבין-לאומית למכירת מיטלטלין, חל גם על מקרקעין וזכויות בשינויים המחויבים. הוועדה מצאה שאין מקום להזכיר „טובת-הנאה" כנכס שאינו נכס פסי או זכות. סעיף קטן (ב) מתייחס לסיפה של סעיף 2 (א) להצעת הממשלה, אך הוא נוסח בהתאמה עם לשון החוקים האחרים שכבר נתקבלו על-ידי הכנסת (כגון סעיף 8 לחוק הערבות, תשכ"ז-1967, וסעיף 14 לחוק שמירת נכסים, תשכ"ז-1967).

סעיף 5 מקביל לסעיף 3 בהצעת הממשלה. הוועדה הכניסה שינויים סגנוניים בנוסח הממשלה, כדי לבטא ביתר בהירות את הרעיון שהוצע.

גם בסעיף 6, המקביל לסעיף 4 של הצעת הממשלה, יש רק שינוי לשון.

סעיף 8, סעיף קטן (א), מקביל להצעת הממשלה בסעיף 6 (א). מכיוון שהחוק חל גם על מיטלטלין וגם על מקרקעין וזכויות, אין הסעיף דורש מסירה פיסית של הממכר, כי אם העמדת הממכר לרשות הקונה. סעיף קטן (ב), המקביל לסעיף 6 (ג) בהצעת הממשלה, דן במכירת חלק מתוך צובר של נכסים. במכירות מסוג אלו, לא תמיד יהיה זה מעשי להפריש את הממכר מתוך הצובר לפני הקונה בא לקבלו. ההוראה נוסחה מחדש בוועדה, והיא מבהירה שבמקרים אלה די אם עשה המוכר את כל הדרוש כדי לאפשר את ייחוד הממכר וקבלתו על-ידי הקונה. סעיף קטן (ג) קובע נוהג מקובל, שלפיו המסירה למוביל דינה כמסירה לקונה, בתנאי שהמוביל אחראי כלפי הקונה על-פי חוזה ההובלה, והקונה יוכל איפוא לתבעו לדין במקרה שההובלה לא בוצעה בהתאם לחוזה. המוביל יהיה אחראי כלפי הקונה אם המוכר עשה עמו חוזה בתור שליחו של הקונה, או אם המוכר העביר לקונה את זכויותיו על-פי שטר המטען. במידה שהחוק יאפשר העברה כללית של זכויות, יקבל הסעיף משמעות כללית יותר.

סעיף 9 - סעיף זה, הדן במועד המסירה, מקביל לסעיף 7 להצעת הממשלה בשינוי לשון שונים.

סעיף 10 - סעיף זה הדן במקום המסירה מקביל לסעיף 8 להצעת הממשלה, אך סעיף קטן (ג) שמת-ייחס להובלה ותואם לנוסח שבסעיף 8 (א).

סעיף 11 מקיף את דיני המומים או הפגמים בממכר. הוא מקביל לסעיף 9 בהצעת הממשלה, תוך תיקוני הנוסח הבאים: בפסקה (2) - „נכס שונה"; בפסקה (3) - „נכס שאין בו האיות"; בפסקה (5) - „למה שהוסכם בין הצדדים". השינויים הוכנסו לשם הבהרת העניין.

בסעיף 12 אין שינויים.

סעיפים 13-14 מקבילים לסעיפים 11 ו-12 של הצעת הממשלה. סעיפים אלה דנים בבדיקת הממכר והודעת הקונה למוכר על אי-התאמתו. הוועדה מצאה שיש לסדר ולנסח מחדש את הסעיפים המקוריים לשם

כך, על-ידי קביעת תיאומים לא רבים שהם גם משניים בחשיבותם.

לפני הוועדה הובאה גם עמדת המשפט העברי על-ידי באי-כוח המחלקה למשפט העברי במשרד המשפטים. רצוני להודות על העזרה בנדון זה שניתנה לנו. בהמשך דברי אוכיר כמה מן ההוראות והשינויים שהוכנסו לחוק בעקבות דברים אלה.

המכר הוא חוזה, מן החוזים הטיפוסיים ביותר. במסגרת ספר החוקים האזרחי הוא מוצא את מקומו בפרק הראשון, הדן בעסקאות מיוחדות ביני החוזים. החוק בנוי איפוא על רקע דיני החוזים הכלליים. לעת עתה יהיו אלה דיני החוזים הקיימים.

אנו מניחים שבעתיד הלא-רחוק יהיה לנו גם קודם חדש ומקורי שידון ביני החוזים, וכפי שהודיע שר המשפטים, יושבת ועדה המטפלת בנושא זה. התוצאה היא שאין החוק עוסק, למשל, בשאלה איך נוצר חוזה המכר; דבר זה נקבע בחוק הכללי. חוזה המכר נוצר באותן צורה ודרך שבה נוצרים חוזים אחרים. באותה מידה אין החוק עוסק בתרופות הרגילות להפרת חוזה המכר. אם המוכר או הקונה אינו מקיים חיוב המוטל עליו לפי חוק זה, ימצא הנפגע את תרופתו במסגרת החוק הכללי. בכל זאת, לא תמיד אפשר היה להסתפק בהפנייה לחוק אחר. החוק צריך להיות קריא ומובן מתוכו. אם מדובר בו, למשל, על הסכם, יש להבין שההסכם כולל גם הסדרים מקובלים בין הצדדים וגם נוהגים אשר צדדים סבירים רואים אותם כחלים בעסקה, כפי שנאמר בסעיף 5. ייתכן שזה נובע גם מדיני החוזים הכלליים וייתכן שאפשר יהיה אחר כך להעביר את ההוראה לחוק על דיני החוזים. לעת עתה שוכנענו שרצוי להזכיר את הדברים כאן, ומה גם ובמיוחד כשהמדובר בעיסקה כה חשובה ומקובלת כעיסקת המכר.

וכעת לשינויים שהכניסה הוועדה לסעיפי החוק. סעיף 1 - מהות המכר. הוועדה שינתה את הגדרת המכר שהציעה הממשלה. בנוסח של הממשלה נאמר: „מכר הוא עיסקה להעברת בעלות בנכס בתמורה". ואילו בנוסח של הוועדה נאמר: „מכר הוא הקניית נכס תמורת מחיר". על-ידי שינוי זה נמצאת הגדרת המושג „מכר" גם תואמת את השקפת המשפט העברי הרואה במושג זה את האקט הריאלי המקנה את הנכס, ולא את החוזה האובליגטורי. יתר על כן, שינוי זה מאפשר גם הגדרה מקבילה ומדויקת בחוק המתנה. בהצעת חוק המתנה נאמר ש„מתנה היא עיסקה להעברת נכס בלי תמורה". חברי הוועדה מצאו שהביטוי „עיסקה" כשהוא מתייחס למתנה אינו הולם את הסוגיה. בשני המקרים יש להבחין בין מכר ומתנה שנגמרים מיד, לבין חוזה המכר או ההתחייבות לתת מתנה שביצועם נעשה בעתיד. הצד השווה למכר ומתנה הוא בהקניית הנכס, אולם בעוד אשר במתנה אנו מתכוונים להקניית נכס שלא בתמורה, במכר אנו מתכוונים להקניית נכס בתמורה.

סעיף 2 - יש וקשה להבחין בין חוזה מכר לבין חוזה עבודה, או כפי שהוא נקרא במגילה - הזמנת אומן. סעיף 2 קובע שכאשר המוכר צריך גם להפיק או ליצור את הנכס, עדיין חלים דיני המכר, „זולת אם המזמין קיבל עליו לתת את עיקר החומרים הדרושים להפקת הנכס או לייצורו". הוועדה לא קיבלה את

שנתיים ממסירת הממכר, אך זכותו ליתר התרופות הניתנות בשל הפרת חוזה, כגון פיצויים וניכוי מן המחיר, ניתנת לו עד ארבע שנים מיום המסירה, כלומר, תקופה כפולה.

סעיף 16 מקביל לסעיף 14 בהצעת הממשלה. אין בו שינויים.

סעיף 17 מקביל לסעיף 11, סעיפים קטנים (ב) - (ג), להצעת הממשלה. הוא חל על כל הסעיפים הקודמים, שבהם מטילים על הקונה לתת הודעה על הפגם בממכר כתנאי מוקדם לשימוש בזכותו להסתמך על הפגם כעילה להפרת החוזה.

סעיף 18 (א) מקביל לסעיף 15 בהצעת הממשלה. בסעיף 7 כבר נקבע שאחד החובות העיקריים של המוכר הוא להעביר לקונה את הבעלות בממכר. כאן נאמר שבאין הסכם אחר צריכה הבעלות להיות נקיה מכל שיעבוד, עיקול וזכות אחרת של צד שלישי. סעיף קטן (ב) הוסף על-ידי הוועדה לאחד ששמעה על עמדת המשפט העברי בנידון. גם אם יתברר שהזכות שהצד השלישי תובע לעצמו אין לה כל יסוד, בכל זאת אם המוכר ידע או היה צריך לדעת על עצם התביעה לגבי הזכות, חייב הוא להודיע על כך לקונה. הקונה אינו חייב לקבל נכס שכרוכה בו תביעה משפטית והוא זכאי לתרופות הניתנות בשל הפרת חוזה אם המוכר לא מילא את חובתו לגלות לו עובדה זו.

בסעיפים 19, 20 ו-21, לא חלו שינויים.

בסעיף 22 ניסחה הוועדה מחדש את סעיף 19 (א) להצעת הממשלה וחילקה את תוכנו לשני חלקים, וזאת כדי להבהיר את ההבחנה לטובת המוכר. במקרה הרגיל, שאין צורך להוביל את הממכר, תהא המסירה לפי סעיפים 8 ו-10, במקום עסקו של המוכר. המסקנה היא שיתכן שהמוכר יקיים את חובתו, אף לפני שקיבל הקונה את הממכר לידי או לרשותו. סעיף קטן (א) קובע שלמרות זאת ישוחרר הקונה מחיובו כגון לשלם את המחיר אם אבד או נתקלקל הממכר בלי שהקונה הפר חובה לקבלו. לעומת זאת, אם היה צורך להוביל את הממכר, והמוכר מסר את הממכר למוכר האחראי כלפי הקונה, כאמור בסעיף 8(ג), חייב הקונה לשלם את המחיר גם אם הממכר אבד או נתקלקל בלי שהוא הפר חובה כלשהי.

הוועדה לא אימצה לעצמה סעיף קטן (ב) להצעת הממשלה, הן במכירת נכסים תוך כדי הובלה ימית. מכירות כאלה מבוצעות בדרך כלל על-ידי מסירת נוסף מכים, כגון שטר מטען וכיוצא בו, שלגביהם קיימים נוהגים מנהגיים שונים החלים בחוק זה מכוח סעיף 5. סעיף 23 מקביל לסעיף 20 בתוספת המלה, חיובים מקבילים, כדי להבהיר את העניין.

סעיף 24 מקביל לסעיף 21.

סעיף 25, המקביל לסעיף 22, אומר: „הוציא צד אחד הוצאות החלות על הצד השני, זכאי הוא להחזרתן בצירוף ריבית“. הוועדה סבורה שדיון הוצאות שצד מוציא עקב הפרת החוזה על-ידי הצד השני, שהוזכרו כאן בהצעת הממשלה, ייקבע דיני התרופות בשל הפרת חוזה. זכות העכבון להבטחת תשלום ההוצאות נקבע בסעיף 31(ב), להלן.

סעיף 26 דן במסמכים המתייחסים לממכר, והוא מקביל לסעיף 24 להצעת הממשלה תוך שינוי לשון.

הבהירות. הוראות סעיפים אלה קובעות שקונה, שאינו יודע בעת גמירת החוזה על-אי התאמת הממכר, צריך לבדוק את הממכר מיד לאחר קבלתו. וכן, אם מצא שהממכר אינו מתאים, עליו להודיע על כך למוכר. לא בדק הקונה את הממכר מיד לאחר קבלתו, או לא הודיע למוכר מיד על גילוי אי-התאמה, אין הוא יכול להסתמך על הפגם בממכר כעילה להפרת החוזה.

כאשר הוסכם על הובלת הממכר, מועד הבדיקה הוא לאחר שהגיע הממכר למקום הייעוד. ואם המוכר צפה מראש מכירות בשרשרת, היינו מכירת הממכר על-ידי הקונה לקונה אחר, בלי שהקונה הראשון בדק את הממכר, יהיה מועד הבדיקה כשהגיע הממכר לסוף השרשרת המצופה. ושוב, אם לא הודיע הקונה למוכר על אי-התאמת הממכר מיד לאחר מועדים אלה, אין הוא זכאי להסתמך על הפגם כעילה להפרת החוזה.

סעיף 13(ג) קובע שעל המוכר לתת לקונה, לפי דרישתו, הודמנות נאותה לבדוק את הממכר לפני המוכר עדים האמורים. לעתים ירצה הקונה לבדוק, אם בעצמו ואם על-ידי מישהו אחר, את הממכר לפני שהוא נמסר למוכר, כדי למנוע את הטרחה וההוצאות של ההובלה כשהממכר פגום כבר בזמן המסירה. הסעיף מטיל על המוכר חובה לאפשר את הבדיקה, אך מאחר שבדיקה כזו היא לפעמים פורמלית או שטחית, אין החוק שולל מן הקונה את האפשרות להסתמך על אי-התאמת הממכר אם לא גילה את הפגם כתוצאה מן הבדיקה. לכן נאמר בסעיף 14(א) שעל הקונה להודיע למוכר על אי-התאמה מיד לאחר מועד הבדיקה לפי סעיף 13(א) או (ב) או מיד לאחר שגילה אותה, הכל לפי המוקדם יותר. סעיף 13(ג), המאפשר בדיקה לפני המסירה, אינו נכלל במסגרת הוראה זו.

בסעיף 15 הכניסה הוועדה שינויים מהותיים לעומת מה שהיה מוצע בסעיף 13 להצעת הממשלה. בדרך כלל, תקופת ההתיישנות בעניין שאינו מקרקעין היא שבע שנים. סעיף 8 לחוק ההתיישנות, תשי"ח-1958, קובע שאם „נעלמו מן התובע העובדות המהוות את עילת התובענה, מסיבות שלא היו תלויות בו ושאינן בהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שבו נודעו לתובע עובדות אלו“. התוצאה היא שאם הפגם בממכר לא היה ניתן לגילוי בבדיקה סבירה, יכול היה הקונה להסתמך עליו במשך שבע שנים מיום שנחגלה לו הפגם. במקרים מסוימים פירוש הדבר - ביטול המקח כמעט ללא הגבלת זמן. אין צריך לומר שבחסי מסחר רגילים שלא יוכל לבטל את המכר כעבור שנתיים, אלא גם לא יוכל לקבל פיצויים בעד ההפסד שנגרם לו אחרי תקופה זו. נתברר לוועדה כי התקופה קצרה מדי, במיוחד בסוגים שונים של ממכר, כגון מכשירים חשמליים או מיכניים, שאין לגביהם אפשרות לגלות את הפגם תוך תקופה קצרה יחסית זו. כן לא ראה לוועדה לשינוי את תקופת ההתיישנות הרגילה ככל שהמדובר הוא במקרקעין. הסעיף קובע עתה שלגבי מכירת נכס נד, אין הקונה זכאי לחזור בו מן החוזה אם הודיע על הפגם כעבור

של צד שלישי רק במקרה שתום-לבו של הקונה מת- ייחס גם להעדר כל שיעבוד הרובץ על הנכס.

סעיף 35, כמו סעיף 33 להצעת הממשלה, בא להתאים את פקודת הנויקין האזרחיים לדין שנקבע בסעיף 34. מכיוון שיצא הנוסח החדש לפקודה, הותאם הנוסח לכך.

לבסוף אני רוצה לומר, שחוק המכר המובא היום למליאה הוא חוק מתקדם גם בתוכנו וגם בצורתו. הריהו שלב נוסף בשחרור המשפט הישראלי מתלותו בחוקים עותומניים שאבד עליהם הכלל גם בארץ מוצאם. קבלת החוק תאפשר למסחר המקומי להשתלב בנוהגי הסחר המקובלים במדינות מפותחות ולצעוד צעד קדימה לקראת איחוד המשפט בהתאם לנטיות הרווחות בעולם בתחום חיוני זה.

רצוני לעמוד עוד על טעויות דפוס אחדות. בסעיף 8(א), במקום המלה „בעמדת“ צריך להיות „בהעמדת“.

בסעיף 11, פסקה (4) במקום „ללא אחריות להתאמה“ ייאמר „ללא קבלת אחריות להתאמה“.

בסעיף 17(א), בסוף הסעיף, תימחק המלה „מצדו“.

בסעיף 34, בשורה הראשונה, במקום „מסוג הממכר“ יבוא „מסוגו של הממכר“; בשורה השלישית, במקום „עיקול או זכות“, יבוא „עיקול וזכות“.

לחוק זה אין הסתייגויות, ואני מבקש להעמידו להצבעה בקריאה שניה ושלישית.

היו"ר ד. נצר :

חברי הכנסת, נעבור להצבעה. מכיוון שאין הסתייגויות, אני מניחה שחברי הכנסת לא יתנגדו אם נצביע בבית-אחת על הסעיפים 1 ו-37 ועד בכלל.

הצבעה

סעיפים 1 ו-37 נתקבלו.

היו"ר ד. נצר :

נצביע עתה על החוק בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק המכר, תשכ"ח-1968, נתקבל.

1. חוק המתנה, תשכ"ח-1968 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

בנושא שהוא מסחרי בעיקרו, הרי חוק המתנה עוסק בתחומים אישיים יותר. אולם גם במקרה של מתנה עלולות להתעורר בעיות משפטיות. המתנה ניתנת ומתקבלת בדרך כלל בנפש חפצה וברוח טובה. בכל זאת קורה הדבר שנותן המתנה, מסיבה מן הסיבות, מתחרט על מעשהו, ומקבל המתנה, שאינו תמיד חסיד העצה „שונא מתנות יחיה“, עומד על זכותו לקבל את המתנה. החוק המובא כיום כוונתו להסדיר את היחסים בין הצדדים בהתחשב בטיב העניין ומטרתו.

אני עובר להסבר התיקונים שהכניסה הוועדה בהצעת החוק. בסעיף 1 הגדרת המתנה נקבעה במק"ביל להגדרת המכר. מתנה אינה „עיסקה להעברת נכס“

סעיפים 27-32 דנים בתרופות המיוחדות בדרך כלל לעיסקה מכר ושאינן דנים בהן בחוק הכללי על תרופות בשל הפרת חוזה. בסעיפים חלו שינויי נוסח לעומת הסעיפים 25-30 ו-23 להצעת הממשלה. המדובר הוא בניכוי מן המחיר, דין כמות עודפת שסופקה על-די המוכר לקונה, מכירה על-פי מפרט שהקונה אינו מצוין את נותני המפרט, זכות עכבון וקיוון. סעיפים 31 ו-32, על זכות עכבון וקיוון, נוסחו על-פי לשון הסעיפים המקבילים בחוק השליחות, תשכ"ה-1965, חוק הערבות וחוק השומרים משנת תשכ"ז-1967. בחוק זה הוסף סעיף קטן(ב) לסעיף 31, הדן בזכות עיכוב תוך כדי הובלה, בהתאם לכלל המקובל בעיסקות מכר.

סעיף 33 — דוב סעיפי החוק דנים בחיוב הצדדים על-פי המכר. אך החוק מבטל את הספר הראשון של המגילה הדן גם בהעברת הבעלות בממכר בעקבות החוזה. סעיף זה, בדומה לסעיף 31 להצעת הממשלה, קובע שהבעלות עוברת בדרך כלל במסירת הממכר, אך הזכות בידי הצדדים להסכים שהבעלות תעבור לפני המסירה, או — כפי שמקובל לעתים בעיסקות אשראי — שהיא תעבור אחרי גמר תשלום המחיר בעד המסירה.

סעיף 34 דן ב„תקנת השוק“, כלומר, בדבר אדם הקונה נכס ממי שאיינו הבעלים החוקיים של הנכס. מוסד „תקנת השוק“ מוכר במשפט העברי, והוועדה אף אימצה את הביטוי „תקנת השוק“. במגילה אין קביעה בקשר לתקנת השוק, ואם אדם מוכר נכס שאינו שלו, או נכס שיש עליו שיעבוד של צד שלישי, אין הקונה רוכש יתר זכויות בנכס משהיו למוכר. מאידך גיסא, לפי סעיף 38 לפקודת הנויקין האזרחיים, ניתנת לקונה הגנה מסויימת מפני תביעת הבעלים כאשר הוא, הקונה, קנה את הממכר בתום-לב בשוק הפתוח. סעיף 34, בעיקבות רוב החוקים המודרניים בעולם, בא להפוך את ההגנה הפרוצסואלית של הקונה לזכות מטריאלית שתעמוד לו גם במקרה שהצד השלישי יעשה דין לעצמו ויתפוס את הנכס ללא משפט.

הוועדה ניסחה מחדש סעיף 32 להצעת הממשלה, כדי להבהיר שהקונה רוכש זכות נקיה מכל שיעבוד

היו"ר ד. נצר :

אנו עוברים לסעיף ו' של סדר-היום: חוק המתנה, תשכ"ח-1968, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לקריאה שניה ושלישית את חוק המתנה, תשכ"ח-1968. גם החוק הזה נדון בקריאה ראשונה ביום י"ב בכסלו תשכ"ו, במושב הראשון של הכנסת השישית, והועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. כחוק המכר, גם חוק המתנה עוסק בנושא שתוכנו ומהותו הם העברת בעלות על נכס. אולם בעוד שחוק המכר דן

כזה שאין זה מעשי לטלטל אותו, די אם נמסר למקבל מסמך המוכה אותו לקבל את הנכס. מאידך גיסא, אם הנכס כבר נמצא ברשותו של המקבל, קבעה הוועדה שדי בהודעה של הנותן למקבל על המתנה, בעקבות הרמב"ם, הקובע בהלכות זכיה ומתנה, פרק ג', הלכה ב': "מחל לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר".

בסעיפים 7 ו-8 לא חלו שינויים, אלא נקבע שתחילתו של חוק זה הוא ביום ט' בתשרי תשכ"ט (1 באוקטובר 1968).

לחוק זה יש הסתייגות אחת, ואני מבקש לתת את רשות הדיבור לחבר הכנסת קלינגהופר להנמקתה.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת קלינגהופר להנמקת הסתייגותו.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

גברתי היושבת ראש, כנסת נכבדה. לביסוס הנמקת הסתייגותי אינני יודע דרך נאה מאשר להביא את הדין העברי כפי שנתן לו הרמב"ם ביטוי במשנה תורה. שם קוראים אנו בספר קניין, הלכות זכיה ומתנה, פרק ד', הלכה ב': "המוכה לחברו במתנה על-ידי אחר, כיוון שהחזיק בה אחר, כגון שמשך המטלטלין או הגיע שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע - זכה חברו אף-על-פי שלא הגיעה המתנה לידו, ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל המקבל ידו על העליונה: אם רצה - מקבל; אם לא רצה - אינו מקבל, שזכין לאדם שלא בפניו ואין הבין לו אלא בפניו, וזכות הוא שתיתן לו מתנה אם ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל כורחו".

כאשר דנו בוועדת החוקה, חוק ומשפט בסוגיה של הקניית דבר מתנה, הסב היועץ המלומד למשפט העברי במשרד המשפטים, ד"ר רקובר, את תשומת לבנו לכלל זה המצוי במקורותינו, הוא הכלל: "זכין לאדם שלא בפניו". ככל שניסיתי להבהיר לעצמי את משמעותו של כלל זה, כך התחזקה בלבי הדעה כי הוא משתלב יפה בהצעת החוק שאנחנו דנים בה. על כן ניסחתי אותו לפי המינוח המשפטי אשר שימש נר למחבריה של הצעת החוק כשערכו, והצעתיו בוועדה בזו הלשון: "סעיף 4: הקניית דבר המתנה על-ידי הנותן לאדם שליש מתוך כוונה לזכות את המקבל, דינה כהקנייתו למקבל, ולזל אם הודיע המקבל לנותן על דחיית המתנה תוך זמן סביר לאחר שנודע לו עליה". מכיוון שהדעות נתחלקו והצעתי נדחתה, אם גם ברוב קטן, מתכבד אני להביא אותה כהסתייגות, והריני פונה לכנסת ומבקש ממנה שתאשר אותה ותהפוך אותה לחלק מן ההוק שאנחנו עומדים לקבל.

בוועדה נשמעה הסברה, כי מוטב להכניס הוראה המגלמת את העיקרון "זכין לאדם שלא בפניו" בחוק העתידי לבוא, אשר יסדיר באורח כללי את דיני החוזים במדינה, ואין זה רצוי להכניסה בחוק המסדיר נושא כה מיוחד במינו כנתינת נכס בדרך מתנה. לי לא נראה נימוק זה, ומטעם פשוט: אילו ביססה הצעת החוק את המתנה רק על הסכמת הצדדים - זה, למשל, דין המתנה בצרפת -, הייתי איכשהו יכול עוד להבין, כי כל מה שנוגע ליסוד זה של המתנה, הוא ההסכמה

כפי שנאמר בהצעה המקורית, אלא "הקניית נכס" - באופן שמודגש האקט הריאלי המקנה את הנכס לפי תפיסת המושג במשפט העברי. בעוד שהמכר הוא הקניית נכס תמורת מחיר, הרי המתנה היא הקניית נכס שלא בתמורה.

סעיף קטן (ב) קובע שנושא המתנה יכול שיהיה מקרקעין, מיטלטלין וזכויות, היינו גם נכסים פיסיים וגם נכסים ערטילאיים. הוועדה מצאה שגם כאן, כמו בחוק המכר, אין צורך להוסיף, "טובת הנאה", כנכס שאינו נכס פיסי או זכות.

סעיף קטן (ג) של הצעת הממשלה הוברה בנוסח של הוועדה, בלי שינוי מהותי.

גם בסעיף 2 יש רק שינוי לשון.

סעיף 3 קובע הנחה מקובלת. ברובם המכריע של המקרים, חזקה על המקבל שהסכים למתנה. כמובן אין כופים על המקבל לקבל מתנות. לכן מוסיף הסעיף שהמקבל יכול להודיע לנותן על דחיית המתנה תוך זמן סביר לאחר שנודע לו עליה.

סעיף 4 מקביל לסעיף 5 של הצעת הממשלה, תוך שינויים אחדים. דוגמת עיסקה בתמורה, יכולה גם המתנה להיות מותנית בתנאי. אך בדומה לסעיף 45 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965, נקבע כאן שהמתנה יכול שתחייב את המקבל לעשות מעשה בדבר המתנה או להימנע מעשותו. הדגש הוא במלים "בדבר המתנה". ברור שאין הנותן יכול לחייב את המקבל לשאת בהתייבויות החורגות מדבר המתנה שניתן לו.

במתנה בחיים, להבדיל מירושה, רשאי נותן המתנה לדרוש מן המקבל את מילוי החיוב. כן רשאי לדרוש זאת מי שהחייב הוא לזכותו, אולם אם היה בדבר עניין לציבור, יבוא במקומו של הנהנה היועץ המשפטי לממשלה או באי-כוחו. כאן השינוי לגבי הצעת הממשלה. הוועדה סברה שלא רצוי להרבות בתובעים, ולכן לא קיבלה את הצעת הממשלה שהנהנה מהחייב וגם היועץ המשפטי יהיו רשאים לדרוש מילוי החיוב בנוסף על נותן המתנה.

סעיף 5 מקביל לסעיפים 3 ו-6 להצעת הממשלה. בוועדת החוקה, חוק ומשפט היו בתחילה הדעות חלוקות בעניין זה של התחייבות לתת מתנה. היו חברי ועדה שהסכימו לקבל את הצעת הממשלה ולתת תוקף להתחייבויות בכתב. אחרים סברו שאין להתחשב עם ההתחייבויות לתת מתנה בכלל. נתקבלה פשרה שנותן המתנה רשאי לחזור בו מהתחייבותו כל עוד לא שינה המקבל את מצבו בהסתמך על ההתחייבויות. שינה המקבל את מצבו, אין הנותן רשאי לחזור בו מהתייבויות, אלא אם כן החזרה מוצדקת בהתנהגות מהירה של המקבל כלפי הנותן או כלפי בן-משפחתו או בהרעה ניכרת שחלה במצבו הכלכלי של הנותן. נתקבל איפוא עצם העיקרון של החיוב, אבל סוויי.

סעיף 6 אינו מופיע בהצעת הממשלה. הוא סעיף חדש. נתעוררה השאלה מה הן דרכי ההקניה של מתנה בהתאם לסעיף 2. הוועדה קיבלה את הדעה המוכרת במשפט העברי, שאין המתנה נקנית בדרך כלל בדיבור פה גרידא. דעה זו נוכרה גם על-ידי שופט בית-המשפט העליון השופט ויתקון, בפסק-דין 189/67, ערעור אורחי, מיום 12 בנובמבר 1967. הוועדה קבעה שיש למסור את הנכס שניתן כמתנה, אולם כאשר הנכס הוא מסוג

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. הרשוני נא לומר רק עוד זאת: המחוקק הישראלי אינו צריך להירתע מקבלת השראה מן המשפט העברי. כאשר ניתן ללא כל קושי מיוחד לשלב רעיונות משפטיים, שהגו חכמינו, בחקיקה המודרנית, רצוי בהחלט שבמדינת ישראל ייעשה הדבר ושלא נחמץ הזדמנויות להסתיע באוצרות הדין העברי. ביחס לכלל "זכין לאדם שלא בפניו" סבור אני, שלא זו בלבד שהוא מתאים לחוק המתנה החדש, אלא שבלעדי כלל זה תהיה חסרה בחוק הוראה חשובה ומועילה. על כן מבקש אני מן הכנסת שתסכים להסתייגותי ותתן לה תוקף.

הי"ר ט. סנהדראי:

תודה רבה. אני מבינה שחברי הכנסת אונא מוותר על ההנמקה.

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
לאחר ההנמקה המפורטת והרחבה של חברי הכנסת קלינגהופר אני מוותר על ההנמקה.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אזניה, שישב על ההסתייגות בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט.

ברוך אזניה (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מזדהה הזדהות וגמורה עם חברי הכנסת קלינגהופר, בנוגע להשקפה מן החוק העברי. דעתי היא שהרצפציה של המשפט העברי על-ידי החקיקה הישראלית צריכה להתקדם בתנאים של תיאום עם בעיות מודרניות ופתרון. לעניין ההסתייגות של חברי הכנסת קלינגהופר ישנן שתי השקפות: ראשית, רכישת בעלות על-ידי צד שלישי היא סוגיה הנוגעת לחוק החוזים הכללי, שגם יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט וגם שר המשפטים אמרו שהוא צועד לקראתנו ועוד מעט יובא אלינו. בחוק החוזים הכללי תהיה הסדרה של רכישת בעלות על-ידי צד שלישי ותהיה גם הבטחה מפני השלכות בלתי-רצויות. נניח ששני אנשים נדברים ביניהם והאחד אומר: אתן לך מתנה בשביל שלישי, ובמתן מתנה זו כרוכות כמה וכמה התחייבויות. הזוכה המאושר אינו רוצה לא ברכישת הבעלות ולא בהתחייבויות הנובעות מזה. כאשר יבוא חוק החוזים הכללי ויסדיר את הבעיה של רכישת בעלות על-ידי צד שלישי, יבואו על פתרון כל הבעיות הכרוכות באינסטיטוציה משפטית זו של רכישת בעלות על-ידי צד שלישי, מה שאין כן, כאשר מוצע להוציא את הסוגיה כולה של רכישת בעלות על-ידי צד שלישי ולפתור אותה בקטע קטן של חוק המתנה בלבד. כאן יש רק הוראה סתמית וכללית ואין בה שום הגנה, הייתי אומר, מפני אפשרות של הטלת חובות על הרוכש שאינו מעוניין בהן כלל.

(קריאה)

רוכש המתנה אמנם יכול לדחותה, אבל עד אשר ידחה את המתנה, היא בכל זאת עוברת אליו.

הדבר השני הוא שאם תתקבל הצעת המסתייגות, תיווצר דרך של רכישת בעלות על-ידי שליח, בניגוד לחוק השליחות שקיבלו לפני שלוש שנים. זה משבש

ההדדית של הנותן והמקבל, צריך להיות מוסדר בחוק על דיני חוזים. ה-Code civil הצרפתי מורה בסעיף 938: "La donation dûment acceptée sera parfaite par le seul consentement des parties". שניסקת המתנה מוגמרת עם הסכמתם של הצדדים. בצרפת הסכמת הצדדים היא איפוא היסוד היחיד של העיסקה, ואין צורך בשום דבר אחר כדי שתקבל תוקף. לפי החוק הצרפתי, מסירת דבר המתנה באה כתוצאה מן המתנה, אשר מחייבת את מסירתו, אך אין היא תנאי לתוקפה של המתנה. לא כן הדין אצלנו, על-פי ההצעה המונחת לפנינו. לפי החוק המוצע, אין עיסקה המתנה נגמרת אלא בהקניית דבר המתנה על-ידי הנותן למקבל תוך הסכמה ביניהם שהדבר ניתן במתנה. הלא כן נאמר במפורש בסעיף 2 לחוק המוצע. כשם שלא תהיה מתנה בלי הסכמת הצדדים, כך לא תהיה מתנה בלי הקניית הנכס. יוצא כי כוונת ההצעה היא שההקנייה תהיה יסוד לעיסקת המתנה, באותה מידה כמו ההסכמה - וכמו ההסכמה, כן אף ההקנייה תשמש תנאי לתוקף העיסקה. והנה לא יוכל להיות ספק כי המושא של ההסתייגות, הבאה לקבוע כי הקנייה לאדם שלישי דינה כדון הקנייה למקבל, קשור קשר הדוק ביותר ביסוד השני של המתנה, היא ההקנייה, המאפיינת במיוחד את עיסקת המתנה בנוסף על היסוד הכללי המתבטא בהסכמה. אם כן הדבר, הרי המקום הנכון לקבוע לעניין הקניית דבר המתנה את הכלל "זכין לאדם שלא בפניו" הוא בחוק המתנה.

בוועדה הובע גם חשש שמא ההוראה, שאני מציע לקבל, תיצור אי-ודאות לגבי המצב המשפטי שיהיה קיים בתקופה שהנכס נמצא ביד האדם השלישי וטרם חלף פרק של זמן סביר שיעמוד לרשותו של המקבל לדחיית המתנה, לאחר שנודע לו עליה. החשש אין לו על מה להישען, שכן הימצאותו של הנכס אצל האדם השלישי היא בבחינת החוקה כדון שלא מכוח בעלות, והלא קיים חוק הנותן את כל התשובות הדרושות על השאלות העשויות להתעורר בקשר לכך - הוא חוק השומרים, תשכ"ז-1967. אגב אורח, ניתן לציין כי אותה בעיה - שבעצם, כפי שהסברתי זה עתה, יש לה פתרון ברור בחקיקה שלנו - מתעוררת לפי סעיף 3, גם לגבי מעמזו של המקבל אשר קיבל את דבר המתנה במישרין מן הנותן ועודנו שרוי בהיסוסים, במשך הזמן הסביר בו הוא יכול להתחיל, אם לדחות את המתנה או לא לדחות אותה. כאן לא ראתה הוועדה שום קושי לקבוע בחוק מצב-ביניים כזה.

לבסוף, יורשה לי להעיר עוד הערה, במיוחד לידיעת אלה מבין חברי הכנסת שענייני חוק ומשפט אינם נהירים להם כליכך. הם אולי ישאלו: מה ההבדל בין אדם שלישי שנמסר לו דבר המתנה בשביל המקבל לבין שליח סתם, ומדוע אין להסתפק לצורך העניין שלנו בכתוב בחוק השליחות? התשובה היא שהמקבל רוכש את הבעלות במתנה בשעת מסירתה לאדם השלישי, אם הוא לא ידחה אותה. את הדבר הזה, הוא רכישת הבעלות על-ידי המקבל עם הימסרה לאדם השלישי, אין להשיג בדרכי שליחות בלבד אם השלישי הוא שליח של הנותן, ועל כן יש לקבוע למטרה זו הסדר מיוחד בחוק המתנה.

– חוק המתנה (אזניה, סנהדראי); הצעות לסדר (סנהדראי, כהן-צידון, אבנרי, מיקוניס, טיאר) –

הצבעה

בעד הצעת חברי-הכנסת י. ה. קלינגהופר
ומ. אונא להוסיף סעיף אחרי סעיף 3 – 18
נגד – 23
הצעת חברי-הכנסת י. ה. קלינגהופר ומ. אונא
להוסיף סעיף אחרי סעיף 3 לא נתקבלה.

היו"ר ט. סנהדראי:

לסעיפים 4–8 אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם להצבעה.

הצבעה

סעיפים 4–8 נתקבלו.

היו"ר ט. סנהדראי:

נעבור להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק המתנה, תשכ"ח–1968, נתקבל.

את האחידות של פתרון השאלה בדבר רכישת בעלות על-ידי צד שלישי, ותהיה רכישת בעלות על-ידי שליח בדרך אחת בחוק השליחות, ובדרך אחרת בחוק המ-תנה. משתי הסיבות הללו – שהדבר צריך לבוא על פתרונו בחוק החוזים הכללי ושרצוי למנוע סתירה לחוק השליחות – אני מציע לכנסת לדחות את ההס-תייגויות.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. לסעיפים 1, 2, 3 אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם להצבעה.

הצבעה

סעיפים 1–3 נתקבלו.

היו"ר ט. סנהדראי:

אחרי סעיף 3 יש הסתייגות לחברי-הכנסת קלינג-הופר ואונא. נצביע.

2. הצעות לסדר

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת טיאר, להצעה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני ביקשתי קודם.

היו"ר ט. סנהדראי:

לא ראיתי אותך.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

ידוע שמבחינת סדר-היום שייך יום ד' לכנסת ול-חברי הכנסת, להבדיל מימים ב' וג'. מלבד זאת, נאמר בתקנון שאין להחליף את סדר הסעיפים אשר הופיע בסדר-היום. בדרך כלל, אם שר מאחר, יש הסכמה הדדית לדחות את הדיון, והאיחור, במקרה זה, יכול להיות איחור של עשר דקות או רבע שעה. הפעם האיחור בולט ביותר, ובמקרה כגון זה מקובל ששר ממנה מישוהו אחר תחתיו, אוצל מסמכותו למישוהו אחר – ליושב-ראש ועדת הכנסת או לשר אחר.

המקרה שנתקלנו בו היום מוזר מאד והוא בניגוד לתקנון. אני מוחה על כך.

אשר לתקדים הקודם, שגרמה לו היושבת-ראש בישיבה חברת-הכנסת נצר, כבר הגשתי תלונה על כך לוועדת הפירושים.

אני מבקש להמשיך בסדר-היום כפי שפורסם מראש.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מיקוניס, להצעה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש. מלבד הסעיף בתקנון, שהוא ברור מאד, ואשר לפיו יום ד' הוא יום המוקדש לדיון על הצעות חוק פרטיות ועל הצעות לסדר-היום, וזה קודם לכל סעיף אחר, שמענו גם את ההודעה של היושבת-ראש הקודמת, חברת-הכנסת נצר, שבעד שעה ורבע יבוא השר. עברה מאז שעה ורבע. הסכמנו להמ-תין למרות הסעיף המפורש של התקנון, לשם שלום בית. אני רואה שגם הגישה הזאת של קיום שלום

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהן-צידון, להצעה לסדר.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

אני מסב את תשומת-לב היושבת-ראש, שישנה אפשרות לנמק את הצעות החוק הפרטיות ללא נוכחות השר, אשר משום-מה לא מצא לנכון לכבד את הכנסת בנוכחותו. אני מבקש, שבהתאם להודעה בלוח סדר-היום יאופשר לנו לנמק את הצעות החוק הפרטיות.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, להצעה לסדר.

אורי אבנרי (העולם הזה – כוח חדש):

כבוד היושבת-ראש, בנוסף על דבריו של חבר-הכנסת כהן-צידון, אני רוצה להסב את תשומת-לבה של כבוד היושבת-ראש לכך שגם ההחלטה של היושבת-הראש הקודמת היתה בלתי-חוקית, ונוגדת בפירוש את תקנון הכנסת. לפי סעיפים 31 ו-32 של התקנון אין כל אפשרות להקדים ביום ד' בשבוע עניין כל-שהוא להצעות חוק פרטיות ולהצעות לסדר-היום. בסעיף 31 (ג) נאמר: „באין הצעות מאושרות, כאמור, לסדר-היום של הישיבה הדו-שבועית, או אם נותר זמן בישיבה זו אחרי גמר סדר-יומה, תמשיך הכנסת לדון בסדר-היום שנקבע על-פי הצעות הממשלה“. בסעיף 32 נאמר: „יושב-ראש הכנסת רשאי, אם מיוזמתו ואם על-פי הצעת הממשלה, להכניס שינוי בסדר הסעיפים שנקבעו לדיון בישיבת הכנסת, פרט לישיבה הדו-שבועית“. משמע: לשום יושב-ראש – עם כל הכבוד – אין הסמכות להקדים סעיף כלשהו, ביום ד', להצעות דחופות לסדר-היום, להצעות רגילות לסדר-היום ולהצעות חוק פרטיות של חברי הכנסת. יכולה כבוד היושבת-ראש לבקש את חבר הכנסת להסכים לדחיה, אולם אין היא יכולה לכפות זאת על חבר הכנסת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

הצעת לסדר.

חוברת ל', ישיבה רצ"ח

— הצעות לסדר (מיקוניס, אלוני, סנהדראי, אבנרי); חוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון) (סנהדראי, ידליון) —

לפגישה דחופה בממשלה ואינו יכול להגביל את עצמו ברגע מסוים. לפני רגעים אחדים הוא ביקש דחיה נוספת לדקות מספר, והוא עומד להגיע בכל רגע. אני חושבת שבתנאים אלה יש קצת הגומה בדברי המציעים. היום נקבעה ישיבה עד שעה חמש אחרי הצהריים, כי רצינו למצות סעיפים מסוימים בסדר-היום, ואם זאת הכוונה, יש לקיימה. מובן שכל ההצעות תבואנה במקור מן ובזמן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כמה רגעים? אני מבקש שהגברת תקבע גבול של זמן, למשל עשר דקות או רבע שעה.

היו"ר ט. סנהדראי:

איני יכולה לקבוע. אני מקווה שתוך הזמן שאתה מציע יבוא השדר.

ח. חוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון), תשכ"ח—1968 *

(קריאה ראשונה)

מנסים כיום לבצע, בעזרת הכספים של ה"ספורטוטו", ובתוספת אמצעים מתקציב המדינה, הוא פתיחת פרק חדש ורציני במדינה בתחום בנייתם של מיתקני ספורט לסוגיה השונים; מיתקנים שיעמדו לרשותם של הספורטאים המצטיינים, להגברת האימונים, מיתקנים שי-עמשי את המפגשים הארציים והבין-לאומיים, ומיתקנים שישרתו את הציבור הרחב—צעירים ומבוגרים מכל שדרות האוכלוסיה. על יסוד הכספים הללו עיבדנו תכנית בהיקף של 20 מיליון לירות, בקירוב, להקמתם של מיתקני ספורט.

והנה, מיום הפעלת ההימורים במסגרת החוק החדש, נתבררה ירידה תלולה ביותר בהכנסות, שמיניה לפעמים לירידה עד למעלה מ-30% לעומת ההכנסות שהיו אשתקד בחודשים מקבילים, כאשר החוק לא היה קיים והעניין נתבע ללא הפיקוח של הממשלה. מובן שלא התכוונו על-ידי החוק הזה לעודד את הרגלי ההימורים בארץ. להיפך, הנחנו שבסופו של דבר יחליש החוק במידה מסוימת את יצר ההימורים. אולם לא היתה כוונה לפגוע מרחיקה לכת בהכנסות דווקא על-ידי הקמת המועצה הממלכתית להימורים, ובעיקר כאשר פסקו כל ההימורים הפרטיים. ירידה תלולה זו בהכנסות מדיאנה אותנו ומסכנת את התכנית לפיתוח מיתקני ספורט.

מומחים הנוגעים בדבר מצביעים בין היתר על שני גורמים עיקריים לירידה התלולה בהכנסות: האחד—חוסר גמישות בהפעלת תכניות שונות כמו שהדבר נעשה במפעלי טוטו בארצות-חוץ. נוקשות זו מתחייבת מן הנוסח הקיים של החוק; והשני—העדר אפשרות של צבירה ומתן פרס גדול יותר לאחר כמה פעמים שהפרס לא חולק. אין ספק שאם לא נצליח להעלות את ההכנסות, לפחות לכך, דאגה להיתר שהיתה לפני קבלת החוק, ניאולץ לחפש מקורות אחרים לביצוע המתקנים. אך בשים לב למצבו של תקציב המדינה כיום, איני רואה מקור אלטרנטיבי להכנסות אלה. כן עלולות אגדות הספורט להי-

בית איננה מועילה. אני חושב שיש לדרוש משר לבוא ולהשיב על הצעות חוק ועל הצעות לסדר-היום.

שולמית אלוני (מפלגת העבודה הישראלית): נכון.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני חושב שהסמכות היחידה שיש ליושב-ראש, במקרים כאלה, היא להכריז על הפסקה בישיבה. אי-אפשר להפך את סדרי ישיבות הכנסת—עם כל הכבוד לעיסוקיו של שר הדתות—, כי הכנסת חשובה יותר ויש להתייחס בכבוד לעבודתה.

אני מציע להפסיק את הישיבה.

היו"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, שמענו כמה הצעות לסדר. קורה בחיים שצריך לשנות משהו. שר הדתות נקרא, כנראה,

היו"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיף כ"ט בסדר-היום: חוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון), תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר החינוך והתרבות.

סגן שר החינוך והתרבות א. ידליון:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להגיש לכנסת הצעת תיקון לחוק להסדר ההימורים בספורט. על החוק להסדר ההימורים בספורט ממונים שני שרים בממשלה—שר האוצר ושר החינוך והתרבות, והמעמד הבכיר בסוגיה זו ניתן—על דעת משרד החינוך והתרבות—למשרד האוצר. אולם בהיעדרו של שר האוצר אני מתכבד להגיש את הצעת התיקון, ואני מציע שאם תקבל הכנסת את הצעתי, תועבר הצעת החוק לדיון בוועדת הכספים.

על-פי החוק להסדר ההימורים בספורט, תשכ"ז—1967, הוקמה מועצה להסדר ההימורים בספורט. מו"עצה זו מוסמכת לארגן ולערוך הימורים על תוצאות משחקים ותחרויות ספורט. רצוני להזכיר לחברי הכנסת שהברירה, שעמדה לפנינו כאשר נתקבל החוק, היתה לא בין קיום ההימורים וביטולם, אלא בין מצב של הסדר לבין מצב של חוסר כל הסדר בתחום ההימורים בספורט. הברירה היתה בין קיום ביקורת ציבורית על הגינות ההימורים לבין העדר כל ביקורת. הברירה היתה בין דאגה לכך, שחלק ניכר מן ההכנסות—לאחר ניכוי ההוצאות ומתן הפרסים—ישמש לקידום הספורט במדינה, לבין הוצאת כספים ללא הכוונה ממלכתית, גם אם הכספים עצמם מיועדים לאגודות ספורט או למטרות ספורט.

החוק הזה ביצע למעשה הלאמה חלקית של ה"ספורטוטו", שעמד לרשות ארגוני הספורט, והוא מנע אפשרות של כניסת גורמים פרטיים המתארגנים למטרות רווח בלבד.

ואכן, בעזרת המכשיר הזה המדינה חולשת על תחום זה של הכנסות מהימורים. הדבר המרכזי שאנחנו

— חוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון) (ידלין, סנהדראי); הצעה לסדר-היום (סנהדראי, אבנרי) —

לקידום הספורט והחינוך הגופני תחולק אף היא באחוזים מן ההכנסות.

כן מוצע שהמועצה תהיה רשאית לקבוע בתכניות ההימורים שבמקרים מסויימים ניתן יהיה לצבור את סכומי הפרסים ממחזור תחרות אחד לשני. צורך זה מתעורר לעתים כאשר לא נחש איש את מספר התוצאות המינימלי, או כאשר הסכום העשוי להתחלק כפרסים קטן ביותר. מוצע לאפשר למועצה שבמקרים מסויימים יהא ניתן לצבור את סכומי הפרסים ממחזור אחד לשני, בתנאי ש-42% לפחות מן התקבולים באותו מחזור ישולמו לזוכים בפרסים. תיקון זה משמעותו היא שבסעיף 8 לחוק העיקרי ננקוט במקום לשון יחיד לשון רבים ונגרוס „הימורים“.

אלה הם התיקונים שאנו מבקשים להכניס בהצעת החוק, בהנחה שתיקונים אלה יפתחו סיכוי להגדלת ההכנסות המיועדות לביצוע תכניות חשובות בתחום הספורט בישראל.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

היו"ר ט. סנהדראי:

לא היו נרשמים לוויכוח, ואני מעמידה להצבעה את הצעת סגן שר החינוך והתרבות להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון), תשכ"ח—1968, לוועדת הכספים נתקבלה.

ט. הצעה לסדר-היום

כוונת משרד הדתות למנוע תפילה של יהודים רפורמיים (הקבוצה המתקראת „היהדות המתקדמת“) ליד הכותל

והנה נתקלו יוזמי הוועידה בחומה אטומה — החומה של שומרי הכותל.

כבוד היושב-ראש, אני יהודי דתי, וגם לא דתי-רפורמי. אולם אין צורך להשתייך ל„תנועת היהדות המתקדמת“ כדי להעלות על נס את כוחה, את חשיבותה, את תרומתה למדינה. מיליון נפשות שייכות לתנועה זו בארצות-הברית בלבד. חצי מיליון נוסף בשאר ארצות המערב. כל יהודי ישיש בעולם החופשי מודה עם תנועה זו — מזדהה באופן פעיל, כי ההשתייכות ליהדות הרפורמית אינה שיגרה תורשתית אלא הזהות מדועת.

אם נחסיר ממספר היהודים בעולם החופשי את הבלתי-דתיים והאנטי-דתיים, יסתבר כי היהדות המתקדמת מקיפה לפחות שליש מכל היהדות הדתית, לעומת השליש של הזרם האורתודוקסי. (השליש השלישי שייך לזרם הקונסרבטיבי, שגם הוא אינו מוכר בישראל.)

כמה מגדולי התנועה הציונית השתייכו ליהדות הרפורמית. די להזכיר שמות כמו קלוד מונטיפיורה, הנשיא הראשון של האיגוד העולמי, אבא הילל סילבר,

קלע למשבר כספי רציני, מאחר שהטוטו הוא מקור ההכנסה העיקרי למימון פעולותיהם.

אנו מבקשים איפוא להכניס לחוק כמה תיקונים קלים שיאפשרו למועצה לעבוד בגמישות מסויימת.

הצעת התיקון עוסקת בשלוש סוגיות שהן למעשה שתיים: ההצעה אומרת שהמועצה תהא רשאית להגיש את תקציבה לאישור לשרים ולוועדת הכספים כשהוא ערוך באחוזים מן ההכנסות. אין אפשרות לערוך אומדן מדוייק של ההכנסות מראש. כאמור, נתקלנו בבעיה שההכנסות יורדות. מן ההכרח שסעיפי ההוצאה יהיו בבחינת מתן הרשאה להוצאה, ואת ההוצאות יוציאו באופן יחסי בהתאם להכנסות הממשיות. אי-אפשר לקבוע את סכומי המענקים למיתקנים או לפעולות כלליות של הספורט כאשר אין יודעים את שיעור ההכנסות.

בהצעת התיקון מוצע איפוא לאפשר למועצה להגיש את התקציב לאישור כשהוא ערוך באחוזים מן ההכנסות. הסעיף החדן בכך הוא סעיף 7 (ב) לחוק העיקרי. אנו מציעים כי בתקנות נוכל לקבוע לא רק את מועדי הגשת התקציב ודרכי הגשתו על-ידי השרים, אלא גם את צורת עריכתו, והכוונה היא שנוכל לערוך את התקציב באחוזים.

עניין עריכת התקציב באחוזים דרוש גם בהקשר אחר, וההצעה היא שהמועצה תהא רשאית לקבוע כי גם יתרת ההכנסות — לאחר כיסוי ההוצאות וחלוקת הפרסים — המיועדת לקידום הספורט והחינוך הגופני תחולק באחוזים מן ההכנסות. וזאת שוב, כאמור, בגלל הקושי לערוך מראש אומדן מדוייק של ההכנסות. לא ניתן לקבוע מראש מהו הסכום שיעמוד לקידום הספורט והחינוך הגופני. מוצע לקבוע כי היתרה המיועדת

היו"ר ט. סנהדראי:

יושב-ראש הכנסת והסגנים הכירו בדחיפותה של ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת אבנרי: כוונת משרד הדתות למנוע תפילה של יהודים רפורמיים (הקבוצה המתקראת „היהדות המתקדמת“) ליד הכותל. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הארץ משוועת לעליה. מי אינו מדבר על עליה? איזו מפלגה אינה מרימה את קולה למען העליה? רק הבוקר נגעל בעיר זו קונגרס שכל כולו עסק בנושא העליה. ראש הממשלה החליט למנות שר מיוחד לקליטת העליה, ואף להעניק לו את המעמד הרם של סגן ראש הממשלה.

והנה באים נציגיהם של מיליון וחצי יהודים בכל רחבי העולם המערבי, כדי לקיים בפעם הראשונה את הוועידה של איגודם בירושלים. נשיא המדינה, ראש הממשלה, שר החוץ, ראש העיריה — כולם מבינים שזהו מנוף גדול לעליה, פתח ראשון לפוטנציאל עצום חדש לעליה — והם החליטו להשתתף בוועידה זו ולעודדה.

חוברת ל', ישיבה רצ"ח

— הצעה לסדר-היום (אבנרי, פרוש, סנהדראי) —

למנהגם, בנפרד? הצגנו שאלה זו למנהיגי היהדות ה' מתקדמת בארץ, (שיש לה אנב שבע קהילות: בירד- שלים, בתל-אביב, בחיפה, ברמת-גן, בנהריה, בנצרת עילית ובכפר שמריהו), ואחד מראשיה הסביר זאת כך: לא איכפת לנו לחבוש כיפות, למען שלום-בית, אף כי איננו נוהגים לחבוש כובע בעת תפילתנו. אין זה עניין עקרוני, ואיננו באים להרגיז. אולם התפילה המשו- תפת היא אחד היסודות העקרוניים של תפיסתנו. התפילה בצוותא — בעל ואשתו, הורים וילדיהם — מיי- צנת בעינינו את השלמות המשפחתית, את החוויה הד- תית של המשפחה. על כן זהו, לגבינו, עניין של מצפון.

פקיד משרד הדתות השמיע בדרייו טענה מוזרה עוד יותר, והיא, שיש למנוע את תפילתם בצוותא של שלוש מאות הצירים והצירות, מפני שהיא יכולה להרגיז מת- פללים אחרים, העשויים להזדמן באותה שעה למקום. זוהי דוגמה מחרידה נוספת של ניצול מנגנון המדינה כדי לכפות דעת מיעוט, ואפילו של קומץ בני-אדם, על הציבור, על הרוב, על האומה כולה. ואם טוען משרד הדתות כי הוא רק רשות חילונית, שאינה אלא מבצעת את הוראות הרבנות הראשית בענייני ההלכה היהודית — כי אז מתעוררת השאלה: מי שמך? הרי אותה רבנות מייצגת רק את הזרם האורתודוקסי, וזו אחת הטענות העיקריות נגדה. האם יעלה על דעת איש לכפות הלכה של הוואתיקאן, להבדיל, על העדה הנוצרית הפרומית בארץ? האם היה שר הדתות מקבל על עצמו להגיד גם אז שהוא רק רשות מבצעת, ושהוא נאלץ לכפות את ההלכה של האפיפיור על כל הנוצרים בישראל?

דומני, כבוד היושבת-ראש, שפרשה זו מוכיחה מאין כמוה את הצורך העקרוני בהפרדת הדת מן המדינה — עקרון שדווקא היהדות המתקדמת דוגלת בו כמונו.

אולם לא זה הנושא שאני מתכבד להציגו היום לוויכוח. אני תובע מבית-הנבחרים של ישראל לכבד ולבצע את עקרון מגילת העצמאות, המבטיח חופש פולחן לכל עדה דתית, ובכלל זה כל זרם דתי. זהו עקרון חד-משמעי, וכל סטייה ממנו נוגדת את המגילה.

אני יודע על סמך איזה חוק מתכוון שר הדתות לפעול, שר המשפטים אמר כאן רק שלשום, בתשובה לשאלתה שלי, כי לא הסכים לתקנות שהציע שר הדתות לגבי הכותל, וכי על כן אין תקנות אלה בנות תוקף.

אבל נניח שמניו וגמור עם שר הדתות למנוע תפילה משותפת בין באי הוועדה — איך הוא חושב לממש איסור זה? מה יעשה אם צירי הוועדה פשוט יגשו בצוותא, ויתפללו בצוותא? האם ינהג אז כמו המושל העות'ומני בזמנו, שהפעיל שוטרים מוסלמים כדי להפריד בין נוצרים אורתודוקסיים לבין נוצרים קתוליים, ששפכו איש את דם רעהו במריבות על כנסיית הקבר?

כבוד היושבת-ראש, העניין תמור, העניין דחוף. הוו- עידה תתקיים בעוד שבועיים — ואני מציע לכנסת לדון בהצעה זו בלי דיחוי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
חרפה שאתה מביא דבר כזה לכנסת.

הי"ר ט. סנהדראי:
רשות הדיבור לשר הדתות.

סטיפן וייז, וכיום מקס נוסבאום והרב מילר. בין צירי הקונגרס הציוני, שנתכנס השבוע, היו למעלה ממאה צירים רפורמיים המחכים עתה לוועידתם.

אולם ועידת התנועה לא התכנסה מעולם בישראל. רק למחרת מלחמת ששת הימים התעוררה גם היא, ובהשפעת חבריה הישראליים החליטה בפעם הראשונה לקיים ועידתה בארץ, בירושלים. ואחת הסיבות העי- קריות לכך היתה — הרצון לערוך תפילה חגיגית, לפי מנהגם שלהם, ליד הכותל המערבי.

והנה בא משרד הדתות, מוסד ממלכתי של המ- דינה החילונית, ואומר: לא. לא תתפללו לפי דרככם, גברים ונשים יחד. ואם תתעקשו — לא תתפללו בכלל. כבוד היושבת-ראש, הבה נשאל שאלה פשוטה: האם הדת האורתודוקסית מאחדת את העם, או מפלגת אותו? שמעתי בבית הזה עשרות עשרות נאומים פאת- טיים שהצדיקו את הכפייה הדתית, שהתנגדו להפרדת הדת מן המדינה, בטענה האחת והמוחצת: הדת דרושה כדי לאחד את העם, וכל הפרדה מביאה לידי פילוג הרה-אסון. והנה — פרשה זו מסמלת את האמת, שהיא הפוכה: הדת האורתודוקסית היא גורם מפלג מאין כמוהו.

הפילוג בין העדות בישראל — מקורו בזרם דתי זה. הוא הנוציה את הבדלנות, על-ידי בחירת רבנים אשכנזים לחדו וספרדים לחדו. קליטתם של זוגות שנישאו בחוץ-לארץ בנישואי תערובת — והם רבים מאד דווקא בארצות הקומוניסטי, שאנו תובעים ממשלותיהן לפתוח את שעריהן להגירה — קליטת זוגות אלה נתקלת בהסתה ובהתנגדות מצד הזרם הדתי הזה.

ועתה — ההשמצה המאורגנת נגד היהדות המת- קדמת, אי-ההכרה ברבניה כשליחי דת מוסמכים, שלי- לת וכיוותיה היסודיות. משל אחד בלבד: אחד מטובי הרבנים הצעירים של הזרם הזה, הרב טוביה בן-חורין, צבר ירושלמי שהוסמך לרבנות בארצות-הברית, משרת בצה"ל כחייל קרבי בשריון — מפני שהרבנות הצבאית אינה מכירה בזכותו לכהן כרב צבאי ככל רב אחר.

משמע: הזרם האורתודוקסי אינו מאחד, אלא מפלג. אינו עוזר לעלייה, אלא מונע עלייה. על רקע זה יש לבחון את הפרשה שאני מעלה אותה כאן.

על מה מדובר, כבוד היושבת-ראש? יש ויכוח אם הכותל המערבי הוא אתר דתי בלבד, או גם אתר היס- טורי-לאומי-חילוני. אולם לא זה נושא הוויכוח העומד לפנינו היום. הוויכוח הוא: האם זהו אתר דתי של זרם אחד ביהדות, זרם הממוה מיעוט ביהדות הדתית העו- למית, — או שהוא אתר דתי של כל היהדות הדתית? אם מותר בכלל למדינת ישראל, על-פי החוק שנתקבל בכנסת בשנה האחרונה, למחרת המלחמה והנצחון, החוק לשמירה על המקומות הקדושים, לסגור את הכותל בפני אנשים המבקשים להתפלל לידו כדרכם, על-פי דין פולחנם? האם לא יאמרו מחר הירדנים כי הנה דווקא היהודים שוללים זכות זו מיהודים אחרים?

המנהיגים האורתודוקסיים מנסים לטעון כי זהו סתם התעקשות מצד הרפורמיים. הם טוענים: אם לנו כל-כך חשוב שתהיה הפרדה בין גברים ונשים ליד הכותל, לפי פולחננו שלנו — מדוע לא יותירו הרפור- מיים? איזה אסון ייגרם להם אם יתפללו פעם, בניגוד

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

כבוד היושבת-ראש, מורי ורבותי. סדרי התפילה על-יד הכותל המערבי נחתים על-פי הרבנים הראשיים לישראל. ביום שבעה ביוני 1967 הוזמן אליו ראש הממשלה את הרבנים הראשיים לישראל וראשי כל הדתות שבמדינה, והודיע — אני מצטט: „הסדרים על-יד הכותל המערבי ייקבעו בידי הרבנים הראשיים לישראל“.

יש להזכיר, שגם לפי הפקודה המנדטורית על הכותל המערבי משנת 1931, לרבנים הראשיים היתה הסמכות לקבוע סדרי התפילה שם.

גם בחוק השמירה על המקומות הקדושים, תשכ"ז — 1967, נקבע כי שר הדתות, הממונה על ביצוע חוק זה, רשאי להתקין תקנות לביצועו בהסכמת שר הנושפטים, ולאחר התייעצות עם נציגים של בני הדתות הנוגעות בדבר, או לפי הצעתם.

אין חולק על כך, כי הרבנות הראשית היא הנציגה המוסמכת והמוכרת של דת ישראל במדינת ישראל. הרבנים הראשיים מינו ועדה ציבורית לענייני הכותל המערבי בראשותו של שופט בית-המשפט העליון ד"ר קיסטר, ועדת הלכה בהרכב של תשעה מגדולי הרבנים שבארץ, וכן מינו ביום י"ח בטבת תשכ"ח את הרב שכטר כרב הכותל המערבי והדרומי.

המחלקה למקומות הקדושים היהודיים שבמשרד הדתות, האחראית על העבודות והסדרים שברחבת הכותל, מקבלת הדרכה קבועה מהנ"ל ונותנת מלא עזרתה לרב הממונה על הכותל בביצוע פעולותיו וב-שמירה על סדרי התפילה שנקבעו על דעת הרבנים הראשיים.

בהתאם לסדרים הקבועים הנוכחים לעיל, תפילות מתקיימות על-יד הכותל המערבי בנפרד — גברים ונשים בנפרד. כידוע, קדשתו של הכותל נובעת מכך שזהו הכותל של הר הבית שעמד עליו בית-המקדש.

אצטט מדברי שופט בית-המשפט העליון, ד"ר זילברג, בפסק-דין בבג"ץ 223/67: „אין כל ספק בדבר, כי מצווה היא מן התורה לכבד את המקדש, שלא לבזותו ושלא לנהוג בו קלות-ראש. בגלל המקדש שעל ההר משתרעת חובת כיבוד זו על כל הר הבית. כינויה הטכני של חובה זו הוא לא כיבוד מקדש, אלא „מורא מקדש“. מקורה הוא בפסוק „את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו“ (ויקרא יט, ל; כו, ב), והיא קיימת לעד, גם לאחר שהמקדש חרב (ברכות נד, ע"א; רמב"ם, הלכות גמ' בהחירה, פ"ה, הלכות א, ב, ז). אפשר איפוא לומר, כי אם הדיבור (בחוק השמירה על המקומות הקדושים, תשכ"ז-1967), „שמירה מפני חילול“ פירושו הוא „שמירה על כיבוד“, הרי עד כמה שכיבוד זה נוגע ליהודים והר הבית, לא יצר המחוקק הישראלי יש מאין. אלא הלך בדרך שנכבשה על-ידי התורה והתלמוד“. עד כאן הצטיטה.

ועוד ציטטה מפסק-הדין הנ"ל מדברי השופט ד"ר קיסטר: „לית מאן דפליג, כי הר הבית הוא מקום קדוש לעם ישראל מאז ומקדם“. ועוד נאמר שם: „לכל דת ישנם דינים ומונהגים שונים ביחס לדרך כיבוד“.

תפילה מעורבת של גברים ונשים אסורה היא לפי ההלכה, ופוסקים כי איסור זה הוא מדין התורה. ובגית-המקדש ובהר הבית הקפידו על הפרדה זו הקפדה יתרה.

בירושלמי, סוכה פ"ה, מ"ב: ומתקנין שם תיקון גדול. מה תיקון היו עושין שם, שהיו מעמידין האנשים בפני עצמם והנשים בפני עצמן, כהא דתנינן תמן: וחלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוטרטא שהנשים רואות מלמעלה והאנשים מלמטה, כדי שלא יהיו מעורבים, ממי למדו, מדברי תורה וכו'.

בבלי, סוכה פ"ה, מ"ב: על דברי המשנה „ומתקנין שם תיקון גדול“, „מאי תיקון גדול? אמר אלעזר, כאותה ששינו (מדות פ"ב, מ"ה) חלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוטרטא והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה“ וכן בהמשך הדברים: „בראשונה היו נשים בפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש. התקינו שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים, ועדיין היו באים לידי קלות ראש. התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה וכו'“.

והתוספתא (ערכין פ"ב, מ"א) קובעת: לעולם לא נראית אשה בעזרה, אלא בשעת קרבנה בלבד.

יוסיפוס פלביוס, בקדמוניות, ספר ה', פרק ה', מתאר את הצד העובדתי: ואחד משני שערי מזרח ההם התעתד לנשים. כי דרך השער ההוא תבואנה הנשים אל העזרה אשר להן וכו'.

ומני אז רבו המקורות בהלכה לאיסור זה. הרמב"ם הלכות לולב, פ"ח, הלכה י"ב, הרמב"ם הלכות יום טוב, פ"ה, הלכה כ"א: עד שהיו והפליגו באיסור זה מאד והיו אומרים שאשה בבית אלקים בין האנשים בשעת התפילה כהעמדת פסל שם (שאלות ותשובות מאהבה, פ"ה, רכ"ט).

בימים אלה, הרב צבי יהודה קוק שליט"א, ראש ישיבת מרכז הרב, סיכם דבריו במשאל בעניין זה ואמר: טבעי הוא שבמקום שהאדם בא להתייחד עם בוראו שבשמים ולהפנות בתפילה את עיניו כלפי מעלה, — טבעי הוא להסיר מעל ידו אותם גירויים, כמו אשה עם כל הקסם שלה — ויש לה קסם — שיאלצו אותו להסב עיניו כלפי מטה ויפריעו אותו מהתרכזותו.

למעשה, מתוך כל המקורות הרי החל בבניין בית-המקדש, התפילות שם, ולאחר חורבן הבית, זה כאלפים שנה, התפילות על-יד הכותל, כל אימת שהתקיימו עד היום הזה, תמיד התקיימו בנפרד גברים ונשים. לא תמיד היתה מחיצה, כי היו זמנים ששליטי העיר לא הרשו להקים את המחיצה. ועל הקמת מחיצה בשנת תרפ"ט הרי פרצו מאורעות נגד היהודים מצד המוסלמים, ונתמנתה על-ידי ממשלת בריטניה ועדת הכותל שעשתה מה שעשתה. אולם עם מחיצה או בלי מחיצה התפילות מעולם לא היו מעורבות.

אולם כשהודיע הארגון של היהדות המתקדמת על קיום ועידתו העולמית בירושלים, ניתנו להם כל הזכויות, לרבות עזרה כספית כנהוג לכל כנס עולמי יהודי, מצד הממשלה. הם יכולים גם לקיים תפילותיהם על-יד הכותל המערבי, כפי הנוסח המקובל עליהם, אף תוך כדי השמטת כל זכר לשיבת ציון וירושלים, בהתאם לנוסח שלהם, האומר „אנו (הרפורמים) רואים בתקופה המודרנית שהביאה לנו תרבות אוניברסלית של הלב והשכל קירוב ההגשמה של התקווה המשיחית בכל ישראל לתקן עולם מלכות האמת והצדק ושלוה כלל בני-אדם. אין אנו מצפים לחזור לפלשתינה... או לראות בתוקף שוב את החוקים בנוגע למדינת ישראל“.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כלאומי גדול אתה יודע שהם מחקו מן הסידור את „ציון וירושלים“.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים)

לציוני כמון אני מתנגד גם עכשו. אם אתה חושב שאתה ציוני, אני מתנגד לך גם עכשו.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אינני יודע אם עמדותי מזדהה עם עמדתך. אינני מבין את קריאת הביניים הזאת. זהו בדיוק מה שאני רוצה להיגד.

אל לנו לטפל בנושא זה בצורה רגשית, שהיא המסוכנת ביותר. אנו מצויים להיות סבלניים וסובלניים. זוהי בעיה המעוררת התרגשות רבה, והעם היהודי סבל במשך דורות מגישה זו.

הנושא איננו דת. נושא זה מקומו בבית-הכנסת. אבל התחמקות ממלכתית רק מוסיפה שמן על המדורה. ואל לנו להטמין את ראשנו בחול כבתי-ענה. ההסדר חייב להיות ממלכתי. אנו חייבים תשובה לנושא עדין זה במסגרת התחייבויותינו הפנימיות והבין-לאומיות.

השאלה היא כיצד להגיע לפתרון הטוב והרצוי ביותר, בלי אפליה, בלי העדפה, וגם בלי לעורר סערות רוחות.

במגילת העצמאות התחייבנו לדברים מסויימים. אני רוצה לצטט מתוכה רק משפט אחד: „ישראל תקיים שוויון-זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות“.

(חבר-הכנסת ח. כהן-מגורי קורא קריאת-ביניים)

ההתרגשות מיותרת, והתשובה שלך, חבר-הכנסת כהן-מגורי, רק מוסיפה שמן למדורה ויכוח מיותר.

עלינו להסביר את הנימוקים למטיפים לקרע. ידוע שיש ביהדות זרמים הנבדלים בתפיסה ובתרגום עובדות העבר. הנושא איננו יכול להיות נדון כאן. לכן, אם שר הדתות הסתמך על דברי שופט בית-המשפט העליון כדי להצדיק עמדה מסויימת, הרי הוכיח בזה שהגישה איננה דתית בלבד. ייתכן שהעוקץ הוא בזה ששר הדתות נמנה עם זרם דתי מסויים.

לכן אני מבקש מן הבית לגשת לבעיה גישה ממצית ולחת לה עמדה רשמית. משום כך אני מציע להעביר את הבעיה לוועדה, שתחליט בהתאם להתייבויותינו הלאומיות והבין-לאומיות.

הי"ר ט. סנהדראי:

האם שר הדתות מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

אני יכול להסכים שהנושא יועבר לוועדה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אם שר הדתות מסכים להעביר לוועדה — אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

אולם מה שאין כן לגבי תפילה מעורבת. הם יכולים להתפלל גם לפי נוסח זה, אולם לא תפילה מעורבת, כי תפילה מעורבת יש בה, כפי שהסברתי, משום חילול הקדושה של המקום, והיא נמצאת בניגוד לסדרי התפילה שקבעו הרבנים הראשיים, ואף עלולה לגרום להתנגשויות ומריבות עם המתפללים הרבים הבאים לכוותל לשם תפילה בכל שעות היום. אני מוסיף ואומר: תפילה מעורבת אינה מצווה גם אצל הרפורמיים. היא רשות, ולא מצווה. ואקרא מדברי הפרופסור איתמר אלכונג בספרו „תולדות התפילה“, עמ' 435: „ישיבה מעורבת לא היתה נהוגה בקהילות הרפורם באירופה. עד שנת 1840 נערכה התפילה בקהילות הרפורם אף באמריקה לפי סדר הישיבה המסורתית. מאז הכניסו שינויים קיצוניים יותר גם בתוכן התפילה, כגון השמטת הבקשות על השבת הקרבנות ושיבה לציון, וכן דחיית האמונה בתחיית המתים. ברם, חידוש מהפכני שלא נודע עד אז באיזה חוג יהודי שהוא הנהיג יצחק מ. וייז באולבני, ניו-יורק, כאשר הכניס אל בית-הכנסת מנהג הנוצרים הפרוטסטנטים של ישיבה בצוותא של כל המשפחה, זכר ונקבה ביחד“. ובעמ' 468 הוא ממשיך ואומר שאצל הרפורמיים עצמם לא היתה בעניין זה הסכמה, חלק הכניס תפילה מעורבת, חלק לא. בכל אופן, זה היה רק בגדר היתר ולא בגדר חובה או מצווה.

מה יכולים אנו לעשות? המחלקה למקומות הקדושים היהודיים שבמשרד הדתות ומשרד הדתות יכולים להגן על תפילתם של הרפורמיים, לפי נוסחתם, שלא יפריעו, אבל רק במידה שהם לא יפריעו לאחרים ולא יחללו קדושת המקום ולא יפריעו להמוני המתפללים על-יד הכותל.

חבר-הכנסת אבנרי כנראה מרבה להשתתף בתפילות של הרפורמיים, וכביכול יודע מה נעשה שם. הוא אמר שיש כמה בתי-כנסת רפורמיים. כדאי לציון כי במדינת ישראל יש למעלה מששת אלפים בתי-כנסת, מהם כשלושה ארבעה בתי-כנסת עם מספר מתפללים מועט מאוד, בהם אין מקפידים על הפרדה בין גברים ונשים.

אם מביאים בחשבון את כל זה, מובן מדוע אמרו להם, כאשר פנו הם בטלפון או בכתב, שהם יכולים להתפלל לפי כל נוסח שלהם, אבל אם זה ליד הכותל ממש — יצטרכו להתפלל בנפרד. אם יתפללו הרחק מן הכותל, איש לא יתערב באופן תפילתם.

משום כך אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר-הכנסת אבנרי מסדר-היום.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טיאר, להצעה.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

נברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שר הדתות עשה משגה כאשר נכנס לפרטים ולוויכוח עם היהדות הרפורמית בנושא זה ומעל במה זו, והצביע על השמצותיהם, על תפילה מעורבת לפרטים, על השמטות פרטים מן התפילה. שר הדתות עשה משגה שני, כאשר הזכיר את המספר של 3-4 בתי-כנסת לעומת המספר הגדול של 6,000.

הבעיה איננה כות, הבעיה איננה מספר, הבעיה אפילו איננה נושא דתי.

— הצעה לסדר-היום (סנהדרין, לורנץ, בורג, פרוש, תלמי, טיאר, קלינגהופר, קרגמן, עזיאל) —

הי"ר ט. סנהדרין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. אחרי ששר הדתות...

שר-הסעד י. בורג:

דעתי היא שהכנסת, שרק לפני כמה דקות התרגשה על איחור קטן, מחוייב-המציאות, של שר הדתות, צריכה לכבד את התקנון ואת הנוהל. הנוהל והתקנון מצווים כך: יש מציע הצעה לדיון; יש לחבר כנסת אחר הזכות להציע להעביר את העניין לוועדה; יש לחבר כנסת שלישי...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אבל הנוהל הוא שמדברים משם, מן הבמה, ולא מכאן.

שר-הסעד י. בורג:

איני מדבר על הנוהל הגיאוגרפי. ואם נוהל — אזי הנוהל הוא שחבר הממשלה מקבל רשות הדיבור בכל עת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

גברתי הישבת-ראש, האם קראת לו לדון? אם לא — איך הוא מדבר?

אמה תלמי (מפ"ם):

אתה מדבר בשם הממשלה?

שר-הסעד י. בורג:

כן. יש לי הזכות לדבר בשם הממשלה כל אימת שאני רוצה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אחרי שהנאום יגמור את דבריו.

שר-הסעד י. בורג:

ביקשתי לסדר. השאלה הטופוגרפית איננה חשובה. חבר-הכנסת פרוש, "כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל, מובטח לו שהוא בן העולם הבא", וברגע זה הלכתי ד' אמות בכיוון לבמה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

"כיוון שעלה — שוב לא ירד". אין זה לכבוד הכנסת להעביר את זה לוועדה. לא צריך לדרוש את זה.

שר-הסעד י. בורג:

חבר-הכנסת פרוש, בנוגע ל"מחמאה" שנתת לי — אתה צודק. ועכשיו — לעניין.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לא אתן לך...

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

מה שמתרחש פה — מצדיק העברה לוועדה.

שר-הסעד י. בורג:

ביקשתי לסדר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

עוד לא קרה בכנסת שיורידו חבר כנסת שהזמינו אותו לדון.

הי"ר ט. סנהדרין:

חבר-הכנסת פרוש, אני קוראת אותך לסדר.

שר-הסעד י. בורג:

ביקשתי לסדר, כדי למנוע תקלה. היושב-ראש הראשון של הכנסת, יוסף שפרינצק זכרוננו לברכה, נהג תמיד לומר שצריך להישמר שאינצידינט לא ייהפך לפרצדנט. ומשום כך ביקשתי רשות הדיבור, ולא תפשתי את העניין אלא ברגע האחרון. אמרתי שאנו מוכרחים להיזהר מפני אי-שמירת התקנון. התקנון נותן לחברי כנסת זכויות. זכות אחת — להציע הצעה לסדר-היום; חבר-הכנסת אבנרי נהנה כחוק מן הזכות הזאת. זכות שניה — להציע להעביר לוועדה; חבר-הכנסת טיאר נהנה באופן חוקי ביותר לפי התקנון מן הזכות הזאת. השר יש לו ברירה: הוא יכול לבקש להסיר, ובנוהל כאן — יכול גם לשנות ולומר: אני מסכים שהעניין יועבר לוועדה. ואם כן, הרי יש הצעה אחת לדון, של חבר-הכנסת אבנרי; הצעה אחת להעביר לוועדה, של חבר-הכנסת טיאר. שר הדתות הסכים לעניין הזה. אין עכשיו הצעה אחרת, ולכן אי-אפשר לדון ואי-אפשר להצביע על דבר אחר.

(קריאות)

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

הצעה לסדר.

הי"ר ט. סנהדרין:

חברי הכנסת, איש אינו מציע עכשיו שום דבר, עד שנירגע.

אני מצטערת על כל מה שקרה, אולי מתוך שלא ידעתי בדיוק על הנוהל. אני נותנת עכשיו לחבר-הכנסת לורנץ רשות רק להציע לסדר-היום — ובוה נסכם.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

ראשית כל — לסדר.

ישראל קרגמן (מפלגת העבודה הישראלית):

זה בניגוד לתקנון.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

זה בניגוד לתקנון שקוראים לחבר כנסת לבמה ולא נותנים לו לדבר.

ברוך עזיאל (גח"ל):

לסדר מדברים מן המקום ולא מן הבמה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

קיבלתי רשות הדיבור לסדר.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

שר הסעד, עם כל הכבוד, טעה. מונח על שולחן חברי הכנסת...

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

קיבלתי רשות הדיבור לסדר, חבר-הכנסת קלינגהופר, סלח נא ואל תפריעני באמצע דברי. ובכן, רק לסדר — וזה בהתאם לתקנון שמותר לנמק הצעה לסדר. אני רוצה להגיד כך: ראשית — עוד לא היה תקדים שבמקרה שהיושב-ראש, בטעות או שלא בטעות,

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מה יעשו חברי כנסת הרוצים להצביע בעד הסרה מסדר-היום? אנו רוצים להסיר את החרפה מישראל. למה את מונעת זאת? יש לך אחריות גדולה. אינני רוצה להצביע לא בעד העברה לוועדה ולא בעד דיון במליאה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

תסביר לי איפוא היושבת-ראש איך עלי להצביע. אינני רוצה להצביע בעד דיון, ולא בעד העברה לוועדה. כי יש בזה עלבון לכנסת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אילו היה מדובר על מסגד - לא היו נוהגים כך.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת פרוש, אתה צריך לחדול להפריע.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
הצעה לסדר.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת אבנרי, אינך יכול לדבר, עכשיו אתה יושב.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מבקש מן המשפטים שבין חברי הכנסת שיגידו את דבריהם.

הי"ר ט. סנהדראי:

לא עכשיו.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

מה זאת אומרת לא עכשיו? עכשיו זה בדיעבד.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת לורנץ...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לא נניח לך שלא תתני לנו להצביע. אנחנו רוצים להסיר את החרפה ולא ניתן להצביע. אנחנו רוצים להצביע בעד הסרה מסדר-היום. הנשיאות לא היתה צריכה לתת לדברים להגיע לכך.

ישראל קרנמן (מפלגת העבודה הישראלית):
איך לא תיתן להצביע?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני רוצה להצביע בעד הסרה מסדר-היום.

הי"ר ט. סנהדראי:

נצטרך להפסיק את הישיבה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

יש הצעה של חברי-הכנסת קלינגהופר לתקון התקנון, שהוא מביא לי עכשיו. תמכה הממשלה בהצעה או לא ראתה? להביע דעתה, רשאי אחד מחברי הכנסת להציע שלא לדון כלל בנושא ההצעה. זה המקרה של- פנינו. אני מביע את הערכתי ותודתי לחברי-הכנסת קלינגהופר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לא ניתן ליושבת-ראש לערוך הצבעה אם לא נוכל להצביע בעד הסרה מסדר-היום.

הזמין משהו לנאום - יבטלו אחר-כך את רשות הדיבור, אחרי שהנאום התחיל את דבריו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
נכון מאוד.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

היושבת-ראש צריכה לבקש סליחה. לא נוהגים כך.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת פרוש, אין לך רשות הדיבור.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

עכשיו לגופו של דבר.

עד כמה שאני מכיר את התקנון והנהול, במשך שבע-עשרה שנות ישיבתי בכנסת - על כל הצעה לסדר- היום יש אפשרות להצביע בשלוש דרכים: (א) לדון; (ב) להסיר מסדר-היום; (ג) להעביר לוועדה. במקרה זה, אחרי ששר הדתות הצטרף והסכים להעביר לוועדה - קיימות רק שתי הצעות: להעביר לוועדה, או לדון בכנסת. חסרה ההצעה השלישית שצריכה להיות בכל הצעה לסדר-היום: האפשרות להסיר לגמרי מסדר- היום, וזאת הצעתי, האלטרגטיבה השלישית: להסיר לגמרי, ולא לדון.

בכל אופן, אני מבקש מכבוד היושבת-ראש, בלי שהדבר יהווה תקדים, אחרי שהזמנתי והתחלתי את דברי - לאפשר לי לסיים. לא היתה רשות לשר הסעד, גם בתור נציג הממשלה, להפסיק את דברי. אדבר בקיצור, ואבקש לאפשר לי להמשיך ולדבר.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי-הכנסת לורנץ, היות ויש פה אולי חילוקי- דעות - אינני בטוחה מה בדיוק אומר התקנון - , אני רוצה לקבל את ההצעה ולהצביע על שתי ההצעות שהיו. אני מבינה שאתה יכול לפנות לוועדת הפירושים, ותחזור לדבר במקרה שיתברר שאתה צודק. בינתיים נצביע על שתי ההצעות שלפנינו.

אברהם טיאר (המרכזי החופשי):

זה קורה כשהרוב מזלזל בתקנון.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אילו מלכתחילה היה כך - אני מבין. עכשיו זה בדיעבד. ועוד לא היה דבר כזה. אני רוצה להביע את מחאתי ולקבוע שעוד לא היה תקדים כזה, שלאחר שחבר כנסת - אם בטעות ואם שלא בטעות - התחיל לדבר, יפסיקו את דבריו. זה לא ייתכן לעולם. אני מבקש שיתנו לי בקיצור נמרץ להציע את הצעתי.

(קריאות: לא, לא.)

ישראל קרנמן (מפלגת העבודה הישראלית):

היושבת-ראש צריכה לקבוע, לא הכנסת.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, ביקשתי מחברי-הכנסת לורנץ...

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

את צריכה לפנות להעמיד להצבעה את שני הדברים. אינך יכולה להפסיק נואם באמצע הדיבור.

הי"ר ט. סנהדראי:

לא אעמיד להצבעה.

גבריאֵל כהן (מפלגת העבודה הישראלית):
מה זאת אומרת: לא תיחן?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אין אנו רוצים להצביע לא בעד העברה לוועדה ולא בעד דיון. מה לעשות?
(קריאות)

אברהם טיאר (המרכז החופשי):
נעשה הפסקה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
אל תציע הפסקה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אני רוצה להביע דעתו.

(חבר-הכנסת מ. ביבי קורא קריאת-ביניים)

היו"ר ט. סנהדראי:

חבר-הכנסת ביבי, אני מבקשת לא להפריע. אני מציעה לתת לחבר-הכנסת לורנץ אפשרות להביא את הצעתו בשתי דקות.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מקבל את הצעת היושבת-ראש, ואביא את הצעתי בקיצור נמרץ. אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום ולא להעבירה גם לוועדה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

תודה רבה, גברתי היושבת-ראש, ששוכנעת.

היו"ר ט. סנהדראי:

אני מבקשת לא להפריע לחבר-הכנסת לורנץ.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

חברי הכנסת, אני קורא אליכם מעומק הלב ובכל הכנות, ורוצני להביע את התקווה שהכולל המערבי שאיחד את עם ישראל בכמהותו לציון, איחד את עם ישראל בהשתפכות-נפש ובדמעות, הכולל המיוחד הזה לא ייהפך לכולל מריבה, לכולל דמעות על חילול הקדש על-ידי פירצה של תערובת, שלא היתה בו במשך אלפי שנות קיומו. מה פירושה של ההצעה שהסכים לה שר הדתות, להעביר את העניין לוועדת הכנסת? פירושה שוועדת הכנסת תחליט בעניין הלכתי מובהק, האם מותר להתפלל על-ידי המקום הקדוש...

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קריאת-ביניים)

שמע במשך שתיים שלוש דקות מה שאני מדבר. עצם ההעברה לוועדה — רוצני שההגיון יפעל אצלך, חבר-הכנסת קרגמן — פירושה שהוועדה יכולה להחליט בחיוב ויכולה להחליט בשלילה. פירוש הדבר ששר הדתות והכנסת מסכימים שבעניין הלכתי מובהק, בעניין מותר או אסור, לא יחליטו הרבנים הראשיים, לא תחליט הרבנות הראשית, לא ההלכה והשולחן ערוך, אלא אחת מוועדות הכנסת.

וזאת ועוד: שר הדתות הדיע כאן, מעל במת הכנסת, שראש הממשלה...

רות הקטין (מפלגת העבודה הישראלית):
זה נכס לאומי.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

איני פוגע בשום אדם. הלוואי שלא ירצו לפגוע ברגשותינו. שר הדתות הדיע בשם ראש הממשלה שהביע את דעתו על דעת כולכם, אולי לא על דעת, אבל בעניין זה גם על דעת, שהממשלה החליטה שכל מיני הכרעות בענייני המקומות הקדושים יהיו בסמכות ראשי הדתות, ומה שנוגע לעדה היהודית — לרבנות הראשית. אם כן, שואל אני את שר הדתות — לאחר הודעתו בשם ראש הממשלה — כיצד יש פה מקום למסור את העניין להכרעת ועדה של הכנסת, לאחר שקבל עם ועדה הודיעו מה שהודיעו, גם בארץ וגם בחוץ-לארץ?

(חבר-הכנסת מ. ביבי קורא קריאת-ביניים)

בכל זאת כולנו יהודים. כולנו בני-אדם עם רגש. הקשיבו רגע. גם בכנסת מותר פעם להשתכנע. אין כאן דין שמוכרחים להצביע כאוטומט.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):
נכון. השר שוכנע.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אילו היה קם חבר כנסת ומציע שנשנה מן המסורת הנהוגה במסגד עומר, כאשר מישוה אינו מניח שם להיכנס בנעליים, מה היו אומרים בבית הזה? איזו תנועה רפורמית רוצה דווקא להיכנס למסגד עומר, למשל, בנעליים...

מדרכי ביבי (מפלגת העבודה הישראלית):
זאת לא תנועה רפורמית, זה עם ישראל.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אילו קם מישוה והציע זאת, הייתם צועקים חמס. הייתם אומרים שעצם ההצעה הזאת היא חסרת טקט. אני בטוח שאיש מכם לא היה מסכים שהעניין יועבר לוועדה, כי עצם ההעברה לוועדה היא פגיעה במסורת המוסלמית. האם אנחנו היהודים, שומרי החומות, שומרי המשמרת, לא תהיה לנו חשיבות כמו לאותם רפור-מיסטים שונאי ציון המובהקים, שמחקו את שם ציון וירושלים מתוך התפילה שלהם?

שולמית אלוני (מפלגת העבודה הישראלית):
איזו שטויות.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אילו היו הם מגשימים את דעותיהם, לא היינו כאן.

(קריאות)

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אתם התנגדתם לצייונות במשך שני דורות. כל הרבנים שלכם התנגדו לצייונות. מה פתאום הייתם לצייונים?

(חבר-הכנסת מ. ביבי קורא קריאת-ביניים)

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

מי שמחק את שם ציון וירושלים מן הסידור...

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
ראשי תנועתכם היו נגד הצייונות.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אלה שהיו למען התבוללות ונישואי תערובת, ועתה עושים טובה ובאים לבקר לכמה ימים, אין להם זכות ואינכם צריכים להיות קרבנות שבגללם תכניסו ריב ומדון בין היהודים, ולכן אני מציע ופונה לכל חברי הכנסת בלי הבדל...

(קריאות)

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

רוצים להפוך את הכותל המערבי למקום רפורמיסטי.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת פרוש, אני קוראת אותך לסדר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

מכאן הצעת, יותר מהצעתי - בקשתי ותחנוני: חישבו על הדבר. אל תכניסו ואל תנסו להכניס שינויים במסורת בת אלפי שנים. אל תקחו עליכם את האחריות, כי בין כך ובין כך לא תתקיים תפילה זו. רק תגרמו לעגמת-נפש. הצביעו בעד הסרת ההצעה מסדר-היום.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר הסעד.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אתה כעת שר הסעד לשר הדתות.

שר-הסעד י. בורג:

כנסת נכבדה. נדמה לי שאפילו בשעה זו של יום רביעי, כאשר חברי הכנסת בדרך כלל עוזבים את מקומותיהם, מן הראוי שלא נתבלבל ולא נבלבל.

ראשית, הוויכוח קיבל את האוקטבות שלו בגלל הערבוב של תחום הנוהל והתקנון עם העניין גופו. לאחר ליל השימועים בקונגרס הציוני, שחברי הכנסת פרוש פרוש ממצוה זו, אינני מוכן להתחרות עכשיו באוקטבות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

ואותך הוציאו עכשיו.

שר-הסעד י. בורג:

כאשר שר הדתות הציע להעביר את העניין לוועדה על מנת שהבירור שיתקיים יהיה ענייני, מקיף, נוקב, לפעמים כואב, אינני מוכן להניח אף לרגע שבזה התרחק שר הדתות אף במלימטר מהשקפת-עולמו. קדושת הכותל במקומה עומדת. זהו אותו הכותל שבחורים ובהם בחורים דתיים התגייסו ולחמו על מנת לשחררו. אני מתנגד שגערבב כאן ויכוח על הנוהל עם ויכוח על בירור העניין. אם שר הדתות הביא כאן ציטטות יפות ונכונות וזיכה את חברי הכנסת במצוות לימוד תורה, שלא כל יום יוצאים ידי חובה בעניין זה, אין בזה שום אסון כאשר הוא מציע לברר את העניין בוועדה. אני מתקומם נגד הנסיון לעשות מההצעה הפורמלית של שר הדתות עניין של השקפת-עולם מטריאלית ולהטיל דופי באיש דתי בעל מחשבה כמחשבתו.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אל תעמיד זאת בצורה לא-נכונה. לא הטלנו דופי בשר הדתות.

שר-הסעד י. בורג:

אני מציע, אם כן, בשם הממשלה...

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

יש טענה שזה לא בשם הממשלה.

שר-הסעד י. בורג:

אני רוצה לומר איזה עניין יש, לדעת, לברר. מרוב התרגשות שכחו חברי הכנסת את הפרוצדורה המקובלת, שהיא: לאחר שהשר אומר את דעתו - שערי ההצעות ננעלו. אילו היה חברי הכנסת לורנץ מבקש את רשות הדיבור בתחילת הישיבה, אני כחבר כנסת מאז יומה הראשון של הכנסת - אם כבר מדברים על תאריכים - הייתי מגן על זכותו להציע זאת. חבר כנסת אחד הציע לקיים דיון; חבר כנסת אחר הציע להעביר את העניין לוועדה, שר הדתות הסכים לכך, וזוהי נעלמה ההצעות. אני מציע להעביר לוועדת הפירושים את השאלה: האם לאחר ששר הדתות או שר אחר, אומר את דעתו, או מציע פרוצדורה מסוימת, אפשר להעלות הצעות נוספות? את הקומפלקס הזה אני מציע להעביר לוועדת הפירושים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

ומה יעשה חבר כנסת הרוצה להציע להסיר את העניין מסדר-היום?

שר-הסעד י. בורג:

מבקש את רשות הדיבור.

הי"ר ט. סנהדראי:

אני מציעה לשר הסעד להעמיד את השאלה לפני ועדת הפירושים, ללא קשר עם הצבעתנו כאן.

לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את העניין לוועדה; השנייה, להסיר את העניין מסדר-היום. אני מבילה כי בעל ההצעה מסכים להצעת שר הדתות.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

בהחלט כן, מתוך הבנה שהיא תידון בעוד מועד, כלומר, מיד.

הי"ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את העניין לוועדה

36 -

שתחליט עליה ועדת הכנסת

בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-

10 -

היום

ההצעה להעביר את העניין לוועדה,

שתחליט עליה ועדת הכנסת,

נתקבלה.

י. הצעות חוק של חברי כנסת

1. חוק הנישואין האזרחיים, תשכ"ו-1966 *

ילדים ולטיפוח דור צעיר בריא בנפשו ובגופו. אין ליישב עקרונות דמוקרטיים אלה עם דיני האישות הדתיים, אשר אף אישים דתיים לא מעטים סולדים מכפיתם על ציבור חילוני זה או אחר. אין זה מוסף כבוד לדת - לא מבחינתם של אלה הדורשים להפריד בין דת למדינה ואף לא מבחינתם של הרבים הבלתי-מוגדרים, הנפגעים ישירות על-ידי הכפייה הדתית.

שלמה לורנץ (אגדת ישראל):

חברי-הכנסת מיקוניס, אם מותר לי לשאול אותך: האם אין זה מנוחך שאתה וחברי-הכנסת אבנרי והפכים למגיני הדת?

שמואל מיקוניס (מק"י):

אתה צריך לשמוח על כך.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אנחנו מגינים על חופש הדת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

ידוע הדבר, מאות עובדות פורסמו על כך במשך שנות קיום המדינה, כי עריכה בלעדית של נישואין וגירושין דתיים בארצנו גרמה ומוסיפה לגרום סבל אנושי רב ובלתי-נסבל לרבבות אזרחים בישראל.

אנחנו, כחלק בלתי-נפרד מן החברה הישראלית, הדוגלים בשלמותה, יציבותה וטוהרה של המשפחה כתא הראשוני והחיוני של העם, איננו יכולים ואיננו רשאים להתעלם מן המצב הטרגי ואי-השוויון שלתוכו נקלעים אלפי אזרחים ואזרחיות בעטיים של הדינים הדתיים הקיימים. אלפים כאלה, כידוע, אינם יכולים להינשא לפי דינים אלה, באשר הם: כוהנים וגרושות; אלמנות ללא ילדים שאינן מצליחות לקבל חליצה כדי להינשא שנית; אלמנות אמהות לילדים, להן אסורים הנישואין עם גיסן; נשים שבעליהן נעלמו - עגונות - או גברים שנשותיהם נעלמו - עגונים; נשים שבעליהן מאושפזים בבתי חולי רוח; נשים שבעליהן מסרבים לתת להן גט; קראים, פלשים, "בני ישראל" או בני עדות אחרות שיהדותם אינה מתיישבת עם ההגדרה ההלכית; גוים בפני רבנים רפורמיים או קונסרבטיביים.

בעיה דומה קיימת גם לגבי גירושין לזוגות מעו-רבים, הרוצים בדרך הטבע להבטיח מעמד תקין ומכובד לילדיהם. לא היה בדעתנו ואין בדעתנו לנהל מערכה בעד או נגד נישואי תערוכת. אנו מתייחסים לעובדה קיימת בקרב כל העמים, בכללם עם ישראל. פרט לזה שאנו מתנגדים עקרונית לכל מכליה מטעמי דת או גזע, הרי תובעים אנו התייחסות קונקרטית ואנושית לבעיה שהיא קיימת ותוסף להתקיים בחברתנו, גם בקרב המוני העולים שבאו ויוסיפו לבוא לארצנו.

השאלה הנשאלת היא: האם יכולה ורשאית חברתנו הישראלית להשלים עם הסבל הזה של אלפי ורבבות אזרחים ואזרחיות, להתייחס אליו כאל "גזירה מן השמים", או שחייבת היא להתמודד בסבל מיותר זה עד כדי עקירתו ממציות חיינו? בשם שאיפתנו לראות

הח"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להצעות חוק פרטיות. רשות הדיבור לחברי-הכנסת מיקוניס, להנמקת הצעת החוק שלו - חוק הנישואין האזרחיים.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. רבות וחמורות הן בעיות ארצנו במישור האזרחי והבין-לאומי, אך לא מעטות הן גם בעיותינו הפנימיות. מצויים אנו במצב כזה, שבד בבד עם ציווי הבטחת קיומה וזכויותיה החוקיות של ישראל, עם המערכה להשכנת שלום בינינו לבין שכנינו, חייבים אנו להתפנות גם לבעיות עיצובה של החברה הישראלית. הציבוריות הישראלית המאורגנת והדמוקרטית מוכרחה להתערב באופן יותר פעיל בתהליכי התהוותה של האומה הישראלית בארצנו כדי להשתית אותם על יסודות כאלה, שישוו להם גם תנופה וחיות וגם כוח מושך כלפי חלקי עם שונים, הרוצים לקשור את גורלם במדינת ישראל. ההתמודדות עם בעיית פנים זו או אחרת אינה יכולה להיות מנותקת מן המציאות של סוף המאה העשרים, כפי שהיא משי-תקפת בחיינו אנו; אינה יכולה גם להיות תלושה מן המקורות החיוניים של קיומנו כעם עתיק יומין.

חוק הנישואין האזרחיים, המוגש על ידי לכנסת, נוגע באחת מבעיות הפנים הרציניות, המטרדה חלקים ניכרים בקרב העם ושיש עמה השלכות גם כלפי חוץ, כלפי ציבורים יהודיים מסוימים בארצות שונות. זוהי בעיה שעוררה ומוסיפה לעורר ויכוח ומאבק בקרב העם, שהקו החוצה אותו אינו מפלגתי ואף לא בין מבדי מסורת מזה ומקילי ראש בה, כביכול, מזה. מפלגתי הקומוניסטית, אשר בשמה אני מתכבד להגיש את החוק הנוגד לכנסת, גורסת את הכינוס של כל הערכים העממיים, הדמוקרטיים וההומניים שבמסורת ובתרבות של עמנו לדורותינו כמסד לתרבות לאומית דמוקרטית בהווה. לא כבלי מסורת החונקים ומשבשים באופן מלאכותי את דרכנו בחיים, אלא הזדקקות לכלל החיוני והנצחי בעמקי הברבור שמהן שאבנו ויכולים עדיין לשאוב מים חיים להפראת חיי העם. השאלה היא לא בקינטור הדדי, אלא בהתייחסות קונקרטית למציאות חיינו ובחי-פוש אחר הדרכים לתיקון פגמים בחיי חברתנו לאור צרכיה האמיתיים. נקודת מוצא עקרונית זו ודבקותנו בעקרון של חופש המצפון ושלילת כפייה של חלק אחד בעם כלפי חלק אחר בעם מונחות ביסוד הצעת חוק הנישואין האזרחיים.

חברי הכנסת, החוק הישראלי, כידוע, אימץ לעצמו את דיני הנישואין והגירושין הדתיים והפך אותם למעשה לחוק המדינה. שורשיהם של דיני האישות הדתיים בישראל נעוצים עוד בימי קדם ובימי הביניים, כאשר התצורות החברתיות בעמנו ובעמים אחרים היו שונות ביסוד מן התצורות החברתיות בנות זמננו. התצורה החברתית של עם ישראל בזמננו מושתתת על עקרונות מסוימים, שבתלם הוכרו גם במגילת העצמאות שלנו עם כינון המדינה: על עקרונות חופש המצפון, השוויון בין האזרחים ללא הבדל לאום ודת, שוויון האשה, דאגה

האזרחים, המפלה לרעה בעיקר את האשה - את האם, המתנגשת בעקרונות הדמוקרטיים של החברה בת זמננו. רבות דובר ורבות עוד ידובר בנושא הגדון, ומגבלות הזמן העומד לרשותי איפשרו לי לנגוע רק בעיקרי הדברים.

ה"ר ט. סנהדראי:

חבר הכנסת מיקוניס, עליך לסיים.

שמואל מיקוניס (מק"י):

הדיבור בנושא הקודם ארך יותר משלושת רבעי שעה, והיה זמן, אם כך, גם לזה יש זמן.

אני מסיים ואומר: אך יהא נא ברור, כי אין לשום איש ולשום חוג בעם ובכנסת מונופולין על אהבת ישראל, על טוהר המשפחה, על מסורת, על דאגה וחרדה לאחדות העם ולעתידו. ברור זאת אני מציע לחברי הכנסת להצביע בעד העברת חוק הנישואין האזרחיים לוועדת החוקה, חוק המשפט, לדיון מוקדם.

ה"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר הדתות.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושבת ראש, מורי ורבותי. מהיום שחוקה הכנסת את חוק הנישואין והגירושין, תשי"ג, מנסה סיעת מק"י, מדי פעם בפעם, להציע הצעת חוק כדי לבטל את החוק ולהכיר בנישואין וגירושין אזרחיים במדינת ישראל. הצעת חוק זו, שהונחה על שולחן הכנסת על-ידי חברי הכנסת מיקוניס, היא העתקה מדויקת של הצעת חוק פרטית של אסתר וילנסקה, באותו עניין, בשנת תשכ"ה-1965. אז דחתה הכנסת את הצעת החוק של חברת הכנסת דאז אסתר וילנסקה, וגדמה לי שאותם נימוקים שבגללם דחתה הכנסת את ההצעה הם היום פי כמה יותר חזקים ונכונים.

אינני רוצה להתייחס לפרטי הצעת החוק. אין פה הרבה חדושים. השאלה היא, אם הנישואין והגירושין במדינת ישראל יהיו לפי דיני התורה, לפי דיני ישראל, או יהיו נישואין אזרחיים. זה כל כך פשוט, שאין צורך להתווכח על הפרטים.

רבתי, זכותה של אומה - זוהי זכות ראשונית של כל אומה - ללחום ולהגן על קיומה ועל אחדותה. הכנסת, לאחר דיונים רבים מאוד, ולאחר דיונים מעמיקים מאוד, מצאה כי חוק נישואין וגירושין לפי דיני התורה הוא אמצעי חשוב ביותר לשמירת אחדותו של העם, אחדותו וקיומו. ערעור יסודותיו של החוק הזה עלול להחיש או להביא להתפוררותו של העם.

לא בקלות עובר אני על האסון ועל הטרגדיה הע"צומה שבנישואי תערובת, שהיא טרגדיה לפרט, אבל היא גם טרגדיה הרבה יותר גדולה לעם. לאור זה, הצעת החוק הנוכחית של חברי הכנסת שמואל מיקוניס היא היים פי כמה יותר מסוכנת מאשר היתה אותה הצעת חוק בזמנו, כאשר הציעה אותה אסתר וילנסקה. אנחנו חיים היום במצב שמדינת ישראל נאבקת על קיומה הדמוגרפי, על קיומה כמדינה יהודית במדינת ישראל, בתוך גבולות מדינת ישראל. היא נאבקת על קיום העם, קיום האומה בעולם כולו. האם הסכנה שבנישואי תערובת היא היום פחותה לעם משהיתה

בליכוד של כל העמים, של כל הכוחות הדמוקרטיים בארצנו, של הדתיים, הבלתי-דתיים והאנטי-דתיים כאחד, אנו מוותרים כעת על הוויכוח לגבי ה"עולם הבא" ומסתפקים בהצגה עניינית של הבעיה הנוגעת יום-יום ל"עולם הזה". וב"עולם הזה" בן זמננו, האם יהודי הנושא את השם "כוהן" הוא מסוג אותם הכוהנים ששירתו בקודש בבית המקדש? האין זה לדיו ולדינו שם משפחה בלבד? מה לו ולמה שהיה מעמדו של כוהן לפני למעלה מאלפיים שנה? האם מושגינו כיום על "גרשה", שהיא אשה שוות-זכויות עם כל הנשים, יכולים להתישב עם המושגים שמלפני אלפי שנים? האם יש איזה-שהוא הגיון כיום להמשיך בפרוצדורות משפיליות ומדהימות ממש של "חליצה"? ושאלות לאין ספור מסוג זה אפשר להפנות לגבי כל החוגים, שבחלקם נמנו על ידי הנפגעים באופן טרגי על-ידי חוק הנישואין והגירושין הדתי הבלעדי.

הבעיה תובעת פתרון יסודי, כדי שלא "נשואי קפריסין" ולא נישואין פרטיים ייהפכו למפלט לנפגעים; כדי למנוע פירוד מיותר בקרב העם בנוסף על פיצולו המעמדי. לא ייתכן שישראל תהיה בין המדינות המעטות בעולם שאינה מאפשרת לחושביה נישואין אזרחיים. העובדה שאין בארצנו אלא נישואין דתיים, לא זו בלבד שהיא מאלצת אנשים לעבור טקס דתי אף אם אין הם מאמינים, אלא שהיא שוללת מאת מספר ניכר של תושבי ישראל כל אפשרות לערוך נישואין כרצונם.

החוק המוצע על ידי בא לתקן מעוות זה, מעוות המתנגש ביסודות הדמוקרטיים של חברתנו המודרנית, שהיו לו ויהיו לו השלכות מוקות על תהליכי התהוותה וגידולה של האומה הישראלית בת זמננו.

החוק המוצע בא לאפשר לכל אדם בארץ, שרצונו בכך, להינשא בנישואין אזרחיים, אם הוא כשיר לכך על פי הוראות חוק זה. זה כתוב בסעיף 1. אין החוק המוצע פוגע בהוראות הדתות לגיל נישואין או באיסור רביו נישואין - סעיף 2, והוא קובע סייגים למניעת נישואין בין קרובי משפחה - סעיף 3. סעיף 4 של החוק המוצע קובע, כי שר הפנים ימנה רשמי נישואין אזרחיים, שמתפקידם לערוך נישואין אזרחיים ולדרוש אותם, וסעיף 5 קובע את דבר הפרסום ועריכת הנישואין, שלפיו "לא יערכו נישואין אזרחיים אלא לאחר שפורסמה הודעה כי כוונת בני הזוג להינשא" ו"רשם הנישואין האזרחיים יכריז על בני הזוג כבעל ואשה, אם נתמלאו בהם כל התנאים שבחוק זה והם הביעו בפניו את רצונם החופשי להינשא". סעיף 6 של החוק המוצע קובע, כי "נישואין אזרחיים שנערכו בהתאם להוראות חוק זה, יהיו תופסים לכל דבר ואין לערער עליהם בפני כל רשות שיפוטית או מינהלית". ואחרון אחרון: "שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו" - סעיף 7.

חברי הכנסת, איננו מתעלמים מן הסביכות של הבעיה המדונה. ממשלות ישראל במשך עשרים שנות קיום המדינה לא טרחו אף פעם להחיר את הסבך הזה מתוך שיקולים קואליציוניים מסויימים, אך רבבות אזרחים - ונשים בעיקר - נמצאו נפגעים חמורות מהבלעדיות של דיני הדת; אך ההברה הישראלית ניצבה לפני עובדה מוגמרת, הפוגעת בחופש המצפון ובשוויון

לרצות להישאר בה. אולם לא צריך להיטפל לשאלה זו דווקא. זו היא שאלה שולית בלבד. לא השאלה של נישואי תערובת היא השאלה המרכזית. זו גם לא שאלה של טרגדיה אישית, טרגדיה של פרט זה או אחר, כפי שחושב השר, אלא זו טרגדיה של רבבות אנשים במדינת ישראל, אשר סובלים בגלל דיני חליצה וכל אותם דינים אחרים...

הי"ר ט. סנהדראי:

שמענו כבר על זה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מה שמענו? שמענו שרוצים להטיל עלנו ממצאים של חפירות ארכיאולוגיות מלפני שלושת אלפים שנה, שבסוף המאה העשרים נחיה כמו שחיו לפני שלושת אלפים שנה. מי שרוצה — יחיה כך. המדובר פה באלה אשר אינם רוצים בכך ואשר נאבקים על חופש המצפון, נגד כפייה כלשהי — נגד כפייה של דתיים על חילוניים ונגד כפיית חילוניים על דתיים. כך עומדת השאלה בחברה מודרנית בסוף המאה העשרים.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אתה, קקמוניסט, יודע היטב מה זאת כפייה, אתה רגיל לכך.

שמואל מיקוניס (מק"י):

איפה אני רגיל? איפה יש לי חוק לכפות משהו עליך? האם יש לי שלטון, האם יש לי משטרה וצבא לכפות משהו עליך? מה פירוש הדבר? האין אתה יודע, כי אני מייצג את המפלגה הקומוניסטית הישראלית, ואותה בלבד?

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אתה מדבר כמו "ביסק".

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני אומר שאי אפשר להתנגד לחוק הנישואין והגירושין האזרחיים בשם שמירה על אחדות האומה. מזה לא תבוא אחדות האומה; מהעובדה שחלקים מסוימים מופלים לרעה, או למעשה הרוב מופלה לרעה — לא תבוא אחדות האומה. אין לאיש מונופול על האהבת האומה ואהבת ישראל. אינני נוטל לעצמי את המונופול הזה ולא אמסור אותו לאחר. זו לא שאלה של אחדות האומה; זוהי שאלה אם ניענה לצרכים של הזמן החדש. אמרתי שיש להיענות לצורכי השעה והזמן החדש תוך שאיבה מבארות המסורת שלנו, שהן עדיין בארות מים חיים היכולים להפירות את החיים שלנו. ההצעה היא להפוך את הערכים הטובים של העבר, הערכים העממיים והדמוקרטיים, למסד של ההווה. אינני תלוש מהשורשים. על יסוד המסד של העבר, המסד הבריאי של העבר, אני מציע להיענות לצרכים של ההווה, כדי שעל המסד של העבר וההווה נסלול את הדרך לעתיד של מדינה יהודית חופשית ומאושרת, שאין בה אפליה ואין בה כפייה. זוהי המשמעות של הגשת הצעת חוק הנישואין והגירושין האזרחיים.

אני מציע פעם נוספת להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה.

לפני שלוש שנים? האם המיעוט העצום והגדול שיש במדינת ישראל גורם לכך שיש להסיר את כל המעצורים? פה, מול הכנסת, ראיתי אתמול פלאקטים של איזו הפגנה: זוהי ארץ של שני עמים. אולם, אם העם לא יידע איך לראות מראש ואיך להסדיר את ענייניו כדי להגן על קיומו, ייתכן שזו לא תהיה ארץ של שני עמים, ולא דווקא בכיוון שאנחנו רוצים — וזה עלול להיות חס-ושלום.

אני יודע, וצודק בזה חבר הכנסת מיקוניס, שיש לפעמים טרגדיות אישיות. אולם בכל דיני הנישואין והגירושין בעולם כולו — ואני מכיר את כלולם ולומד את כולם זה שנים רבות — אין לך חוק אשר יכול למנוע כי לא יהיה פעם איזה אסון ליחיד, לפרט. גם בדיני חושים זה קורה, על אחת כמה וכמה בזה. אולם נדמה לי, שדיני הנישואין והגירושין היהודיים הם הליברליים ביותר בהשוואה לכל דיני נישואין וגירושין בעולם כולו — ובכל זאת אין הם פותרים את כל הבעיות. אבל כאן חל הכלל של הציבור לעומת היחיד, ולפעמים הפרט צריך לסבול למען הכלל. כמובן, יש להילחם למען חופש הפרט, אבל צריך להיות גם איזה איוון בין האינטרס של הכלל לבין האינטרס של הפרט, והחוק הזה שומר על איוון זה. ואם כי עוד לא מצאנו את הפתרון האידיאלי, שלעולם לא תהיה שום טרגדיה אישית, כדאי, למען קיומה ועתידה של המדינה, להישמר ולהיזהר מהצעות חוק כאלה. לכן אני מבקש להוריד הצעה זו מסדר-היום.

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מיקוניס, לתשובה.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שמחתי מאוד שגם שר הדתות הזכיר לי, שזו לא הפעם הראשונה שאנחנו מעלים הצעת חוק על סדר-היום בנושא זה. בכך רק הבלטי שיש לנו השקפה עקבית בשאלה זו, ולדעתנו היא עומדת היום על סדר-היום ביתר תוקף מאשר בשנים שעברו. לכן, מאז הצעת חברת הכנסת אסתר וילנסקה ועד להצעת חברת הכנסת מיקוניס, עובר בריצפות הקו הזה של מאבק על נישואין וגירושין אזרחיים. אולם לא רק אנחנו לוחמים בעד זה. אפשר לומר זאת גם על חברת הכנסת אמה תלמי, ממפ"ם, ואני יודע שיש גם כמה חברות וחברי כנסת ממפלגת העבודה, אשר גם הם בעד חוק נישואין וגירושין אזרחיים. כלומר, איננו יחידים. אבל גם אילו היינו צריכים להיות היחידים להיאבק — לא היינו נבהלים מלהיאבק על דבר נכון.

ובכן, כבוד השר נתפס לעניין של נישואי תערובת. אמרתי בפירוש, שלא ניהלנו ולא ננהל מערכה לא נגד ולא בעד נישואי תערובת. אנחנו מתייחסים לעובדות קונקרטיות. יש היום אלפי משפחות כאלה, וכאשר תבוא עליה מארצות מסוימות — באמרי "מסוימות" אני מתכוון גם לארצות מהמזרח וגם לארצות מן המערב — יהיו עוד אלפי משפחות של נישואי תערובת. שאלה זו עומדת והיא קיימת. הבעיה היא: להבטיח שיהיו יהודים, שהילדים שלהם יישארו יהודים, ולא ליצור מצבים אשר יביאו אותם לרדת מהארץ ולא

הי"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר הדתות.

שמואל מיקוניס (מק"י):

לאחר שלוש-אלפים שנה - לשם מה דרושה היום החליצה?

הי"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להצבעה.

אני מעמידה להצבעה זו מול זו את ההצעה להע-
ביר את הצעת החוק של חבר-הכנסת מיקוניס לדיון
טרומי בוועדה ואת ההצעה להסיר את הצעת-החוק
מסדר-היום.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

- 5

לוועדת החוקה, חוק ומשפט

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק

- 18

מסדר-היום

שמואל מיקוניס (מק"י):

אני מבקש למנות שנית את הקולות.

ה הצ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

- 8

לוועדת החוקה, חוק ומשפט

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק

- 21

מסדר-היום

ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום

נתקבלה.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כנראה אין
חבר-הכנסת מיקוניס מתנגד לארכיאולוגיה, אבל עליו
גם לזכור שאנו עם עתיקי-יומין, ישראל היא האומה
העתיקה ביותר בעולם. איננו רוצים להינתק מן המסורת
של העבר. נעשו נסיונות בדורות שעברו להפסיק את
רציפותו של עם זה - במשך דורות היו נסיונות כאלה,
ובין היתר נעשה הנסיון גם על-ידי אותה מפלגה ואותה
אידיאולוגיה שמייצג חבר-הכנסת מיקוניס. אידיאולוגיה
זו התנגדה גם לעתיקותה של ארץ-ישראל ושאלה: למה
לנו חבל ארץ זה, אותה פינה המיושבת על-ידי עם
אחר, מדוע לא נתבולל בין אומות העולם ונביא את
החופש לאומות העולם? זו היתה האידיאולוגיה, אבל
אנו החלטנו לשוב לציון, לשוב לארץ עתיקה זו. ומשהח-
לטנו כך - איננו יכולים להינתק ממסורת עתיקה זו. יש
לאחד את העתיד עם העבר, אבל אי-אפשר להגיד
שאנו מפסיקים את הרציפות. אתה ניסית זאת - ולא
הצלחת.

אין מדינה ואין שיטת שלטון ללא מידה מסוימת
של כפייה. עלינו לדאוג לכך שאותה מידה מסוימת של
כפייה תהא מינימלית. אנו מתפארים בכך כי לאחר
שיבת-ציון אותה מידה מסוימת של כפייה היא פחותה
אצלנו מאשר מידת הכפייה של האידיאולוגיה שאתה
מייצג.

2. חוק בית המשפט למעמד אישי (ייעוץ נישואין), תשכ"ז-1967 *

די אשה בבית-המשפט המחוזי, אינן אלא סיבוב ראשון
בדיון משפטי שמטרתו הסופית היא גירושין."

מה שהצעתי בהצעת החוק שלי איננו נוגד את
ההלכה. מעולם לא אסרה ההלכה על שופטים בישראל
לנקוט צעדים כדי שהחלש יהא מוגן כדבעי. והנה מה
שנאמר בהצעת החוק שלי, בסעיף 2: "נתגלתה בפני
בית-המשפט או בפני בית-דין מוסמך, תוך כדי בירור
שהובא בפניו על-ידי זוג נשוי, שאכן ישנו סכסוך בין
בני הזוג הראוי לליבו, רשאי בית-המשפט או בית-
הדין, נוסף לכל הצעדים וההחלטות שעליו לחתום בנין
אותו דיון המובא לפניו, להפנות את הזוג לבית-משפט
למעמד אישי."

מה הן הפעולות העיקריות של אותו בית-משפט
שאני מציע אותו בהצעת החוק שלי? בסעיף 7 אני
מציע: "בבירור ו/או בישיבה המוקדמת יהיה השופט
מוסמך לאחר עיון בתצהירים ושמיעת בעלי הדין:
(א) לפסוק מזונות זמניים לתקופה שתיראה בעיניו.
(ב) לצוות בדבר החזקתו של קטין לתקופה שתיראה
בעיניו. (ג) לבקש תסקיר של פקיד סעד או יועץ
נישואין. (ד) להעניק לבעל ולאשה ייעוץ על-ידי יועץ
נישואין לתקופה שתיראה בעיני בית-המשפט ובלבד
שלא תינתן החלטה לפי פסקה זו אלא בהסכמתם
המלאה של הבעל והאשה גם יחד לאחר שבית-המשפט
הסביר להם את מטרתה ואת היתרונות העלולים לצ-
מוח מהייעוץ. (ה) לתת צווים זמניים (לתקופה מוגבלת

הי"ר ט. סנהדראי:

הכנסת תעבור להצעת חוק של חבר-הכנסת כהן-
צידון: חוק בית המשפט למעמד אישי (ייעוץ נישואין),
תשכ"ז-1967. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב
שישיבה זו כולה מוקדשת למעמד האשה בישראל. אני
רוצה בסדר-היום שתי הצעות חוק פטריות שלי, שאף
הן דנות במעמד האשה במדינת ישראל.

הצעת החוק שלי מקורה בנסיון שצברו השופטים
בדיני אישות. רצוני להביא דוגמה כדי שיובנו הדברים.
ברוב המקרים שהאשה פונה לבית-משפט מחוזי כדי
להשיג בשבילה מזונות - וכך קובעים כמה שופטים
בעלי נסיון - מסתרת מאחורי בקשה זו מטרה אחת,
והיא - למצוא דרך להיפטר מבעל סחטן, בעל נוגש,
שיווד לחייה של האשה. אך מכיוון שבית-המשפט
המחוזי איננו יכול להיכנס לפרטי הפרטים של הבעיה,
הוא רואה עצמו מוגבל.

והנה מה שכותב כבוד השופט שילה, אשר בדרך
כלל דן במשפטים על מעמד אישי, במאמר שהופיע
בעתון "הארץ" מיום 29 בנובמבר 1966: "דו-הקיום
של שתי מערכות שיפוט נפרדות ונבדלות הוא נחלת
הממלכה העותמנית שהועברה למדינתנו בירושה על-
די המשטר הבריטי-המנדטורי". ומוסיף כבוד השופט
בסוף המאמר: "רוב תביעות המזונות, המוגשות על-

להעביר הכל לנישואין אזרחיים. הצעה זו באה רק לפצל, אין בה כדי לפתור שום בעיה.

בכל ענייני שלום-בית יש כיום אינסטנציה מוסמכת, בתי-הדין הרבניים. חברי-הכנסת כהן-צידון מציע להוציא מהם את העניינים הללו ולמסור אותם לבתי-משפט לייעוץ.

לא אכנס לפרטי הצעת החוק שבכלל אינני יודע מהי. חברי-הכנסת כהן-צידון מציע שבתי-המשפט ידון בעניינים באורח בלתי-פורמלי. מה זאת אומרת: באורח בלתי-פורמלי? בית-המשפט יכול לפסוק רק באורח פורמלי.

די לקרוא את סעיף 1 או 2 כדי להיווכח עד כמה עלולה הצעה זו להמיט אסונות, ולא לפתור בעיות.

לפי סעיף 1(7) להצעת החוק יוכל בית-המשפט החדש הזה לייעוץ לקבוע שאין מקום לגירושין, גם אם שני הצדדים מסכימים להם; גם אם בית-הדין המוסמך רוצה לגרשם – בית-המשפט הזה יחליט שלא יהיו גירושין. האם זה פותר בעיה או מסבך את המצב עוד יותר?

כל יתר הסעיפים באים רק ליצור עוד אינסטנציה שתרכיב סבל, סיבוכים והסתבכויות בענייני אישות.

הצעה זו יש בה כדי לגרום דיסקרדיטציה לער-כאות, אפילו תוך כדי גרימת סבל לצדדים. אני מציע להסיר אותה מסדרי-היום.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כבוד שר הדתות פירש בצורה בלתי-נכונה את כוונתי, כאשר אמר שמי-טרת הצעה זו היא לגרום דיסקרדיטציה לערכאות.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

זו התוצאה, מה חשיבות יש לכוונות?

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

התוצאה היא שבמערכת החוקים הקיימים כבר נתאפשרו מקרים רבים של רצח אשה על-ידי הבעל משום שהמשטרה אינה יכולה להתערב, כי אין לה מכשיר חוקי של התערבות. ואם סגן שר הפנים רוצה הבהרה, אתן לו הבהרה משפטית טהורה.

בהתאם לחוזה הנישואין הקיים אין שום כוח בעולם היכול לאסור על הבעל לבוא במגע עם אשתו. מאידך גיסא, כאשר אשה באה למשטרה ואומרת שבעלה תקף אותה, המשטרה בצדק אומרת: אינני יודעת מה מטרת בעלך, אם לבוא ללשון אותך, להתקיף אותך או לרצוח אותך. אילו היה מכשיר שהיה מאפשר לבתי-המשפט לאסור על הבעל לבוא במגע עם אשתו בגלל הסכנה הזאת, כי אז לא היתה הצעה כזאת מובאת כלל. אבל אם הבאתי אותה, הרי זה מחמת העובדה שהמשטרה אומרת: כל התערבות מצדי כמוה כהתערבות בלתי-מוותר על-פי חוזה נישואין, וחווה נישואין לפי דת משה מרשה ללא כל הגבלה מגב בין גבר ואשתו.

לכן, אדוני סגן שר הפנים, אל תיתמם ותאמר שתהיה דיסקרדיטציה, מה חשובות הכוונות. כל אחד יודע שקצרה ידם של בתי-המשפט מלהושיע לאשה

או עד לפסק של בית-משפט או בית-דין מוסמך) האוסרים על כך-זוג להתגורר עם בתי-זוג או על בתי-זוג לגור עם בתי-זוגה או להיפגש אתו או לבוא למקום עבודתו או למגורי הוריו וכל איסור נוסף ואחר שמטרתו למנוע מעשי אלימות צפויים או להגן על בתי-זוג ועל קטיני הזוג הנתונים בסכנה. (ו) להמליץ (לסיום הסכסוך בין בני-הזוג) תקופת נסיון לשלום בית, לקבוע שאין מקום לגירושין או גם לקבוע שלמען בטחון הזוג או ילדיהם ו/או למען בריאותם הנפשית והפיסית של הזוג ו/או ילדיהם הגירושין רצויים."

בדברי ההסבר אני מדגיש: "טרנדיות מרובות קרו במדינת ישראל כתוצאה מאי-מתן סעד ייעוץ והדרכה לזוג נשוי הנתון בסכסוכים תמדיים. משטרת ישראל טפלה פעמים רבות במקרי רצח ומעשי אלימות חמורים שהיו נמנעים באם הסכסוך בין בני-הזוג היה מוצא לו פתרון בין על-ידי שלום בית בר-קיימא בין על-ידי גירושין."

חברי כנסת נכבדים, אני יודע על מקרה קונקרטי של רצח אשה על-ידי בעלה, שתוך כדי בירור המשפט הפלילי, שפעמיים הסתיים על-ידי העברת הבעל למוסד סגור לחולי-נפש, הוכח על-ידי צטוט תיקים של המשטרה שקדמו למקרה שהאשה ו/או הוריה התלוננו על כך שהבעל מאיים עליה ברצח. אין מכשיר חוקי, אין חוק שיכול לתת אפשרות לבית-המשפט למנוע סכנה כזאת מאת האשה.

יתר על כך, ישנם מקרים שהאשה בורחת מבעלה, ואינה יכולה בעת ובעונה אחת להוכיח עלילת גירושין לשביעות-רצונם של הרבנים היושבים בבית-הדין, והיא נאלצת לגור בנפרד ולחיות מעמל-כפיה. הבעל רודף אותה עד מקום עבודתה, ואין לה כל אפשרות ואין כל מכשיר הנותן סמכות לבית-המשפט לאסור על הבעל לבוא במגע עם אשתו.

לכן הבאתי הצעת חוק זו שמטרתה אחת ויחידה, לבוא להגנת החלש, ובמקרה דנן – מעמד האשה שהוא בשיא הירידה במערכת החוקים העוסקים בינינו אישות במדינת ישראל.

אני מבקש להעביר הצעת חוק זו לדיון טרומי בוועדה המתאימה.

היו"ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לשר הדתות.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כבוד היושבת-ראש, מורי ורבותי. אני מציע להסיר את הצעתו של חברי-הכנסת כהן-צידון מסדרי-היום, מן הטעמים הבאים:

הצעה זו היא אחת מאותן הצעות – כמו זו של חברי-הכנסת מיקוניס – שבאות מדי פעם בפעם לערער את דיני נישואין וגירושין. מה שמציע חברי-הכנסת כהן-צידון הוא רק להרבות מבוכה בנידון. לא די שיש כיום שתי אינסטנציות משפטיות, בית-הדין הרבני המוסמך וכן בית-המשפט העוסק בסוג מסויים של עניינים – מציע חברי-הכנסת צידון להקים בית-משפט שלישי לייעוץ. מובן שאז תהיה התרוצצות כד-בעי בין שלוש אינסטנציות משפטיות.

יש גישה שהיתה רוצה שכל ענייני נישואין וגירושין במדינה יתנהלו כך שאז לא תהיה ברירה אלא

בלתי-הגיוני הוא לראות הצעה זו כנוגדת את מערכת החוקים הקיימים, כהצעה שעלולה להביא לאנרכיה או לסכך עוד יותר את המצב. הצעה זו היא תרופה שבאה להגן על מעמד האשה בישראל.

הי"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון טרומי בוועדה לא נתקבלה.

ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר היום נתקבלה.

אומללה. אני מוכן להביא לך כמה תיקים של רצח ואתה תראה שהיתה טענה שאילו היתה המשטרה מתערבת, לא היה הדבר קורה. אלא שהמשטרה טוענת שאינה יכולה להתערב. בסך הכל יכולה אולי לקבל מכתב המלצה מטעם משרד הרבנות המאשר שאשה פלוגית חוששת שמא בעלה עלול להתקיף אותה. ועל כך אומר הקצין: אם אתה חושב שזה יכול להיות מסמך משפטי, אתה משלה את עצמך.

הגיע הזמן לא להיכנע ולא לפחד מן הקיצוניים. ואני יודע היטב מה מתרחש ברבנות הראשית. כל אחד פוחד מחברו, וככל שאדם מרבה בהחמרות - הרי זה משובח. וביתניים, בנות ישראל הן הקרבן. משום כך

3. חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין, תשכ"ז-1967 (*)

ושתים שנה. נתברר שבגלל ליקויים ובגלל העובדה שיודעי דת חזין לא מצאו פתרון לבעיה, נשאר שלוש נשים שהיו נשואות לשלושה לוחמים מבין הנופלים עגונות במשך עשרים ושתיים שנה.

בדברי התשובה של כבוד השר בתודש מארס מצא-תי יסוד לקוות שהרבנות תשב על המדוכה הזאת ותמצא פתרון לעניין. ואני שואל: כיצד ייתכן הדבר שבמשך עשרים ושתיים שנה נשארו שלוש לוחמים עגונות? אני מתייחס לפעולת ליל הגשרים, כבוד השר. תוכל לפנות אל הרבנות הצבאית ויאמרו לך שרק עכשיו - אם לא התחתנו נשים אלה מחוץ למסגרת ההלכה היהודית - חדלו להיות עגונות.

בטיעון שלי אמנם לא הזכרתי ענייני אלמנות מפעולות צבאיות, ולא עשיתי זאת מפאת הכבוד שאני רוחש ללוחמינו. הזכרתי רק מקרים של סחטנות מצד בעלים היורדים לגרמניה והמתנים את מתן הגט בתש-לום כספים או בהעברת ילדיהם לגרמניה. משום כך ביקשתי שאותם יודעי הלכה לא יסתפקו בזה שיחמירו בדיון, אלא יתאזרו עוז ותהיה להם האפשרות והסמכות לתת היתרים, ויסיכמו להצעה זו שלי שאינה הצעה הנוגדת את ההלכה.

הרשוני נא בסוף דברי לצטט לפניכם ממאמר של עורכת-הדין חמדה נופך-מוזס, שהופיע בעתון "לאשה". בסוף המאמר כתוב: "ונשאלת השאלה הפשוטה, למה נשתנה לדע היחס לאשה הישראלית המודרנית בימינו? למה זה ועל מה זה, מה שהיה טוב, אנושי ומוסרי בימים שעברו, עת הונחו היסודות והערכים לחיינו, אינו טוב בימינו? ולמה זה חייבת האשה העברית לסבול יותר מנשים אחרות בעולם הנאור? והתשובה היא אכזרית. זהו באשמתם של אותם אישים ומוסדות דתיים וחילוניים כאחד העומדים בראש והאחראים לתחוקה של חיי המשפחה היהודית.

היכן הם אישים כשמעון בן-שטח, כרבנו גרשום מאיר הגולה? אין ספק - לא אלמן ישראל ולא חסרים חכמים ונבונים, בקיאים וחריפים בתורה, אשר אילו רק הקדישו מזמנם לליבון בעיות אלה ולבם היה כואב את כאבן של הנשים בישראל, היו מוצאים פתרון מתאים בתוך גבולות הדינים וההלכות. בזאת אין אנו מטיילים ספק.

הי"ר ט. סנהדראי:

חברי הכנסת, ביום 5 במארס שנה זו הועלתה הצעת חוק של חברי-הכנסת כהן-צידון: חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין, תשכ"ז-1967. הדיון עליה הסתיים, אבל היא לא הועמדה להצבעה. לפי בקשת השר, ובהסכמת המציע, נדחתה ההצבעה עד לאחר הפגרה. היום נצביע על הצעת החוק הנדונה.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

כשרציתי לנצל את זכותי להשיב, ובהיותי בדרך אל הדוכן, שאל אותי שר הדתות אם אני מוכן לדחות את ההצבעה עד לאחר הפגרה. הסכמתי. יושב-ראש הישיבה, חברי-הכנסת סרדינס, שאל אם אני מסכים, והסכמתי. הסכמתי לדחיית ההצבעה, אבל לא ויתרתי על זכותי להשיב. אני מבקש לאפשר לי להשיב.

הי"ר ט. סנהדראי:

עשה זאת בבקשה בחמש דקות.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כדי לדענן את זכרון חברי הבית, רצוני להזכיר כי מטרת הצעתי היתה לגבי העתיד, לא לגבי המקרים שכבר אירעו, לאפשר שבכתובה או בצורה אחרת תינתן לאשה הרשאה לפי ההלכה, או יפוי-כוח, ולפי הרשאה זו במקרה שהבעל ייעלם או יטוש את אשתו או שאי-אפשר יהיה להוכיח פטירתו, אפשר יהיה - לאחר פסק-דין מטעם בית-דין מוסמך לפי ההלכה - לתת לה את הגט, והיא לא תצטרך להיות עגונה כל ימי חייה.

בהשיבו על הצעתי אמר כבוד השר במליאת הכנסת, ביום 5 במארס 1968, שהבעיה שעוררתי חשובה, והפתרון של ההלכה היהודית הוא פתרון לעיקר הבעיות, אבל יש בשולי הבעיה גם מקרים חמורים. אני חושב שההלכה מצאה את הדרך לפתור את רוב הבעיות העיקריות, אך יש יוצאים מן הכלל. למען מקרים יוצאים מן הכלל אלה הבאתי את הצעת החוק שלי.

רצוני להזכיר מקרה טראגי ביותר: לאחרונה הת-בשרנו כי סוף סוף גילו את זהותם ואת מקום קבורתם של אלה שיצאו לפעולה בליל הגשרים, לפני עשרים

— הצעות חוק של חברי כנסת (כהן-צידון, סנהדראי, ורהפטיג); חוק שירותי הכבאות (תיקון) (סנהדראי, בן-מאיר) —

ובעיקר שהוא חי עם האשה מחר ומחרתיים, ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ואין הוא מוחל על דבר זה. זהו דבר בלתי-אפשרי. אתה רוצה לתת תחת כל מוסד הנישואין ולתת לכל בחורה, מיד כשהיא נישאת, הרשאה לגט. אפילו לא גט, אלא הרשאה לגט שאין לה למעשה כל ערך מבחינת ההלכה. אי-אפשר לבצע את הגט ויש בזה רק משום בזיון מוסד הנישואין. בדרך זו לא פתרת דבר.

הייתי מבין את המציעים גירושין ונישואין אזרי-חיים והרוצים לפתור את הבעיה של אלה שאינם רוצים לחיות לפי ההלכה. ואילו אתה, חבר-הכנסת כהן-צידון, מציע וטוען שחוק זה בא להסדיר את בעיית הנישואין של הרוצים לחיות לפי ההלכה ובכך, תסלח לי מאד אם אומר לך שאתה מציע הצעות שלא רק אינן בשלות די צורך, אלא מוכיחות חוסר הבנה אלמנטרית של ההלכה. משום כך אני מבקש להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

ה"ר ט. סנהדראי:

לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה, והשנייה, להסירה מסדר-היום. אני מעמידה אותן להצבעה זו מול זו.

שלמה כהן-צידון (נח"ל):

אני מבקש למנות את הקולות.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק

7 —

לדיון מוקדם בוועדה

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק

19 —

מסדר-היום

ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום נתקבלה.

יא. חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח—1968 (*) (קריאה ראשונה)

ה"ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים לסעיף ט' בסדר-היום: חוק שירותי הכבאות, (תיקון), תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה. רשות הדבור לסגן שר הפנים, לדברי תשובה.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. למעשה אפשר לקצר בתשובה, כי כל חברי הכנסת שהשתתפו בדיון על חוק זה היו בעד העברתו לוועדה. דומני שכולם הביעו דעתם שהחוק הוא חיוני.

כמה חברי כנסת שאלו מדוע עדיין לא הגענו לתקן מלא בשירותי הכבאות. הודעתי על תוספת של 120 איש לשירותי הכבאות, אך עוד לא הגענו לתקן מלא. זו בעיה של השנת עובדים מתאימים, והדבר אינו קל כלל. עושים כל מיני פעולות, מקיימים גם קורסים שונים כדי להכשיר אנשים לעבודה זו.

חבר-הכנסת יוסף תמיר טען שאין די עובדים במחלקה במשרד הפנים, וכי יש להכפיל את מספר העובדים. הוא גם טען שתקציב המחלקה אינו מספיק.

(*) "דברי הכנסת", חוב' כ"ט, עמ' 2189.

החוק יש פיקוח על הציוד, ואם הציוד מתקלקל כתוצאה משימוש לא-נכון, אפשר לחייב את בעל הציוד לקנות ציוד חדש. דומני שזאת הסנקציה הטובה ביותר. אינני יודע אם היה סעיף עונשין פותר את הבעיה. קשה מאד יהיה לדעת — אם הציוד נמצא בחוץ — מי השתמש בו. וגם אם ילדים השתמשו בו — האם תענוש אותם? מוטב שבעל הציוד, מתוך דאגה לחידושו, ישמור עליו ויחזיק אותו במקום שמור או בדרך אחרת. על כל פנים ידאג לכך שציוד זה לא יתקלקל.

חברי כנסת דיברו על הצורך בציוד וברכב כבאות. דומני שברכב כבר הגענו כמעט למיליו הצרכים ועכשיו יש גם הסדר עם הג"א. פועלים לשילוב של פעולות הג"א ופעולות הכבאות. מבחינה זו גם הג"א מוכן לעזור לאותן רשויות מקומיות שאין להן רכב, באופן שהרכב יגיע מתוך המלאי של הג"א, ואחר-כך יחזירו אותו באשראי מאד נוח. אבל כמעט בכל הישובים כבר יש תקן מלא של רכב. הלוואי והיינו נמצאים במצב כזה גם בקשר לכוח-אדם, שהוא עדיין קשה.

חבר-הכנסת מיקוניס ערער על הסעיף הקובע, שאם יש בעל ויש מחזיק, יש לחלק את ההוצאות בין הבעל והמחזיק בשווה, והוא הציע שהחלוקה תיעשה באופן אחר. אותו סעיף קובע שאפשר לקבוע דרך אחרת, על-ידי הסכם או על-ידי כך שאחד הצדדים יפנה לבית-המשפט שיקבע אחוז אחר ולא אחוז שווה. ממילא מגיעים לאותו הסדר של חלוקה שונה של אחוזים, דבר שאי-אפשר לקבוע מראש.

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הפנים.

הי"ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח—1968, לוועדת הפנים נתקבלה.

הי"ר ט. סנהדראי:

הישיבה הבאה של הכנסת — ביום שני הבא בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

מתרעם שהכבאים לא רצו לקבל חלק מעצותיו. כי בכל זאת ייתכן מאד שכבאי מבין במקצוע יותר משמבין בו חבר-הכנסת שטרן. כל אחד במקצועו. ואינני יכול לומר שאפילו כאשר בא חבר הכנסת לכבאים ואומר להם שמבחינה מקצועית עליהם לנהוג בדרך אחרת, חייבים הם לקבל זאת. אם אינם כבאים טובים, יש להחליפם או להנכסם. אבל לא יכול כל אדם שעובר, אפילו הוא חבר כנסת או שר, לתת להם הוראות. יש כבאים ורבי-כבאים, והם מטפלים בזה.

חבר-הכנסת אבנרי הציע שירות ארצי של כבאות, רעיון שאולי ביום מן הימים נגיע אליו. בכלל אינני שולל את הרעיון הזה. לעת-עתה אנחנו הולכים בכיוון של שיתוף-פעולה על-ידי הקמת איגודי ערים. היינו רוצים לצמצם את מספר איגודי הערים, ולמעשה לחלק את הארץ למספר קטן יותר של אזורים, כדי ששירותי הכבאות יחלוש על אזור גדול יותר. אינני יודע אם צריך להיות שירות ארצי. ארצנו איננה קטנה כל-כך, היא גם גדלה, וגם קודם-לכן לא היתה כה קטנה כפי שחשבנו. אבל יש לפעול למען הידוק שיתוף-הפעולה והפחתת מספרם של איגודי ערים.

אגב, חבר-הכנסת אבנרי גם התרעם וגם נתן תשובה על כך מדוע בשעת נאומו לא היה סגן השר בכנסת. הוא לא צדק בתרעומת שלו, אבל צדק בתשובתו. הנושא לא היה על סדר-היום של אותה ישיבה. ניסו להתקשר אתי ולא יכלו למצוא אותי. הייתי כמובן עסוק במקום אחר. לא ידעתי בכלל שידונו בחוק שירותי הכבאות. רק לאחר מעשה נודע לי שהיה דיון. גם אני מסכים עם חבר-הכנסת אבנרי שיש להנהיג סדרים טובים יותר בעניינים אלה.

חבר-הכנסת טיאר ולוי דיברו על הגברת תודעת השריפות בקרב תלמידי בתי-הספר ובקרב ההורים, על התרגילים שיש לערוך בבתי-הספר. כל אלה דברים טובים הם, וגם פועלים לפיהם. חבר-הכנסת לוי הוא חבר בוועדת החינוך, אולי יעלה שם את העניין הזה. הגברת תודעה בקרב ילדי בתי-הספר היא בעיה חינוכית. גם חבר-הכנסת טיאר דיבר על כך. בזה לא מטפלים הכבאים ולא שירותי הכבאות. זו בעיה חינוכית יותר משהיא בעיה של השירות ובעיה מקצועית.

חבר-הכנסת טיאר ביקש להכניס סעיף עונשין מיוחד למשתמשים בציוד כבאות ללא צורך. לפי הצעת

הישיבה נעלה בשעה 15.41.

3. תיקון התוספות לחוק העיקרי
התוספת הראשונה והתוספת השניה לחוק העיקרי
יתוקנו בהתאם לאמור בתוספת לחוק זה.
4. תחולת החוק העיקרי
הוראות סעיפים 4, 8, 11, 12 ו-14 לחוק העיקרי
יחולו גם לגבי התקציב הנוסף.
5. תחילה
תחילתו של חוק זה ביום ג' בניסן תשכ"ח (1 באפריל 1968).
6. פרסום החוק
על אף האמור בסעיף 2(ד) לחוק המעבר, תש"ט – 1949', יפורסם חוק זה ברשומות תוך חודש מיום קבלתו בכנסת.

תוספת ראשונה

תקציב נוסף לשנת 1968/69	הסעיפים	תקציב נוסף לשנת 1968/69	הסעיפים
ל"י		ל"י	
500,000,000	חלק א' הכנסה רגילה		הכנסה
300,000,000	הכנסות שונות	סה"כ כללי 300,000,000 (–)	
300,000,000	32 מילווה לבטחון המדינה		
200,000,000	העברה מחלק ג'	500,000,000	חלק א' הכנסה רגילה
	חלק ג' הכנסות מקרנות תמורה, מילואות וגביית לתקציב פיתוח, לתשלום חובות ולהוצאות מיוחדות		חלק ג' הכנסה מקרנות תמורה, מילואות וגביית לתקציב פיתוח, לתשלום חובות ולהוצאות מיוחדות
(–) 200,000,000	העברה לחלק א'	(–) 200,000,000	חדות

תוספת שניה

תקציב נוסף לשנת 1968/69	הסעיפים	תקציב נוסף לשנת 1968/69	הסעיפים
ל"י		ל"י	
(–) 15,000,000	72 פיתוח כבישים ושיקומם		הוצאה
	74 בנינים למוסדות ציבוריים וממשלתיים	סה"כ כללי 300,000,000	
(–) 18,200,000	מוסדות רפואיים	500,000,000	חלק א' הוצאה רגילה
(–) 4,000,000	מוסדות סעד		חלק ג' הוצאה לתקציב פיתוח, לתשלום חובות ולהוצאות מיוחדות
(–) 1,000,000	מוסדות חינוך	(–) 200,000,000	חדות
(–) 1,500,000	מוסדות חינוך גבוה		חלק א' הוצאה רגילה
(–) 1,000,000	הכשרה מקצועית	500,000,000	ההוצאה למשרדים
(–) 500,000	מוסדות דת	500,000,000	06 משרד הבטחון
(–) 200,000	בתי משפט	500,000,000	
(–) 1,500,000	משטרה ובתי סוהר		חלק ג' הוצאה לתקציב פיתוח, לתשלום חובות ולהוצאות מיוחדות
(–) 1,000,000	שירות השידור	(–) 200,000,000	סך ההוצאה לתכניות פיתוח
(–) 4,500,000	בנייני ממשלה	(–) 179,000,000	50 חקלאות
(–) 3,000,000	76 הלוואות לרשויות מקומיות	(–) 23,500,000	53 מפעלי מים
(–) 5,000,000	78 תיירות	(–) 9,500,000	56 מחצבים ומכרות
(–) 4,000,000	79 מפעלים שונים	(–) 10,000,000	63 תעשייה ומלאכה
(–) 2,200,000	80 קווים וקידוחי נפט	(–) 8,100,000	65 תחבורה
(–) 7,500,000	תשלום חובות והוצאות מיוחדות	(–) 15,000,000	68 דואר
(–) 10,000,000	85 מלאי והון חוזר תקציבי	(–) 50,000,000	70 שיכון
(–) 10,000,000	91 תקציבים מיוחדים		

(1) ס"ח 1, תש"ט, עמ' 1.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- לסעיף 1
א. **אבנרי מציע:**
במקום „300,000,000 ל"י יבוא „299,999,999 ל"י.
- לסעיף 50 – **חקלאות**
הצעת הוועדה – 23,500,000 ל"י (–).
ש. **מיקוניס מציע:**
למחוק סעיף 5038 – ריכוז אשראי והבראה כספית של מושבים.
- לסעיף 63 – **תעשייה ומלאכה**
הצעת הוועדה – 10,000,000 ל"י (–).
- ש. **מיקוניס מציע:**
למחוק סעיף 6320.321/06 – השקעות והל' וואות למוסדות פיננסיים לפיתוח המלאכה.
- לסעיף 70 – **שיכון**
הצעת הוועדה – 50,000,000 ל"י (–).
ש. **מיקוניס מציע:**
למחוק את הסעיף.
- לסעיף 91 – **תקציבים מיוחדים**
הצעת הוועדה – 11,000,000 ל"י (–).
א. **אבנרי מציע:**
למחוק את הסעיף.

ד. הצעת חוק המכר, תשכ"ח – 1968

- פרק א': הוראות כלליות**
1. **מהות המכר**
מכר הוא הקניית נכס תמורת מחיר.
2. **הספקת נכס**
חוזה להספקת נכס, שיש להפיקו או לייצרו, רואים אותו כחוזה מכר, זולת אם המזמין קיבל עליו לתת את עיקר החומרים הדרושים להפקת הנכס או לייצורו.
3. **חליפין**
הוראות חוק זה יחולו, בשינויים המחוייבים, גם על חליפין.
4. **תחולה**
(א) הוראות חוק זה יחולו על מכר של מטלטלין ובשינויים המחוייבים – גם על מכר של מקרקעין וזכויות.
(ב) הוראות חוק זה יחולו כשאין בדן אחר הור' אות מיוחדות לעניין הנדון, ובאין כוונה אחרת משתמעת מן ההסכם בין הצדדים.
5. **הסכם נוהג**
(א) פרטים של חוזה מכר שלא נקבעו בהסכם בין הצדדים יהיו לפי הנוהג שהצדדים להסכם ראו אותו כמקובל עליהם בעסקאות קודמות שביניהם, ובאין נוהג כזה – לפי הנוהג שעדדים סבירים רואים אותו כחל בעסקאות מאותו סוג.
(ב) נזקקו הצדדים לביטויים או לתניות, שנוהגים להשתמש בהם בהליכות סחר, יפורשו הביטויים והתניות בהתאם למשמעות הנודעת להם בסחר הנדון.
6. **תוס'לב**
חיוב הנובע מחוזה מכר יש לקיימו בדרך מקובלת ובתוס'לב; והוא הדין לגבי השימוש בזכות הנובעת מן החוזה.
- פרק ב': חיובי הצדדים**
סימן א': חיובי המוכר
7. **חובת מסירה והעברה**
המוכר חייב למסור לקונה את הממכר ולהעביר לו את הבעלות בו.
8. **מסירה כיצד?**
(א) מסירת הממכר תהא בהעמדת הממכר לרשות הקונה.
(ב) היה הממכר חלק מתוך צובר של נכסים, תהא המסירה בעשיית כל הדרוש כדי לאפשר את ייחוד הממכר וקבלתו על ידי הקונה.
(ג) הוסכם על הובלת הממכר על ידי מוביל, תהא המסירה בהעמדת הממכר לרשות המוביל, ובלבד שה' מוביל אחראי כלפי הקונה על פי חוזה ההובלה.
9. **מועד המסירה**
(א) מקום שהממכר לא נמסר על אתר, תהא המ' סירה זמן סביר לאחר גמירת החוזה.
(ב) הוסכם על מסירה תוך תקופה פלוגית, רשאי המוכר לקבוע את מועד המסירה בתוך אותה תקופה.
(ג) במקרים האמורים בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), על המוכר להודיע לקונה זמן סביר מראש על מועד המסירה.
10. **מקום המסירה**
(א) המסירה תהא במקום עסקו של המוכר, ובאין למוכר מקום עסק – במקום מגוריו הקבוע.
(ב) ידעו הצדדים בעת גמירת החוזה, שבמועד המסירה יימצא הממכר במקום פלוני, תהא המסירה באותו מקום.
(ג) הוסכם על הובלת הממכר על-ידי מוביל, תהא המסירה במקום שהוסכם עליו עם המוביל האחראי כא' מור בסעיף 8(2).
11. **אי-התאמה**
המוכר לא קיים את חיוביו, אם מסר –
(1) רק חלק מהממכר או כמות גדולה או קטנה מן המוסכם;
(2) נכס שונה או נכס מסוג או תיאור שונה מן המוסכם;
(3) נכס שאין בו האיכות או התכונות הדרושות

(ב) ניתנה הודעת אי-התאמה בדרך המקובלת בנסיבות העניין, וכאי הקונה להסתמך עליה אף אם איחרה להגיע לתעודתה או לא הגיעה אליה כלל.

18. פגם בזכות

(א) המוכר חייב למסור את הממכר כשהוא נקי מכל שעבד, עיקול וזכות אחרת של צד שלישי.

(ב) על המוכר להודיע לקונה מיד על כל תביעת זכות לגבי הממכר שידע או שהיה עליו לדעת עליה לפני מסירת הממכר.

סימן ב': חיובי הקונה

19. חובת תשלום וקבלה

הקונה חייב לשלם למוכר את המחיר ולקבל את הממכר.

20. חישוב המחיר

(א) לא הוסכם על המחיר או על דרך קביעתו, ישולם המחיר הראוי.

(ב) נקבע המחיר לפי משקל, יחושב לפי המשקל הנקי.

21. המועד לתשלום המחיר ומקומו

המחיר ישולם במועד מסירת הממכר ובמקום עסקו של המוכר, ובאין למוכר מקום עסק - במקום מגוריו הקבוע.

22. העברת הסיכון

(א) אבד או נתקלקל הממכר לפני שהקונה קיבל אותו, משוחרר הקונה מחיוביו, וזולת אם אבד או נתקלקל, מסיבה שאין המוכר אחראי לה, אחרי שהמוכר עשה את המוטל עליו למסירתו והקונה הפר את חובתו לקבלו.

(ב) הוסכם על הובלת הממכר והמוכר מסרו למוכר בל האחראי כאמור בסעיף 8(ג), אין הקונה משוחרר מחיוביו אם אבד או נתקלקל הממכר אחרי שנמסר למוכר בל מסיבה שאין המוכר אחראי לה.

סימן ג': הוראות משותפות למוכר ולקונה

23. חיובים מקבילים

חובת המוכר למסור את הממכר וחובת הקונה לשלם את מחירו הם חיובים מקבילים שיש לקיימם בד בבד.

24. הוצאות מסירה וקבלה

הוצאות מסירת הממכר יחולו על המוכר; הוצאות קבלת הממכר יחולו על הקונה.

25. החזרת הוצאות

הוציא צד אחד הוצאות תחלות על הצד השני, וכאי הוא להחזרתן בצירוף ריבית עליהן בשיעור המלא לפי חוק פסיקת ריבית, תשכ"א-1961¹, מיום הוצאתן ועד יום החזרתן.

26. מסמכים המתייחסים לממכר

הוראות חוק זה בעניין מסירת הממכר וקבלתו כוחן יפה גם לגבי מסירה וקבלה של המסמכים המתייחסים לממכר.

לשימושו הרגיל או המסחרי או למטרה מיוחדת המשתמעת מן ההסכם;

(4) נכס שמבחינת סוגו, תיאורו, איכותו או תכונותיו אינו מתאים לדגם או לדוגמה שהוצגו לקונה, וזולת אם הוצגו ללא קבלת אחריות להתאמה;

(5) נכס שאינו מתאים מבחינה אחרת למה שהוסכם בין הצדדים.

12. ידיעה על אי-התאמה

אין הקונה זכאי להסתמך על אי-התאמת הממכר כאמור בסעיף 11 (להלן - אי-התאמה) אם ידע עליה בעת גמירת החוזה.

13. בדיקת הממכר

(א) על הקונה לבדוק את הממכר מיד לאחר קבלתו.

(ב) הוסכם על הובלת הממכר, על הקונה לבדוק אותו מיד לאחר שהגיע למקום הייעוד, ואם הועבר הממכר למקום אחר בלי שהקונה בדק אותו והמוכר ידע או היה עליו לדעת על אפשרות של העברה כזאת - מיד לאחר שהגיע הממכר למקום האחר.

(ג) על המוכר לתת לקונה, לפי דרישתו, הזדמנות נאותה לבדוק את הממכר לפני המועדים האמורים בסעיף פים-קטנים (א) ו- (ב).

14. הודעה על אי-התאמה

(א) על הקונה להודיע למוכר על אי-התאמה מיד לאחר מועד הבדיקה לפי סעיף 13 (א) או (ב) או מיד לאחר שגילה אותה, הכל לפי המוקדם יותר.

(ב) לא הודיע הקונה על אי-התאמה כאמור בסעיף קטן (א), אין הוא זכאי להסתמך עליה.

15. אי-התאמה נסתרת

לא היתה אי-התאמה ניתנת לגילוי בבדיקה סבירה, וכאי הקונה להסתמך עליה על אף האמור בסעיף 14, ובלבד שנתן למוכר הודעה עליה מיד לאחר שגילה אותה; אולם במכירת נכס נד אין הקונה זכאי לחזור בו מן החוזה אם נתן הודעה כאמור לאחר שעברו שנתיים ממסירת הממכר, ואין הוא זכאי ליתר התרופות בשל הפרת חוזה אם נתן את ההודעה לאחר שעברו ארבע שנים ממסירת הממכר.

16. העלמת אי-התאמה

היתה אי-התאמה נובעת מעובדות שהמוכר ידע או היה עליו לדעת עליהן בעת גמירת החוזה ולא גילה אותן לקונה, וכאי הקונה להסתמך עליה על אף האמור בסעיף פים 14 ו-15 או בכל הסכם, ובלבד שנתן למוכר הודעה עליה מיד לאחר שגילה אותה.

17. הוראות נוספות בדבר ההודעה

(א) קונה המודיע על אי-התאמה יפרט אותה פירוט סביר ויתן למוכר הזדמנות נאותה לבדוק את הממכר.

¹ ס"ח 348, תשכ"א, עמ' 192.

פרק ג': תרופות

27. הוראה כללית

הוראות פרק זה באות להוסיף על כל דין אחר בעניין התרופות בשל הפרת חוזה.

28. ניכוי מהמחיר

הפר המוכר חיוב כאמור בסעיף 11 ולא תיקן את הדבר תוך זמן סביר אחרי שהקונה נתן לו הודעה על כך, ואין הקונה רוצה לתבוע את ביצוע החוזה או לחזור בו ממנו, זכאי הוא לנכות מן המחיר את הסכום שבו פחת שווי הממכר עקב אי-ההתאמה לעומת שוויו לפי החוזה.

29. דין כמות עודפת

מסר המוכר לקונה נכסים בכמות יתירה על המוסכם, והכמות היתירה ניתנת להפרדה ללא הוצאות או טרחה בלתי-סבירות, אין הקונה זכאי לחזור בו בשל כך מן החוזה, אלא זכאי הוא, תוך זמן סביר, להודיע למוכר שהוא דוחה את הכמות היתירה; לא עשה כן, ישלם את מחירה לפי השיעור המוסכם.

30. מכירה על פי מיפרט

(א) ניתנה לקונה הזכות לקבוע מידה, מניין, משקל או נתונים אחרים הנוגעים לממכר או לתנאי המכר, והקונה לא קבעם תוך הזמן המוסכם בחוזה, ובאין זמן מוסכם – תוך זמן סביר אחרי שקיבל דרישה לכך מאת המוכר, זכאי המוכר, תוך זמן סביר, לחזור בו מן החוזה כאילו הופר או לקבוע נתונים אלה בעצמו בהתחשב בצרכיו של הקונה במידה שהם ידועים לו.

(ב) קבע המוכר נתונים כאמור והודיע על כך לקונה, תהא קביעתו מחייבת, זולת אם קבע הקונה את הנתונים מיד לאחר שקיבל את ההודעה.

31. זכות עיכובן

(א) למוכר תהא זכות עיכובן על הממכר כדי תשלום הסכומים המגיעים לו מן הקונה עקב עסקת המכר; וכן תהא זכות עיכובן לקונה כדי תשלום הסכומים המגיעים לו מן המוכר, אם קיבל את הממכר ועליו להחזירו למוכר.

ה. הצעת חוק המתנה, תשכ"ח – 1968

1. **מהות המתנה**
 - (א) מתנה היא הקניית נכס שלא בתמורה.
 - (ב) דבר-המתנה יכול שיהיה מקרקעין, מטלטלין או זכויות.
 - (ג) מתנה יכול שתהיה בביתורו של הנותן על זכות כלפי המקבל או במחילתו של הנותן על חיוב המקבל כלפיו.
2. **מתנה לאלתר**

מתנה נגמרת בהקניית דבר-המתנה על ידי הנותן למקבל תוך הסכמה ביניהם שהדבר ניתן במתנה.
3. **חוקת הסכמה**

חוקה על מקבל המתנה שהסכים למתנה, זולת אם
4. **תנאים וחייבים**

מתנה יכול שתהיה על תנאי ויכול שתחייב את המ-
קבל לעשות מעשה בדבר-המתנה או להימנע מעשותו;
נותן המתנה רשאי לדרוש מהמקבל את מילוי החיוב,
ורשאי לדרוש זאת מי שהחיוב הוא לזכותו, ואם היה בדבר
עניין לציבור – היועץ המשפטי לממשלה או בא-כוחו.
5. **התחייבות לתת מתנה**
 - (א) התחייבות לתת מתנה בעחיד טעונה מסמך בכתב.
 - (ב) כל עוד מקבל המתנה לא שינה את מצבו

(ב) מי שיש לו זכות עיכובן לפי סעיף קטן (א) זכאי לדחות את הובלת הממכר או לשמור לעצמו את הזכות לשלוט בו תוך כדי הובלתו ולמנוע את קבלתו על-ידי הצד השני.

32. קיוון

חובות שהצדדים חבים זה לזה עקב עסקת מכר אחת ניתנים לקיוון.

פרק ד': שונות

33. העברת הבעלות

הבעלות בממכר עוברת לקונה במסירתו, אם לא הסכימו הצדדים על מועד אחר או על דרך אחרת להע-
ברת הבעלות.

34. תקנת השוק

נמכר נכס גד על-ידי מי שעוסק במכירת נכסים מסוג הממכר והמכירה היתה במהלך הרגיל של עסקיו, עוברת הבעלות לקונה נקיה מכל שעבוד, עיקול וזכות אחרת בממכר, אף אם המוכר לא היה בעל הממכר או לא היה זכאי להעבירו כאמור, ובלבד שהקונה קנה וקיבל אותו לחזקתו בתום-לב.

35. תיקון פקדת הנויקין (נוסח חדש)

בפקדת הנויקין (נוסח חדש) ¹, בסעיף 53 במקום הקטע המתחיל „בתום-לב בשוק חופשי“ ועד סוף הסעיף יבוא „בתום-לב בהתאם לסעיף 34 לחוק המכר, תשכ"ח-1968“.

36. ביטול

הספר הראשון של המגלה – בטל.

37. תחילה והוראת מעבר

תחילתו של חוק זה ביום ט' בתשרי תשכ"ט (1 באוקטובר 1968); על מכר שנעשה לפני תחילתו של חוק זה יוסיף לחול הדין הקודם.

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 266.

היה הדבר ברשות המקבל - בהודעת הנותן למקבל על המתנה; והכל כשאין בדין אחר הוראות מיוחדות לענין הנדון.

7. ביטול

הספר השביעי של המגלה - בטל.

8. תחילה והוראת מעבר

תחילתו של חוק זה ביום ט' בתשרי תשכ"ט (1) באוקטובר 1968; על מתנה, ועל התחייבות לתת מתנה, שנעשו לפני תחילת חוק זה, יסיף לחול הדין הקודם.

בהסתמך על ההתחייבות, רשאי הנותן לחזור בו ממנה, זולת אם ויתר בכתב על רשות זו.

(ג) מלבד האמור בסעיף קטן (ב), רשאי הנותן לחזור בו מהתחייבותו אם היתה החזרה מוצדקת בהתנהגות מחפירה של מקבל המתנה כלפי הנותן או כלפי בן משפחתו או בהרעה ניכרת שחלה במצבו הכלכלי של הנותן.

6. דרכי ההקניה

הבעלות בדבר המתנה עוברת למקבל במסירת הדבר לידו, או במסירת מסמך לידו המזכה אותו לקבלו, ואם

הסתיוגיוות לחוק הנ"ל

4. זכין לאדם שלא בפניו

הקניית דבר המתנה על ידי הנותן לאדם שלישי מתוך כוונה לזכות את המקבל, דינה כהקנייתו למקבל, זולת אם הודיע המקבל לנותן על דחיית המתנה תוך זמן סביר לאחר שנודע לו עליה.

הוספת סעיף

אחרי סעיף 3 יבוא:

י. ה. קלינגהופר ומ. אונא מציעים להוסיף את הסעיף הבא ולשנות בהתאם את מספרי שאר הסעיפים:

ו. הצעת חוק הנישואין האזרחיים, תשכ"ו-1966

(הוגשה על-ידי חבר הכנסת ש. מיקוניס)

(2) הורים, צאצאים, אחים ואחיות, לרבות הורים חורגים, ילדים חורגים, אח חורג ואחות חורגת.

4. מינוי רשמי נישואין אזרחיים

שר הפנים ימנה רשמי נישואין אזרחיים שמתפקידם לערוך נישואין אזרחיים ולרשםם.

5. פרסום ועריכת נישואין

(א) לא ייערכו נישואין אזרחיים אלא לאחר שפורסמה הודעה על כוונת בני הזוג להינשא; הפרסום ייעשה בדרך ובמועד שנקבעו בתקנות.

(ב) רשם הנישואין האזרחיים יכריז על בני הזוג כבעל ואשה אם נתמלאו בהם כל התנאים שבחוק זה והם הביעו לפניו רצונם החופשי להינשא זה לזה.

6. תוקף נישואין אזרחיים

נישואין אזרחיים שנערכו בהתאם להוראות חוק זה יהיו תופסים לכל דבר ואין לערער עליהם בפני כל רשות שיפוטית או מינהלית.

7. ביצוע ותקנות

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו.

דברי הסבר

ישראל היא אחת הארצות המעטות בעולם שאינה מאפשרת לתושביה להינשא בנישואין אזרחיים. העובדה שאין בארץ אלא נישואין דתיים לא זו בלבד שהיא מאל-צת אנשים לעבור טקס דתי אף אם אין הם מאמינים, אלא שהיא שוללת מאת מספר ניכר של תושבי הארץ כל אפשרות להינשא כרצונם. יש והדת שומרת עדיין על

1. נישואין אזרחיים

על אף האמור בכל דין רשאי כל אדם בישראל להינשא נשא בנישואין אזרחיים, אם הוא כשיר לכך על-פי הוראות חוק זה.

2. כשירות להינשא

אדם כשיר להינשא בנישואין אזרחיים אם נתקיימו בו כל אלה:

(1) מלאו לו 18 שנה או, בנערה, מלאו לה 17 שנה, או שבית המשפט המחוזי התיר לה להינשא על-פי הוראות סעיף 5 לחוק גיל הנישואין, תשי"ז-1950¹;

(2) הוא שפוי בדעתו;

(3) הנישואין אינם נוגדים את הוראות החוק לתיקון דיני העונשין (ריבוי נישואין), תשי"ט-1959²;

(4) הוא גר בישראל לפחות חודש ימים לפני עריכת הנישואין.

3. איסור להינשא לקרוב

(א) לא יינשא אדם בנישואין אזרחיים לאחד מאלה:

(1) הורים או הורי הורים או צאצאים, שלו או של מי שהיה בן-זוג;

(2) אח או אחות, לרבות אח או אחות מאו-מצים;

(3) הורה על-ידי אימוץ או ילד מאומץ, שלו או של מי שהיה בן-זוג.

(ב) לענין סעיף קטן (א) -

(1) אין נפקא מינה אם קירבת המשפחה נוצרה על-ידי לידה בנישואין או מחוץ לנישואין;

¹ ס"ח 57, תשי"ז, עמ' 286.

² ס"ח 285, תשי"ט, עמ' 144.

ריבוי נישואין (סעיף 2), והוא קובע סייגים למניעת נישואין בין קרובי משפחה (סעיף 3).
נישואין אזרחיים ייערכו בפני רשמים, שימונו על-ידי שר הפנים לעניין זה (סעיף 5). טקס הנישואין אינו טעון נוסחה מסוימת, אלא שהרשם יכריז על בני הזוג כבעל ואשה, אם הביעו לפניו את רצונם החופשי להינשא זה לזו (סעיף 6).

איסורים שאין להם כל הצדקה בימינו אנו (כגון איסור נישואין בין כהן וגרושה) ויש שהדת אוסרת בכלל נישואי תערובת. איסור אחרון זה, קשה להבין קיומו במדינה נאורה שהצטרפה לאמנות בין-לאומיות האוסרות במפורש כל הפליה מטעמי דת או גזע.

החוק המוצע בא לתקן מעוות זה ולאפשר לכל אדם בארץ שרצונו בכך להינשא בנישואין אזרחיים (סעיף 1). אין החוק פוגע בהוראות הדנות בגיל נישואין או באיסור

ז. הצעת חוק בית המשפט למעמד אישי (ייעוץ נישואין), תשכ"ז-1967

(הוגשה על-ידי חבר-הכנסת ש. כהן-צידון)

6. בבירור ו/או בישיבה מוקדמת יברר השופט באורח בלתי-פורמלי את האפשרויות למציאת הסדר שיניח את דעת כל הצדדים המעוניינים.

7. בבירור ו/או בישיבה המוקדמת יהיה השופט מוסמך, לאחר עיון בתצהירים ושמיעת בעלי הדין:

(א) לפסוק מוזנות זמניים לתקופה שתיראה בעיניו.

(ב) לצוות בדבר החזקתו של קטין לתקופה שתיראה בעיניו.

(ג) לבקש תסקיר של פקיד סעד או יועץ נישואין.

(ד) להעניק לבעל ולאשה ייעוץ על-ידי יועץ נישואין לתקופה שתיראה בעיני בית-המשפט, ובלבד שלא תינתן החלטה לפי סעיף זה אלא בהסכמתם המלאה של הבעל והאשה גם יחד לאחר שבית-המשפט הסביר להם את מטרתה ואת היתרונות העלולים לצמוח מן הייעוץ.

(ה) לתת צווים זמניים (לתקופה מוגבלת או עד לפסק דין של בית-משפט או בית-דין מוסמך) האוסרים על בן-זוג להתגורר עם בת-זוגו, או על בת-זוג לגור עם בן-זוגה או להיפגש אתו או לבוא למקום עבודתו או למגורי הוריו, וכל איסור נוסף ואחר שמטרתו למנוע מעשי אלימות צפויים, או להגן על בן-זוגו ועל קטיני הזוג הנחונים בסכנה.

(ו) להמליץ (לסיום הסכסוך בין בן-הזוג) תקיפת נסיון לשלום בית, לקבוע שאין מקום לגירושין או גם לקבוע שלמען בטחון הזוג או לילדיהם ו/או למען בריאותם הנפשית והפיסית של הזוג ו/או לילדיהם, הגירושין רצויים.

8. ניתנה החלטה לפי סעיף 7 (ד) לעיל, יומן יועץ הנישואין לכל ישיבה של בית-המשפט ותישמע דעתו בשטחים שהם בתחום פעולתו.

9. דיון של בית-המשפט יהיה בדלתיים סגורות, ופרט לצדדים ופרקליטיהם, פקידי בית-משפט, יועצי נישואין ופקידי הסעד העוסקים בעניין פלוני, לא יהיה נוכח בו אדם אלא ברשות בית-המשפט.

10. שר המשפטים יתקין תקנות בדבר כשירות יועצי נישואין ודרך מנויים וכן תקנות דיון בבית-המשפט למעמד אישי.

1. לצורך חוק זה תהיה למונחים הבאים המשמעות המצוינת בסעיף זה:—

„בית-משפט למעמד אישי” — בית-המשפט המ-
חוי בשבתו לדון בענייני המעמד האישי הנחונים
לשיפוטו לפי כל חוק מחוקי הכנסת;

„שופט” — שופט בית-המשפט למעמד אישי;
„בית-המשפט” — בית-המשפט למעמד אישי
כמוגדר לעיל;

„יועץ נישואין” — מי שכשיר ליעץ בענייני
נישואין ושר המשפטים מינה אותו ליועץ נישואין
לעניין חוק זה;

„פקיד סעד” — כהגדרתו בחוק שירותי הסעד,
תשי"ח-1958;

„סכסוך נישואין” — כל סכסוך שיתגלה בפני
מדור התלונות של משטרת ישראל או בפני כל
ערכאה שהיא בארץ ובה יהיה סבור בית-המשפט
או בית-הדין (הכל לפי העניין), תוך כדי בירור
העניין המובא לפניו, שעל בית-משפט או בית-דין
למעמד אישי לחוות את דעתו על טיב הסכסוך
והדרך שיש לנקוט בה כדי להביא את הסכסוך
לסיומו;

„זוג נשוי” — זוג נשוי בטקס נישואין בעלי תוקף
במקום עריכתם או בתקופת עריכתם.

2. נתגלה בפני בית-המשפט או בפני בית-דין מוס-
מך, תוך כדי בירור שהובא בפניו על-ידי זוג נשוי, שאכן
יש סכסוך בין בני הזוג הראוי לליבון, רשאי בית-המשפט
או בית-הדין, נוסף לכל הצעדים וההחלטות הנדרשים
ממנו בגין אותו דיון המובא לפניו, להפנות את הזוג לבית-
המשפט למעמד אישי.

3. הגיש בן-זוג נגד בן-זוגו תלונה למדור התלונות
של משטרת ישראל, או הובא לידיעת תחנת משטרה
סכסוך המור בעקבות אלימות המסכן חיי משפחה ושלום
בית בין בני זוג נשוי, מוסמך קצין המשטרה, בדרגה שלא
פחות מפקד, לבקש מאת בית-המשפט למעמד אישי
להזמין את הזוג הנשוי לבירור.

4. רשאי בן-זוג מיזמתו הוא להגיש תביעה לשלום
בית בפני בית-משפט למעמד אישי.

5. הוגשה תביעת מוזנות או תביעה בדבר החזקת
קטין לבית-המשפט, יוזמו מיד הצדדים לישיבה מוקדמת
בלשכתו של השופט.

דברי הסבר

די החלטות ופסקי־דין המכריעים בשאלות כספיות וב־חילוקי דעות בדבר חוקה פיסית בילדים ומשאירים את השאלה העיקרית ללא פתרון.

מאמרו של יצחק שילה, שופט בית־המשפט המחוזי בתל־אביב, תחת הכותרת „דרושים תיקונים בדיני המעמד האישי“, אשר פורסם בעתון „הארץ“ מיום 29 בנובמבר 1966, דן בפרוטרוט בנושא זה. נאמר בו בין היתר: „הגיע הזמן להודות בכך כי שלום בית המשפחה אינו עניינם הפרטי של בני־הזוג, וכי לציבור יש אינטרס לגיטימי בקיום יחסי נישואין תקינים מאחר והפרתם גורמת נזק חברתי וחומרי ופוגמת במהלך חינוך הילדים. מאידך ניתן לומר, כי זכאי כל אדם בימינו, הזקוק לכך, לקבל מה־מדינה טיפול מקצועי בקשיי חיי הנישואין שלו בדיוק כמו שזכאי הוא לטיפול רפואי בגופו ובנפשו“.

דרושים יועצי נישואין שיהיו מוכשרים ל„ייעץ“ ובשעת הצורך גם לטפל טיפול פסיכותרפויטי בבעיות נישואין ויש צורך בקביעת דרכי הכשרתם ומינוים. רואה אני ביועצי הנישואין שירות עזר לבית־משפט כמו קציני מבחן ופקידי סעד ומנית אני כי בית־המשפט יכבד את מסקנותיהם בתחומם המקצועי.

כמו כן יש צורך בתקנות דיון שתאפשרנה דיון פחות פורמלי מזה הנהוג כיום.

לטווח ארוך יותר יהיה רצוי למזג את כל החוקים הדנים בענייני מעמד אישי (כגון חוק האימוץ, חוק הכשרות המשפטית וכו') וכן גם את כל תקנות הדיון בשטח זה.

טרגדיות מרובות קרו במדינת ישראל כתוצאה מאי־מתן סעד ייעוץ והדרכה לזוג נשוי הנתון בסכסוכים תמידיים. משטרת ישראל טיפלה פעמים מרובות במקרי רצח ומעשי אלימות חמורים שהיו נמנעים אילו הסכסוך בין בני־הזוג היה מוצא לו פתרון על־ידי השכנת שלום בית ברי־קיימא או על־ידי גירושין.

מאידך גיסא, תביעות מזונות בפני בית־המשפט הן למעשה סיבוב ראשון של התדיינות בגירושין בין בני־הזוג. בעל ו/או אשה נשואים מנצלים עובדת הסמכות המקבילה בכמה ענייני אישות, בפני בתי־הדין הרבניים ובפני בתי־המשפט של המדינה, כדי להסתיר כוונותיהם האמיתיות, דבר ההופך את החלטות בתי־המשפט לשוט בדין כן־זוג נגד כן־זוג.

חוק זה בא לאפשר לבית־המשפט המחוזי, אשר לפניו מתבררים עניינים רבים בין בעל ואשה, במסגרת שיפוטו בתביעות למזונות ולהחזקת ילדים, לפתור את הבעיה האמיתית שביסוד הדיון שברוב המקרים אינה אלא הקרע שבחיי הנישואין.

לבית־משפט חסרים היום הכלים הדרושים למשימה זו. למעשה ניגש הוא לפתור בעיה שהיא בתחום טיפול נפשי־רגשי באמצעים היפים רק להכרעה משפטית על סמך עובדות וטענות שבמחלוקת. הפועל יוצא הוא כי הדיונים בפני בית־המשפט המחוזי בשטח זה אינם פותרים את הבעיה העיקרית אלא עוד מנציחים אותה על־

ח. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין הכנת ספורטאי ישראל לאולימפיאדה במקסיקו

לוועדה, שמספר המשתתפים במשלחת הישראלית הוא סביר. יחד עם זאת ממליצה הוועדה שלא להגדיל, בשום פנים, את מספר המלווים של הספורטאים בהרכב המשלחת ולא את מספר המשתתפים בקונגרסים שיתקיימו במקסיקו בתקופת האולימפיאדה.

3. כן פונה הוועדה לגופים הספורטיביים, העוסקים באימוץ הצוותות, להוסיף ולהשקיע מאמצים מרובים בהעלאת הרמה והכושר של המשתתפים, למען יוכלו לעמוד בתחרויות וכמאמץ הגופני הכרחי במשחקים עולמיים אלה.

4. בשים לב לחשיבות הלאומית שבהופעת המשלחת הישראלית באולימפיאדה במקסיקו, יש להכין את הספורטאים הישראלים לקראת מפגשים עם הציבור היהודי במקום ועם ציבור הספורטאים מארצות רבות, ולהעמידם על האחריות המוטלת עליהם לייצג את מדינת ישראל בכבוד הראוי ומתוך הכרת הקשר בין ישראל והתפוצה.

5. הוועדה מחזקת את ידי הספורטאים הישראליים העומדים להשתתף באולימפיאדה ומאחלת להם כי יצליחו להגיע להישגים מכובדים בתחרויות.

בישיבת הכנסת מיום י"ז באייר תשכ"ח (15 במאי 1968) הוגשה הצעה לסדר־היום על־ידי חברת־הכנסת ש. ארבל־אמולוניו בעניין הכנת ספורטאי ישראל לאולימפיאדה במקסיקו. הכנסת העבירה את ההצעה לוועדת החינוך והתרבות.

ועדת החינוך והתרבות שמעה את סגן שר החינוך והתרבות מר א. ידלין, את מנהל רשות הספורט מר ע. בן־דוד, את יושב־ראש הוועד האולימפי בישראל מר י. עינבר ואת יושב־ראש הוועדה המקצועית להכנות לאולימפיאדת מקסיקו מר ע. גיל.

בסיכום הדיון קיבלה הוועדה את המסקנות הבאות:

1. הוועדה רואה בספורט על כל ענפיו אמצעי חינוכי רב־ערך לנוער הישראלי ואתגר לפיתוח תרבות־הגוף ולקידום בריאות העם. הוועדה תקדיש דיון מיוחד בחינוך הגופני, בענייני הספורט בכלל, ובאספקטים הקשורים בקידום כל ענפי הספורט ופיתוחם.

2. באשר להצעה לסדר־היום שהועלתה, התרשמה הוועדה מן האינפורמציה שנמסרה לה על־ידי העוסקים בהכנת המשלחת הישראלית לאולימפיאדה במקסיקו, כי הסידורים וההכנות המקצועיים בשטח זה עשויים להשביע רצון. כן נראה

ט. מסקנות ועדת הפנים בעניין ירושלים

חוד מחדש של שני חלקי העיר ואת התערוך אוכלוסייתה במסגרת עיר שלמה ומאוחדת.

ב. הוועדה מציינת כי עם איחודה מחדש של הבירה נהוו סדרי חיים תקינים בקרב האוכלוסייה של העיר השלימה.

ג. הוועדה מציינת בסיפוק הרחבתם ושיפורם של השירותים הממלכתיים והעירוניים וארגונם בירושלים המזרחית - מאז שחרורה - שנעשו בקצב מהיר ותוך דאגה ליעולם למען כלל התושבים, על אף הקשיים שהיו קיימים בראשונה.

ד. הוועדה קובעת, כי בוצעו הסידורים הגאותים לשמירתם של המקומות הקדושים, וכי לראשונה בקורות העיר קיים בהם חופש הגישה והפולחן לבני כל הדתות.

ה. מן הראוי שהכותל המערבי יטופח כנכס לאומי-דתי מקודש ויהווה גורם המאחד את כל בני עמנו. לכן מחייבת הוועדה תכנון ממלכתי אחד לגבי רחבת הכותל המערבי.

ו. הוועדה מחייבת תיאום מלא בין המוסדות הממשלתיים והעירוניים למען עיצוב מינהל יעיל ומועיל בבירה, לטובת התפתחותה, איכלוסה וקידומה.

בישיבת הכנסת ביום ד' באדר תשכ"ח (4 במארס 1968) הועלו שתי הצעות לסדר-היום על-ידי חברי הכנסת:

שם טוב - הודעת ראש עיריית ירושלים על

כשלו המינהל הישראלי בטיפול במזרח הבירה.

ש. ז. אברמוב - בעיות שילוב ירושלים המזרחית ופעילותם של משרדי הממשלה השונים בניהול.

מליאת הכנסת החליטה להעביר את שתי ההצעות לוועדת הפנים.

ועדת הפנים ראתה בשתי ההצעות נושא אחד וב- התאם לכך דנה בהן בשלוש ישיבות, שבהן שמעה את ראש עיריית ירושלים מר טדי קולק, את שר הפנים ונציגי משרדו וכן נציגים ממשרד ראש הממשלה, משרד העבודה ומשרד השיכון.

ועדת הפנים בחרה בוועדת משנה לסיכום העניין בהרכב חברי-הכנסת מ. סורקיס (יושב-ראש), מ. גז, מ. זר, מ. כהן, ח. לנדאו וי. תמיד.

ועדת המשנה הביאה סיכומיה למליאת ועדת הפנים וזו הגיעה למסקנות הבאות:

א. ועדת הפנים מציינת בסיפוק את ההישגים שהושגו על-ידי הממשלה ועיריית ירושלים באי-

י. מסקנות הוועדה המשותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת הכספים לעניין שכר לימוד במוסדות להשכלה גבוהה

2. הואיל והונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק הרשות להשכלה גבוהה, לפיה תהיה הרשות שתוקם מוסמכת להחליט בקביעת שכר לימוד, לא מצאה הוועדה לנכון לדון בפרטי ההסדר של שכר הלימוד בעתיד.

3. יחד עם זאת ממליצה הוועדה ששכר הלימוד, שיונהג בעתיד במוסדות להשכלה גבוהה, יהיה שכר לימוד מדורג. בנוסף על כך יוכלו התלמידים הזקוקים להלוואות ליהנות במידה נאותה מהלוואות למועדים ארוכים.

4. הוועדה ממליצה כי בין מרכיביו של שכר הלימוד המדורג יהיו הנתונים הבאים:

א. מצבו הכלכלי של הסטודנט; ב. מצבו המשפחתי; ג. מקום מגוריו; ד. גילו; ה. מצבו הכלכלי של הוריו.

בישיבת הכנסת מיום ט"ז בכסלו תשכ"ז (29 בנוב-מבר 1966) הוגשו חמש הצעות לסדר-היום על-ידי חברי הכנסת ש. מיקוניס, ת. טובי, י. נבון, א. רזיאל-נאור וא. אבנרי בעניין העלאת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה ושביית הסטודנטים. ההצעות הועברו, לפי החלטת ועדת הכנסת, לוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות וועדת הכספים.

ביום ב' באב תשכ"ז (8 באוגוסט 1967) הגיעה הוועדה המשותפת מסקנות-ביניים על שולחן הכנסת.

בישיבתה מיום כ"א בסיון תשכ"ח (17 ביוני 1968) החליטה הוועדה לסכם את דיוניה וקיבלה את המסקנות הבאות:

1. תוך התחשבות במצב הכלכלי במדינה ובמדיניות הכלכלית של הממשלה, ממליצה הוועדה לפני הממשלה לא להעלות בשנת הלימודים הבאה את שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה, ול- אשר גם לשנת תשכ"ט את שכר הלימוד הנהוג השנה.

סיכום הישיבות

שר-העבודה י. אלון השיב על 15 שאלות של חברי הכנסת: ש. מיקוניס, א. ורדיגר, נ. פלד, ד. ארזי, א. חביבי, א. טיאר, ע. זועבי, י. תמיר.

סגן שר החינוך והתרבות א. ילדון השיב על 3 שאלות של חברי הכנסת: א. ורדיגר, ד. לוי, מ. ארם.

ב. בהמשך הדיון על סקירת שר העבודה על פעולות משרדו השיב שר העבודה י. אלון למתווכחים.

ד. מ. אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שניה חוק המכר, תשכ"ח-1968.

הוחלט: לקבל את החוק.

ה. מ. אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הביא לקריאה שניה חוק המתנה, תשכ"ח-1968. בוויכוח השתתף י. ה. קלינגהופר. ב. אונא השיב לו בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הוחלט: לקבל את החוק.

ו. ש. כהן-צידון, א. אבנרי, א. טיאר וש. מיקוניס העלו הצעות לסדר היושב-ראש ט. סנהדראי הישיבה.

ז. סגן שר החינוך והתרבות א. ילדון הביא לקריאה ראשונה חוק להסדר ההימורים בספורט (תיקון), תשכ"ח-1968.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.

ח. א. אבנרי הגיש הצעה לסדר-היום בדבר כוונת משרד הדתות למנוע תפילה של יהודים רפורמיים (הקבוצה המתקראת "היהדות המתקדמת") ליד הכותל. שר הדתות ז. ורפהטיג השיב להצעה. א. טיאר הציע להעביר את ההצעה לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת. ש. לורנץ הציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

ב. בעקבות ויכוח שנפתח בשאלת נוהל הציע שר-הסעד י. בורג להעביר את השאלה לוועדת הפירוש שם. היו"ר ט. סנהדראי השיבה להצעה.

ט. ש. מיקוניס הגיש הצעת חוק הגישואין האזרחיים, תשכ"ז-1966. שר-הדתות ז. ורפהטיג השיב להצעה. ש. מיקוניס השיב לו. שר הדתות השיב לתשובה.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

י. ש. כהן-צידון הגיש הצעת חוק בית המשפט למעמד אישי (ויעוץ נישואין), תשכ"ז-1967. שר-הדתות ז. ורפהטיג השיב להצעה. ש. כהן-צידון השיב לו.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

יא. בהמשך הדיון על הצעת חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין, תשכ"ז-1967, השיב בעל-ההצעה ש. כהן-צידון לדברי שר-הדתות ז. ורפהטיג. שר הדתות השיב לו.

הוחלט: להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

יב. בהמשך הדיון על חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח-1968, קריאה ראשונה, השיב סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הפנים.

ישיבה רצ"ו (כ"א בסיון תשכ"ח - 17 ביוני 1968)
היו"ר - ק. לוי; א. תלמי; ד. הקטין.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. ראש הממשלה ל. אשכול השיב על 12 שאלות של חברי הכנסת: ש. כהן-צידון, א. טיאר, ש. תמיר, ג. מועדי, ש. מיקוניס, י. תמיר, נ. פלד, ד. פתל, א. אבנרי, א. שושטק.

ג. שר-השיכון מ. בנטוב השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: ש. מיקוניס, י. תמיר, ש. ארבל-אלמוזלינו, מ. ח. שטרן.

ד. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, ש. ארבל-אלמוזלינו, נ. פלד, ש. כהן-צידון, ג. האוזנר, י. תמיר, ש. מיקוניס, מ. ידיד, ט. סנהדראי, ש. י. גרוס.

ה. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא לקריאה שניה חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1968, 69, תשכ"ח-1968. בוויכוח השתתפו: ש. מיקוניס, א. אבנרי, י. קרגמן השיב למתווכחים.

הוחלט: לקבל את החוק.

ו. שר-המשטרה א. ששון מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: ש. לורנץ, צ. צימרמן, ד. לוי, ע. זועבי, ת. טובי, א. טיאר, א. ורדיגר, א. אבנרי, ש. מיקוניס.

ה. שר-התחבורה מ. כרמל הביא לקריאה ראשונה חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשכ"ח-1968. בוויכוח השתתף א. טיאר. שר התחבורה השיב לו.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכלכלה.

ישיבה רצ"ז (כ"ב בסיון תשכ"ח - 18 ביוני 1968)
היו"ר - א. בן-אליעזר; מ. סרדינס.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר השיב על 15 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, א. חביבי, י. תמיר, מ. ידיד, ת. טובי, ש. ארבל-אלמוזלינו, ד. לוי, ש. מיקוניס.

ג. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: ש. מיקוניס, פ. זוארץ, א. אבנרי, ד. ארזי.

ד. שר-החינוך והתרבות ז. ארן מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: י. מ. לוי, ד. צברי, א. רזיאל-נאור, י. רפאל, ד. הקטין, א. תלמי, מ. וילנר.

ישיבה רצ"ח (כ"ג בסיון תשכ"ח - 19 ביוני 1968)
היו"ר - ד. נצר; ט. סנהדראי.

א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר-החץ א. אבן השיב על 18 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, ש. מיקוניס, ש. תמיר, מ. וילנר, ת. טובי, א. אבנרי, ש. ארבל-אלמוזלינו, מ. סרדינס, א. טיאר.